

2020

ГОДИШЊИ ИЗВЈЕШТАЈ

из области пољопривреде, исхране и
руралног развоја за Босну и Херцеговину

Мај, 2021. године

Садржај

Листа табела.....	3
Листа графикана	3
Скраћенице које су кориштене у Извјештају.....	3
Увод.....	7
1. СТАЊЕ У ПОЉОПРИВРЕДИ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ	10
1.1. Значај пољопривредно-прехранбеног сектора у укупним привредним активностима... ..	10
1.2. Запосленост у дјелатности пољопривреда, шумарства и рибарства.....	11
1.3. Нето зараде у пољопривреди, шумарству, риболову и прехранбеној индустрији, производњи пића и дуванских производа.....	11
1.4. Откупне цијене пољопривредних производа.....	12
1.5. Просјечне откупне цијене одабраних пољопривредних производа.....	12
1.6. Засијане површине у прољећној и јесењој сјетви	14
2. ПОЉОПРИВРЕДНА ПРОИЗВОДЊА	16
2.1. Биљна производња	16
2.2. Сточарска производња.....	21
2.2.2. Капацитети за производњу једнодневних пилића.....	22
2.2.3. Производња осталих сточарских производа	23
2.2.4. Клање стоке и нето производња меса.....	23
3. Бројно стање стоке и перади.....	23
4. ПОДРШКЕ ПОЉОПРИВРЕДИ И РУРАЛНОМ РАЗВОЈУ	24
4.1. Укупна издвајања за пољопривреду и рурални развој у БиХ.....	26
4.2. Пољопривредне подршке у региону и поређење са подршкама у Босни и Херцеговини.....	28
4.3. Поређење пољопривредних подршки земаља региона са подршком пољопривреде у БиХ	29
4.4. Анализа структуре буџетске подршке по групама мјера	30
4.3. Структура подршке по производима/производњама	35
4.5. IPA III – Instrument for Pre-Accession Assistance (2021-2027)	37
4.6. Заједничка пољопривредна политика (Common Agriculture Policy – CAP) 2021-2027.....	37
5. ТРГОВИНСКА РАЗМЈЕНА ПОЉОПРИВРЕДНИХ ПРОИЗВОДА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ СА СВИЈЕТОМ.....	39
6. РЕАЛИЗАЦИЈА МЈЕРА И ПРИОРИТЕТА У ОБЛАСТИ ПОЉОПРИВРЕДЕ, ИСХРАНЕ И РУРАЛНОГ РАЗВОЈА У 2020. ГОДИНИ.....	41
7. ЗЕМЉИШНА ПОЛИТИКА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.....	62
7.1. Законодавство у области земљишне политике	62
8. БЕЗБЈЕДНОСТ ХРАНЕ, ЗАШТИТА ЗДРАВЉА БИЉА И ВЕТЕРИНАРСТВО	69
8.1. БЕЗБЈЕДНОСТ ХРАНЕ	69

8.2.	ЗАШТИТА ЗДРАВЉА БИЉА	73
8.3.	ВЕТЕРИНАРСТВО.....	77
9.	ОРГАНСКА ПРОИЗВОДЊА, ПРАВНИ ОКВИР И УСЛОВИ ЗА ИЗВОЗ ОРГАНСКИХ ПРОИЗВОДА	80
9.1.	Значај и перспектива органске производње	80
9.2.	Законодавство у Босни и Херцеговини.....	83
9.3.	Органска производња у Босни и Херцеговини с аспекта ЕУ интеграција.....	84
10.	РИБАРСТВО	85
10.1.	Активности на усклађивању домаћег законодавства и спровођењу <i>acquis</i> -а за област рибарства и аквакултуре.....	85
10.2.	Приближавање ЕУ у области рибарства	87
10.3.	Рибарство као приоритет развоја у БиХ.....	88
10.4.	Административни капацитети	89
10.4.1.	Надлежности и законодавство у области рибарства и аквакултуре у Босни и Херцеговини.....	89
10.5.	Сарадња са међународним организацијама	90
	Сарадња са EUROFISH-ом.....	90
10.6.	Наредне активности	91
11.	ЕВРОПСКЕ ИНТЕГРАЦИЈЕ И МЕЂУНАРОДНА САРАДЊА	91
11.1.	Примјена Споразума о стабилизацији и придруживању и Додатног протокола	91
11.2.	Централноевропски споразум о слободној трговини (СЕФТА)	92
11.3.	Међународни споразуми/меморандуми о сарадњи у области пољопривреде и руралног развоја	93
11.4.	Имплементација међународних пројеката	94
12.	МЈЕРЕ И ПРИОРИТЕТИ У ОБЛАСТИ ПОЉОПРИВРЕДЕ, ИСХРАНЕ И РУРАЛНОГ РАЗВОЈА ЗА 2021. ГОДИНУ.....	95

Листа табела

- Табела 1. Бруто додата вриједност пољопривреде, шумарства лова и риболова у укупном БДВ-у (2019-2020)
- Табела 2. Запослене особе у дјелатности пољопривреда, шумарство и риболов (2019-2020)
- Табела 3. Просјечне нето зараде у пољопривреди, шумарству, риболову и прехранбеној индустрији, производњи пића и дуванских производа (2019-2020) у КМ
- Табела 4. Вриједност откупљених производа пољопривреде према групама производа у 2020. години
- Табела 5. Просјечна откупна цијена одабраних пољопривредних производа у 2019-2020. години (КМ)
- Табела 6. Засијане површине у прољетној и јесењој сјетви у БиХ 2019-2020. година (у хектарима)
- Табела 7. Производња и принос важнијих усјева (2019-2020)
- Табела 8. Производња и принос најзначајнијих воћних врста (2019-2020)
- Табела 9. Број родних чокота, производња и принос грожђа (2019-2020)
- Табела 10. Бројно стање стоке, перади и кошница у БиХ
- Табела 11. Производња сировог млијека у БиХ
- Табела 12. Откуп сировог крављег млијека (2019-2020)
- Табела 13. Производња конзумног млијека и осталих млијечних производа (2019-2020)
- Табела 14. Укупан капацитет и начин кориштења инкубаторских станица, 2019-2020
- Табела 15. Производња јаја, меда и вуне у БиХ
- Табела 16. Клање стоке и перади у клаоницама (2019-2020)
- Табела 17. Пољопривредни буџети у БиХ (2010-2020), (000 КМ)
- Табела 18. Структура подстицаја у Србији 2020. година, (EUR)
- Табела 19. Структура подстицаја у Републици Сјеверној Македонији 2020. године, (EUR)
- Табела 20. Структура буџета за пољопривреду у Црној Гори за 2020. годину, (EUR)
- Табела 21. Дистрибуција подршке по производима/групама производа, (%)
- Табела 22. Упоредни преглед БиХ размјене пољопривредним производима по регионима - (милиона КМ)
- Табела 23. Увоз најзначајнијих пољопривредних производа у БиХ (милиона КМ)
- Табела 24. Извоз најзначајнијих пољопривредних производа из БиХ (милиона КМ)

Листа графикана

- Графикон 1: Пољопривредни буџети у БиХ за период 2010-2020. (у милионима КМ)
- Графикон 2: Структура пољопривредног буџета у БиХ, (у процентима)
- Графикон 3: Укупни буџети посматраних земаља за период 2017-2020.
- Графикон 4: Структура пољопривредног буџета у БиХ, (у милионима КМ)
- Графикон 5: Мјере директне подршке производњи у БиХ – структура (у милионима КМ)
- Графикон 5: Мјере директне подршке производњи у БиХ – структура (у милионима КМ)
- Графикон 7: Мјере тржишно-цјеновне политике у БиХ – структура (у милионима КМ)
- Графикон 8: Мјере општих услуга у пољопривреди у БиХ - структура (у милионима КМ)
- Графикон 9: Неалоцирано (остало) (у милионима КМ)
- Графикон 10: Структура трансфера према везаности за производ/групу или све производе (у %)
- Графикон 11: Буџет за Заједничку пољопривредну политику ЕУ (CAP)

Скраћенице које су кориштене у Извјештају

ACIS – Agricultural Competitiveness and Institutional Strengthening Project

АБХ - Агенција за безбједност хране

БД - Брчко дистрикт

БДВ - Бруто додата вриједност

БХАС - Агенција за статистику БиХ

BSE – Bovine spongiforma encefalopatija

CAP (Common Agriculture Policy) - Заједничка пољопривредна политика

CC (Cross compliance) - Систем унакрсне усклађености

EFTA - (European Free Trade Agreement)- Европски споразум о слободној трговини

CLLD (Community Led Local development)- Локални развој који води заједница

CAP (Common Agriculture Policy) — Заједничка пољопривредна политика
 CzDA - Чешка развојна агенција
 ДБП - Државна база података
 ДЕИ - Дирекција за европске интеграције
 DG SANTE - (Directorate-General for Health and Food Safety) – Генерални директорат за здравље и безбједност хране
 EAFRD (European Regional Development Fund) - Европски фонд за регионални развој
 EC (European Commission)- Европска комисија
 EFSA (European Food Safety Authority) – Европска Агенција за безбједност хране
 EMFF (European Maritime and Fisheries Fund) - Европски фонд за поморство и рибарство
 ESF - (European Social Fund) - Европски социјални фонд
 ЕУ- Европска унија
 EU RASFF (EURapid Alert System for Food and Feed) – Европски систем упозорења за храну и храну за животиње
 EU4AGRI (European Union Support to Agriculture Competitiveness and Rural Development in Bosnia and Herzegovina) Европска помоћ Подршке за конкурентност пољопривреде и руралног развоја у БиХ
 EUROFISH (International Organisation for Developing Fisheries and Aquaculture in Europe)- Међународна организација за развој рибарства и аквакултуре у Европи
 EUSAIR (EU Strategy for the Adriatic and Ionian Region) – ЕУ стратегија за јадранско-јонски регион
 FADN- Мрежа рачуноводствених података пољопривредних газдинстава
 FAO (Food and Agriculture Organization) – Организација Уједињених нација за храну и пољопривреду
 FAT тест- Factory Acceptance Test
 ФМПВШ- Федерално министарство пољопривреде, водопривреде и шумарства
 FSIS (Food Safety and Inspection Service) – Систем инспекцијеске контроле за безбједност хране
 ФЗС - Федерални завод за статистику
 GFCM-(General Fisheries Commission for the Mediterranean) – Генерална комисија за медитеранско рибарство
 ГИС - Географски информациони систем
 GIZ - Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit
 ГМ - генетски модификовано
 ГМО - генетски модификовани организми
 ХС – Хармонизовани систем
 ИАЦС - Интегрисани административни контролни систем
 ICCAT (International Commission for the Conservation of Atlantic Tunas) – Међународна комисија за очување атлантске туне
 ICMSF – International Commission on Microbiological Specifications for Foods
 IFAD – *International Fund for Agricultural Development*
 INFOSAN - International Food Safety Authorities Network
 IPA III – Instrument for Pre-Accession Assistance
 IPARD - Instrument for Pre-Accession Assistance Rural Development
 ISRIC- *International Soil Reference and International Centre*
 КХСПИППР- Канцеларија за хармонизацију плаћања у пољопривреди, исхрани и руралном развоју
 КЗВ - Канцеларија за ветеринарство
 ЛАГ - Локална акцијска група
 LDN GEF 7 - Global Environment Facility Trust Fund
 LDN – Land Degradation Neutrality
 LEADER - Links between the rural economy and development actions
 LPIS (Land Parcel Identification System) - Систем за идентификацију и регистрацију пољопривредних парцела
 МФТ БиХ - Министарство финансија Босне и Херцеговине
 МПШВ РС - Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Српске
 МСТЕО - Министарство безбједност трговине и економских односа
 МВТЕО - Министарство спољне трговине и економских односа
 НАП БИХ - National Adaptation Plans for BiH
 НВО - Невладина организација
 ОИЕ - World Animal Health Information System
 ОП - Оперативни план
 ОПШВ БД – Одјељење за пољопривреду, шумарство и водопривреду Дистрикта Брчко

PAU - Полициклични ароматски угљоводоник
ПТИС - Пољопривредни тржишни информациони систем
РУИГПП - Републичка управа за геодетске и имовинско-правне послове
РЗС РС - Завод за статистику Републике Српске
SIDA - Sweden International Development Cooperation Agency
ССП - Споразум о стабилизацији и подруживању
SWG RRD SE - Стална радна група за регионални рурални развој у југоисточној Европи
ТАИЕХ - Technical Assistance and Information Exchange
ТоR (Terms of Reference) – пројектни задатак
TRACES - Trade Control and Expert System
UN – United Nations
UNCCD - United Nations Convention to Combat Desertification
UNDP - United Nations Development Programme
УоСТ- Уговор о слободној трговини
USAID - United States Agency for International Development
УЗЗБ - Управа за заштиту здравља биља
СТР - Спољнотрговинска размјена
WHO - World Health Organization
WTO - World Trade Organization
ЗПР ЕУ - Заједничка политика рибарства Европске уније

Извори података и допринос у припреми Извјештаја

Годишњи извјештај из области пољопривреде, исхране и руралног развоја за Босну и Херцеговину за 2020. годину (Извјештај) је четрнаести по реду извјештај који је израдило Министарство спољне трговине и економских односа Босне и Херцеговине у сарадњи са Министарством пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Српске, Министарством пољопривреде, водопривреде и шумарства Федерације БиХ и Одјељењем за пољопривреду, шумарство и водопривреду Брчко дистрикта БиХ.

Извјештај представља комплетан документ у БиХ у којем је приказано стање у пољопривредно-прехранбеном сектору и имплементирани мјере пољопривредне политике, ниво новчаних средстава која су издвојена у циљу подизања нивоа продуктивности и јачања конкурентности домаће пољопривреде, развоја пољопривреде и села, те очувања природе и рационално газдовање природним ресурсима. У Извјештају се настојало приказати детаљно стање у пољопривредном сектору у претходној години и то са аспекта производње, трговине пољопривредним и прерађеним пољопривредним производима и имплементирани пољопривредне политике. У документу су представљени економски и производни индикатори за 2020. годину у односу на претходну годину. У Извјештају су представљени основни индикатори макроекономског амбијента, засијане површине у јесењој и прољећној сјетви, обим и структура у пољопривредној производњи, откупне цијене пољопривредних производа, спољнотрговинска размјена пољопривредно прехранбених производа, те структура робне размјене по производима и трговинским партнерима. Такође, посебно поглавље је посвећено актуелној пољопривредној политици, мјерама и подршци намијењеној пољопривреди и руралном развоју, као и активностима које су спроведене у циљу ублажавања негативних ефеката пандемије COVID-19.

Годишњи извјештај за 2020. годину се, као и остали извјештаји који су припремани и претходних година, израђује у складу са чланом 23. Закона о пољопривреди, исхрани и руралном развоју БиХ и заснива се на претходно достављеним извјештајима које припремају надлежни органи ентитета и Брчко дистрикта БиХ. Сам садржај Извјештаја у великој мјери зависи првенствено од доступности и квалитету информација и података које достављају надлежни органи ентитета и Брчко дистрикта БиХ. У изради Извјештаја настојао се дати комплетан преглед стања на тржишту пољопривредно-прехранбених производа у Босни Херцеговини, Републици Српској, Федерацији БиХ и Брчко дистрикту БиХ за 2020. годину. Једнако као и претходних година, у изради и овог Извјештаја потешкоће је представљао недостатак тачних и поузданих података. Осим тога, и тешкоће у прикупљању података и информација, релевантност и разлике у погледу врсте и структуре података које достављају надлежни органи ентитета и Дистрикта Брчко БиХ још увијек су значајне. Сви прегледи и анализе које су урађене у Извјештају су базиране на званичним статистичким подацима с обзиром на недостатак података из административних извора тј. надлежних министарстава пољопривреде ентитета, изузев дијела који се односи на подршке у пољопривреди.

Саставни дио овог Извјештаја чини поглавље европских интеграција и међународне сарадње, реализација и потписивање међународних споразума, те имплементација донаторских подршки, а све у циљу убрзања активности на испуњавању услова за прикључење Европској унији, те преглед мјера и приоритета за 2021. годину.

Документи који су коришћени у изради Извјештаја су:

- подаци о пољопривредној производњи и прехранбеној индустрији у Брчко дистрикту за 2020. годину које је доставило Одјељење за пољопривреду, шумарство и водопривреду Брчко дистрикта БиХ;
- Извјештај о реализованој подршци пољопривреди и руралном развоју у Босни и Херцеговини за 2020. годину Канцеларије за хармонизацију система плаћања у пољопривреди, исхрани и руралном развоју;

- Информација о реализованим активностима у 2020. години из надлежности Управе БиХ за заштиту здравља биља;
- Информација о реализованим активностима Канцеларије за ветеринарство БиХ у 2020. години;
- Информација Агенције за безбједност хране БиХ о реализованим активностима за 2020. годину; и
- званични извори података надлежних државних, ентитетских и органа Брчко дистрикта БиХ.

Увод

Појава пандемије COVID-19 коронавируса је један од важнијих догађаја који су обиљежили претходну годину и великим дијелом је утицала на активности које су предузимане и реализоване у сектору пољопривреде.

У циљу олакшавања промета роба између страна СЕФТА 2006 у новонасталој ситуацији узроковане пандемијом коронавируса, на приједлог Секретаријата СЕФТА-е, Савјет за регионалну сарадњу и Европске комисије започете су активности на креирању листе виталних производа и пописа граничних прелаза отворених за теретни транспорт, као и могућих трговинских мјера које ће побољшати проток роба и обезбиједити снабдјевеност тржишта, прије свега храном и медицинским средствима. С тим у вези, Министарство спољне трговине и економских односа БиХ је у сарадњи са ентитетским министарствима надлежним за трговину креирало листу неопходних намирница, а у сарадњи са Министарством цивилних послова БиХ, ентитетским министарствима здравства и Агенцијом за лијекове БиХ листу приоритетних лијекова и других медицинских средстава. Производи са споменуте листе на одређеним граничним прелазима између земаља СЕФТА-е третирају се кроз тзв. зелену приоритетну траку, чиме се омогућава лакши промет роба у новонасталој ситуацији. Систем зелених трака постао је оперативан 13. априла. Секретаријат СЕФТА-е задужен је да омогући електронско обавјештавање о доласку камиона који превозе основну робу, примјеном нужне надоградње Система електронске размјене података (SEED) на основу договореног пописа робе.

Такође, Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Српске је предузело више мјера у циљу ублажавања посљедица COVID-19 пандемије, и то:

- дистрибуција регресираних дизел горива у укупној вриједности од 5,5 милиона КМ;
- редовна исплата текућих подстицаја;
- регресирање набавке сјемена домаћих произвођача за прољетну сјетву у износу од 50% малорподајне цијене (кукуруз, стрна жита, травно-дјетелинске смјесе, индустријско биље, кромпир);
- подјела сјетвених пакета за мала породична пољопривредна газдинства у укупној вриједности од 2,5 милиона КМ;
- интервентни откуп јунади и свиња, 3 милиона КМ;
- интервентни откуп поврћа, 2 милиона КМ;
- додатна средства за капиталне инвестиције, 5 милиона КМ;
- одгађање обавеза свим закупцима и концесионарима пољопривредног земљишта у власништву Републике Српске на период од три мјесеца;
- обезбјеђен је интервентни увоз компоненти за сточну храну (соја) за обезбјеђивање исхране сточног фонда, у првом реду перади;
- обезбјеђена је подршка домаћим прерађивачима у прехранбеној индустрији за откуп домаћих пољопривредних производа;

- обезбјеђена су додатна средства за подршку сјетви соје у износу од 50% вриједности сјетвеног пакета, односно 450 КМ по хектару;
- обезбјеђена су средства за заснивање органске производње у износу 600 КМ по хектару и 600 КМ по условном грлу;
- у циљу подршке увезивању примарне производње и прехранбене индустрије, као и инвестирање у проширење производних капацитета доступна су и слједећа средства:
 - намјенска кредитна средства ИРБ-а за уговарање, производњу и откуп домаћих пољопривредних производа у укупном износу од 60 милиона КМ;
 - кредитна средства Партнер фонда – револвинг фонд Министарства у износу од 7 милиона КМ; и
 - из средстава међународних пројеката у пољопривреди обезбјеђено је 31.5 милиона КМ подршке.
- омогућено је кретање свим пољопривредницима да могу обрађивати земљу и вршити сјетву;
- омогућено је ограничено кретање свим пчеларима;
- омогућен је рад кванташких пијаца и тржница да свјеже воће и поврће може да се прода; и
- планирана је израда платформе за интернет оглашавање и продају пољопривредних производа.

Догађај који се показао као повољан за ублажавање појаве пандемије а који се десио почетком године на завршној конференцији СЕФТА-е под називом “Подршка олакшавању трговине између земаља СЕФТА-е” одржане 25. фебруара 2020. године у Тивту и на коме је Заједнички одбор СЕФТА-е донио Одлуку о олакшавању трговине воћем и поврћем, чиме је успостављен систем за бржи проток ових производа. Одлуком су дефинисана стриктна правила која су усаглашена са правилима ЕУ, а која су предвидљива за привреднике и олакшавају промет робе. Ова активност реализована је у оквиру пројекта „Отворени регионални фонд за спољну трговину југоисточне Европе” који проводе GIZ и Међународни трговински центар (ITC). Пројектне активности су усмјерене на пружање подршке структурама СЕФТА-е у њиховим напорима на спровођењу обавеза из Додатног протокола 5 према СЕФТА-и који пружа оквир за уклањање трговинских препрека између страна СЕФТА-е.

Након што је Косово* 1. априла 2020. године укинуло стопостотне увозне таксе за производе из Србије и Босне и Херцеговине (таксе су уведене 21. новембра 2018.), извозници из Босне и Херцеговине су наставили трговину пољопривредним производима. Позитивно у свему овоме је што наши произвођачи нису изгубили контакте са купцима на Косову* и нису били приморани да, по укидању такси, поново истражују тржиште и траже нове купце.

Почетком јуна започела је имплементација пројекта у БиХ под називом EU4Agri. Европска унија издвојила је 20 милиона евра за модернизацију пољопривредно-прехранбеног сектора у Босни и Херцеговини. Средства ће бити доступна у оквиру четворогодишње пројекта EU4Agri (2020-2024), који ће грант средствима подржати око 2.600 пољопривредно-прехранбених произвођача у БиХ. На овај начин ЕУ пружа подршку овом сектору не само у отварању нових радних мјеста, већ очувању постојећих и опоравку од посљедица COVID-19 пандемије. Укупна вриједност пројекта износи 20,25 милиона евра, а спроводе га и кофинансирају са 250.000 евра средстава Развојни програм Уједињених нација (UNDP) у БиХ и Чешка развојна агенција (CzDA).

* Овај назив је без прејудуцирања статуса и у складу је са Резолуцијом Савјета безбједности Уједињених нација 1244/1999 и Мишљењем Међународног суда правде о Декларацији о независности Косова.

Четврти састанак Пододбора за пољопривреду и рибарство између Европске уније и Босне и Херцеговине одржан је 16. јуна путем видео-конференције. Током састанка размијениле су се информације о стању у пољопривредном сектору и мјерама које су предузете како би се санирале посљедице пандемије болести COVID-19. Поздрављен је помак у области израде законодавног оквира за заштиту домаћих географских ознака, који је у сарадњи са надлежним ентитетским министарствима пољопривреде постигла Агенција за безбједност хране БиХ. Чланови делегације Европске комисије су обавијештени да је формирана радна група за израду новог Закона о вину БиХ, а истакнута је и потреба успостављања новог система за заштиту географског поријекла вина. На састанку се разговарало о реализацији Стратешког плана за рурални развој БиХ 2018-2021, те о припреми програма развоја рибарства и аквакултуре у БиХ и усклађивању законодавства БиХ са прописима Европске уније који регулишу ту област. На састанку су размотрене и мјере које су предузете на спрјечавању ширења заразних болести код животиња. Европска комисија је позвала институције у БиХ да наставе с усклађивањем законодавства БиХ са прописима ЕУ у области пољопривреде.

Форум пољопривредне политике, „Политика пољопривреде и руралног развоја на Западном Балкану у доба пандемије“, 20. по реду одржан је као онлајн вебинар од 12. до 16. октобра 2020. године. Бавио се утицајем COVID-19 на пољопривреду, храну и рурална подручја на Западном Балкану и нагласио неопходност регионалне сарадње у доба пандемије. Током форума представљен је недавни развој пољопривредне политике у контексту процеса приближавања ЕУ и елаборирао капацитете за истраживање, иновације и трансфер технологије на Западном Балкану. Мала пољопривредна газдинства и рурална подручја поново су били у фокусу ФПП-а, истичући њихов значај у доба пандемије кроз развој кратких ланаца вриједности, диверзификацију економских активности у руралним подручјима и примјену приступа локалног развоја који води заједница. Форум пољопривредне политике 2020. одржан је под заједничким покровитељством Министарства пољопривреде, шумарства и руралног развоја Косова* и Сталне радне групе за регионални рурални развој (SWG) у југоисточној Европи. Учесници Форума пољопривредне политике 2020. високо су цијенили подршку коју пружају институције и организације које сазивају: Европска комисија (Генерални директорат за пољопривреду и рурални развој), Њемачка међународна сарадња (GIZ) и Организација за храну и пољопривреду (FAO).

С обзиром на то да су као посљедица пандемије готово заустављени продаја и извоз вина што је директно утицало на застој у пословању винара, као одговор на санирање негативних ефеката израђено је Упутство о поступању надлежних институција приликом увоза винског грожђа. У складу са постојећим законским одредбама, Упутством се уређују додатне контроле, надзор и поступање надлежних институција приликом увоза грожђа у БиХ.

У циљу санирања негативних посљедица узрокованих пандемијом COVID-19 и заштите домаће производње покренуте су бројне активности са којима су се сусрели произвођачи вина и грожђа, црвеног меса и перади. С тим у вези, Министарство спољне трговине и економских односа БиХ је организовало заједнички састанак са надлежним ентитетским министарствима за пољопривреду и представницима компаније "Тарекс", која послује у оквиру турске Уније пољопривредних кредитних задруга у вези наставка извоза меса у Турску. Током састанка је разговарано о застоју који има турска страна у реализацији свог дијела посла, те начину превазилажења проблема. Такође је иницирано повећање квоте за извоз меса у наредној години, чиме би се повећао извоз произведених залиха меса, насталих због смањене локалне потрошње услијед пандемије коронавируса, а тиме и додатно унаприједила заштита домаће производње. Отварање нових тржишта за пласман домаћих производа једна је од мјера заштите домаће производње те су с тим у вези одржани састанци са представницима Амбасаде Малезије и Министарства спољне трговине и економских односа БиХ на тему пласмана меса на ово тржиште. Будући да су ветеринарски сертификати између БиХ и Малезије усаглашени, изражена је спремност за интензивирањем и убрзавањем активности у вези са извозом меса из БиХ у

Малезију, те истакнуто да би надлежни инспектори из Малезије могли допутовати у БиХ уколико епидемиолошки услови то дозволе.

Канцеларија за ветеринарство БиХ је у сарадњи са надлежним ентитетским министарствима за пољопривреду попунила упитник за извоз црвеног меса у ЕУ те доставила Европској комисији на разматрање. Још једна од активности која је реализована у циљу отварања нових тржишта за пласман домаћих производа и заштите домаће производње је усаглашавања сертификата потребних за извоз рибе у Руску Федерацију. Канцеларија за ветеринарство је у сарадњи са Министарством спољне трговине и економских односа радила на овом дијелу посла како би се испунили предуслови за сертификацију компанија за извоз и долазак надлежних руских инспектора у контролу објеката.

1. СТАЊЕ У ПОЉОПРИВРЕДИ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

1.1. Значај пољопривредно-прехрамбеног сектора у укупним привредним активностима

Допринос сектора пољопривреде, шумарства и рибарства економији Босне и Херцеговине током 2020. године биљежи повећање БДВ-а и повећање учешћа у укупном БДВ-у.

Бруто додата вриједност пољопривреде, шумарства, и риболова је у 2020. години већа за 7% од прошлогодишњег нивоа, док је учешће у укупном БДВ-у за 0,8 процентуалних поена већи.

Табела 1. Бруто додата вриједност пољопривреде, шумарства, лова и риболова у укупном БДВ-у (2019-2020)

	Бруто додата вриједност (000 КМ)		Индекс (2020/2019)	Удио у укупном БДВ-у Ф БиХ, РС, БД (%)	
	2019	2020		2019	2020
Федерација БиХ	938.480	1.019.830	109	4,8	5,4
Република Српска	966.370	1.018.769	105	8,6	9,2
Дистрикт Брчко БиХ	72.800	72.964	100	10	10
Укупно	1.977.650	2.111.563	107	6,7	7,5

Извор: Агенција за статистику БиХ, Федерални завод за статистику БиХ, Републички завод за статистику Републике Српске

На повећање укупне вриједности БДВ-а утицао је раст БДВ-а пољопривреде, шумарства и риболова у Федерацији БиХ за 9%, Републици Српској за 5%, док је у Дистрикту Брчко БиХ остао на истом нивоу вриједности БДВ-а из претходне године.

Када је ријеч о Федерацији БиХ удио БДВ-а пољопривреде, шумарства и риболова у формирању БДВ-а Федерације БиХ у 2020. години износио је 5,4% што указује да друге дјелатности стандардно имају већи значај у привреди Федерације БиХ. Вриједност примарне дјелатности пољопривреде, шумарства и риболова је у односу на претходну годину била већа за 0,6 процентуалних поена.

Учешће бруто додане вриједности пољопривреде, шумарства и риболова у формирању БДВ-а Републике Српске у 2020. години износио је 9%. Вриједност примарне дјелатности пољопривреде, шумарства и риболова је у односу на претходну годину била већа за 0,6 процентуалних поена. Имајући у виду овако високо учешће у формирању БДВ-а, пољопривреда, шумарство и риболов представљају једну од значајнијих области привреде у Републици Српској.

Пољопривредна дјелатност у Брчко дистрикту Босне и Херцеговине је остварила бруто додану вриједност у 2020. години од 72.800 хиљада КМ и остала је на нивоу као и претходне године. Удио пољопривредног сектора у укупној економији Дистрикта је значајан и висок и у 2020. години је у укупној бруто доданој вриједности Брчко дистрикта учествовао са око 10%.

1.2. Запосленост у дјелатности пољопривреда, шумарства и рибарства

Према статистичким подацима о запослености по дјелатностима за 2020. годину број запослених у пословним субјектима у дјелатности пољопривреда, лов и шумарство је просјечно износио око 19.567 запослених особа од чега су 4.141 запослене жене. У односу на претходну годину укупан просјечан број запослених у овој дјелатности је остао исти, док је број запослених жена већи за 2%.

Табела 2. Запослене особе у дјелатности пољопривреда, шумарство и риболов (2019-2020)

	2019	2020	Индекс 2020/2019
Жене	4.057	4.141	102
Укупно	19.664	19.567	100

Извор: Агенција за статистику БиХ

Број запослених у пословним субјектима у дјелатности пољопривреде, шумарства и риболова у Федерацији БиХ за 2020. годину је у просјеку износио 10.743 и мањи је за 2% у поређењу са претходном годином, у Републици Српској 8.578 и већи је за 1%, и Дистрикту Брчко 246 и већи је за 27% у односу на претходну годину када је било запослено 193 лица.

1.3. Нето зараде у пољопривреди, шумарству, риболову и прехранбеној индустрији, производњи пића и дуванских производа

Када је ријеч о нето заради просјечна нето исплаћена плата у дјелатности пољопривреде, шумарства и рибарства по запосленом у 2020. години је износила 838 КМ и већа је у поређењу са нето исплаћеном платом из претходне године за 2%. У оквиру дјелатности пољопривреде, шумарства и рибарства највећа нето зарада је у шумарству и сјечи дрва и износила је 875 КМ у 2020. години. Нето зараде и у осталим дјелатностима које спадају у ову групу биљеже повећање у 2020. години и то биљна и сточарска производња за 6%, риболов и аквакултура за 4%, те шумарство и сјеча дрва за 2% у поређењу са оствареним нето зарадама из претходне године.

Табела 3. Просјечне нето зараде у пољопривреди, шумарству, риболову и прехранбеној индустрији, производњи пића и дуванских производа (2019-2020) у КМ

Дјелатност	2019	2020	Индекс 2020/2019
Пољопривреда, шумарство и риболов	820	838	102
Биљна и сточарска производња, ловство и услужне дјелатности у вези с њима	615	651	106
Шумарство и сјеча дрва (искоришћавање шума)	859	875	102
Риболов и аквакултура	611	634	104
Производња прехранбених производа	657	690	105
Производња пића	1.019	992	97
Производња дуванских производа	881	939	107

Извор: Агенција за статистику БиХ

Када је ријеч о прерађивачкој индустрији највећа нето зарада од 992 КМ је забиљежена у производњи пића и мања је за 3% у односу на остварену нето зараду из претходне године, затим слиједи производња дуванских производа са нето зарадом од 939 КМ и 7% је већа него

претходне године. Нето зарада у производњи прехрамбених производа је најнижа и износила је 690 КМ у 2020. години и забиљежила је повећање од 5% у поређењу са нето зарадом из претходне године која је износила 657 КМ.

1.4. Откупне цијене пољопривредних производа

Пословни субјекти су у 2020. години од пољопривредних произвођача откупили пољопривредних производа у вриједности 328 милиона КМ, при чему је вриједност откупљених производа у овој години мања за 1% у поређењу са укупном вриједности откупљених пољопривредних производа из 2019. године. Посматрајући категорије откупљених пољопривредних производа, повећање откупа се биљежи код индустријског биља за 107%, житарица за 69%, осталих производа за 13%, и поврћа за 7%. Знатно смањење откупа је забиљежено код алкохолних пића и то за 77%, кромпира и воћа за 21%, производа животиња за 7%, животиња за 4% и крмног биља за 2%.

Такође, пословни субјекти су из властите производње директно продали/испоручили пољопривредних производа у вриједности од 305 милиона КМ. Категорија пољопривредних производа која је директно продата у највећој вриједности од 136 милион КМ су живе животиње, затим слиједи производи од животиња у вриједности од 56 милиона КМ, воће у вриједности од 29 милиона КМ и остали производи у вриједности од око 29 милиона КМ.

Табела 4. Вриједност откупљених производа пољопривреде према групама производа у 2020. години

Категорије	Вриједност (КМ)		Индекси вриједности 2020/2019	
	Откуп	Директна продаја	Откуп	Директна продаја
Житарице	19.346.911	18.850.838	169,3	129,1
Индустријско биље	15.921.638	13.173.285	206,9	139,8
Кромпир	2.428.150	1.269.954	79,2	74,2
Поврће	16.410.334	1.268.404	106,6	42,8
Сточно/крмно биље	342.468	888.593	97,8	157
Воће	22.481.916	29.076.130	79,4	92,4
Садни материјал		7.995.089	-	91,7
Алкохолна пића	5.200	10.785.515	22,6	67
Животиње	98.951.905	135.796.306	96,6	96
Производи животиња	147.123.300	56.369.831	93,4	89,2
Остали производи	5.424.611	29.307.517	113,5	105,2
Укупно	328.436.435	304.781.461	99,2	95,8

Извор: Агенција за статистику БиХ

Најзначајније повећање вриједности директне продаје у 2020. години је такође забиљежено код крмног биља и то за 57%, индустријског биља за 40%, житарица за 29%, и осталих производа за 5%. Пад вриједности директне продаје у односу на претходну годину је највише забиљежен за поврће 57%, алкохолна пића за 33%, кромпир за 26%, производи од животиња за 11%, воћа и садног материјала за 8% те животиња за 4%.

1.5. Просјечне откупне цијене одабраних пољопривредних производа

Откупне цијене житарица – Имајући у виду да су током 2020. године остварени већи приноси житарица а самим тим и укупна производња, посебно пшенице и ражи, откупна цијена наведених култура је била нешто виша у поређењу са откупним цијенама из претходне године. Овоме треба додати да је на висину откупне цијене пшенице и осталих житарица значајно утицала повећана међународна потражња. Откупна цијена за једну тону пшенице у 2020. години износила је 303 КМ и виша је за 5 КМ по тони, ражи 430 КМ и већа је за 11%, јечма 279 КМ и нижа је за 10% у односу на претходну годину. Тона кукуруза је откупљивана након бербе по цијени од 300 КМ, што је за око 9% више него претходне године.

Откупне цијене индустријских усјева: Откупна цијена соје у 2020. години износила је 0,60 КМ по килограму и иста је у поређењу са откупном цијеном соје из претходне године. Соја је још један од усјева чији је принос остао на нивоу производње од 23 хиљаде тона као и претходне године. Без обзира на повећану понуду, откупна цијена је остала на нивоу претходне године. Килограм дувана у листу је у 2020. години откупљиван по цијени од 2,80 КМ и цијена је била нижа за 3% у поређењу с откупном цијеном дувана из претходне године. Што се тиче уљане репице, килограм је у откупу плаћан по цијени од 0,60 КМ и иста је у поређењу са откупном цијеном по којој је откупљивано зрно уљане репице у претходној години.

Просјечне откупне цијене кромпира и поврћа: Откупна цијена килограма кромпира у 2020. години износила је 0,40 КМ/kg и била је нижа за 33% у поређењу са откупном цијеном кромпира из претходне године. Што се тиче откупних цијена поврћа, виша откупна цијена у 2020. години се биљежи код откупа бијелог лука за 10% и спанаћа за 7%. Ниже откупне цијене су забиљежене код откупа црног лука за 44%, купуса за 40% и парадајза за 15%, у поређењу са откупним цијенама из претходне године. Откупна цијена пасуља је остала иста као и претходне године и износила је 3,5 КМ /kg, мркве 1,1 КМ/kg и паприке 1,1 КМ/kg.

Табела 5. Просјечна откупна цијена одабраних пољопривредних производа у 2019-2020. (КМ)

Назив производа	Јединица мјере	2019	2020	Индекс 2020/2019
Пшеница, меркантилна	тона	298	303	102
Раж, меркантилна	тона	389	430	111
Јечам, меркантилни	тона	310	279	90
Кукуруз, меркантилни	тона	274	300	109
Уљана репица	kg	0,6	0,6	100
Соја	kg	0,6	0,6	100
Дуван, суви лист	kg	2,9	2,8	97
Кромпир, меркантилни	kg	0,6	0,4	67
Пасуљ	kg	3,5	3,5	100
Црни лук	kg	0,9	0,5	56
Бијели лук	kg	4,0	4,4	110
Купус	kg	0,5	0,3	60
Мрква	kg	1,1	1,1	100
Зелена салата	kg	1,6	1,2	75
Шпинат	kg	1,5	1,6	107
Парадајз	kg	1,3	1,1	85
Паприка	kg	1,1	1,1	100
Луцерка	kg	271	312	115
Шљиве	kg	0,90	1,0	111
Јабукe	kg	0,50	0,8	160
Крушке	kg	1,1	1,2	109
Малине	kg	1,8	3,0	167
Грожђе	kg	1,3	1,1	85

Телад старости до 1 године	kg	5,3	5,0	94
Јунад старости од 1 до 2 године	kg	4,0	3,9	98
Свиње за тов	kg	2,7	2,6	96
Јагњад од 2 мјесеца до 1 године	kg	5,2	4,6	88
Товљени пилићи	kg	2,1	2,1	100
Јаја	комада	0,2	0,2	100
Кравље млијеко	литара	0,6	0,6	100
Мед	kg	9,4	10	106

Извор: Агенција за статистику БиХ

Откупне цијене воћа и грожђа: Откупна цијена шљиве за 2020. годину износила је у просјеку 1 КМ по килограму и била је виша за 11% у односу на откупну цијену из претходне године. Откупна цијена крушке је износила 1,20 КМ по килограму што је 9% више у поређењу са откупном цијеном из претходне године која је износила 1,10 КМ. Малине и јабуке је воће код којег је забиљежено највише повећање откупне цијене и то малине за 67% а јабуке за 60% у 2020. години. Килограм грожђа се у 2020. години откупљивао по цијени од 1,10 КМ што је за 15% нижа откупна цијена у поређењу са цијеном из претходне године када је износила 1,30 КМ.

Откупне цијене живе стоке и перади: Откупна цијена свиња за тов 2020. године је износила 2,60 КМ по килограму и нижа је за 4%, док је откупна цијена утовљених пилића износила 2,10 КМ по килограму и остала је иста као и претходне године. Што се тиче откупне цијене јагњади старости од 2 мјесеца до 1 године, она је износила 4,60 КМ и нижа је за 12%. Телад старости до 1 године откупљивана су по цијени од 5,00 КМ и у односу на откупну цијену из претходне године била је нижа за 0,30 КМ по килограму. Што се тиче откупне цијене јунади старости од 1 до 2 године она је износила 3,90 КМ по килограму и нижа је за 2% у поређењу са откупном цијеном из претходне године која је износила 4 КМ по килограму живе ваге.

Откупне цијене сточарских производа и меда: Откупна цијена јаја по комаду износила је 0,20 КМ по комаду и једнака је откупној цијени из претходне године, док је откупна цијена меда по килограму виша за 0,60 КМ или 6%. Када је ријеч о откупној цијени свјежег сировог млијека, она је износила 0,60 КМ по литри и иста је у поређењу са откупном цијеном из претходне године.

1.6. Засијане површине у прољећној и јесењој сјетви

Укупно засијане површине током прољећне сјетве у БиХ за 2020. годину износиле су 540.014 хектара те су забиљежиле повећање од 4% у поређењу са засијаним површинама из претходне године. У структури засијаних површина у прољећној сјетви око 59% површина је засијано житима, крмним биљем 23%, поврћем 13%, индустријским биљем 4%, на око 1% површина су јагоде и малине и на 0,2% површина је засијано ароматично, зачинско и медицинско биље. Што се тиче јесење сјетве засијано је 112.045 хектара што је за 3.117 хектара или 3% више него претходне године. У структури засијаних површина 89% површина засијано је житарицама, 6% крмним биљем, поврћем 2% и индустријским биљем 1% површина.

Табела 6. Засијане површине у прољећној и јесењој сјетви у БиХ 2019-2020. (у хектарима)

Усјеви	2019	2020	Индекс 2020/2019
Прољећна сјетва			

Житарице (кукуруз, јара стрна жита)	306.919	317.881	104
Индустријско биље	14.065	19.018	135
Поврће	67.688	72.006	106
Ароматично биље	964	811	84
Јагоде и малине	4.208	4.162	99
Крмно биље	124.643	126.136	101
Укупно	518.487	540.014	104
Јесења сјетва			
Житарице (озима стрна жита)	97.294	99.702	102
Индустријско биље	3.028	3.401	112
Поврће	2.248	2.095	93
Крмно биље	6.358	6.847	108
Укупно	108.928	112.045	103

Извор: Агенција за статистику БиХ

Површине засијане житима у прољећној сјетви износиле су 317.881 хектара и незнатно су веће и то за 4% у поређењу са засијаним површинама из претходне године. Повећање засијаних површина у 2020. години је забиљежено код индустријског биља за 35%, поврћа за 2% и крмног биља за 1%. Мање засијаних површина је евидентирано код ароматичног биља за 16% и јагода и малина и то за 1% у поређењу са претходном годином. Повећање засијаних површина у јесењој сјетви у 2020. години је, у поређењу са засијаним површинама из претходне године, забиљежено код засијаних површина индустријским биљем и то за 12%, крмним биљем за 8% и озимих жита за 2%, док су смањене површине засијане поврћем за 7%.

У Федерацији Босне и Херцеговине у јесењој и прољећној сјетви 2019/2020. години укупно је засијано 204.627 ха, што је више за 4,5% у односу на сјетву у 2018/2019. години. Гледано по групама усјева, у односу на прошлу годину, забиљежен је раст засијаних површина у свим групама и то: индустријског биља за 11%, поврћа за 8%, жита за 4% и сточног-крмног биља за 2%. Посматрано по засијаним површинама важнијих усјева раст се биљежи код засијаних површина духана за 29%, парадајза за 10%, кромпира за 8%, кукуруза за производњу зелене масе за 6%, кукуруза за зрно за 5% и пшенице за 4%.

У јесењој сјетви у 2020. години у Федерацији Босне и Херцеговине засијано је 35.924 хектара што је више за 3,8% у односу на јесењу сјетву у 2019. години. Гледано по групама усјева, засијана површина сточног крмног биља већа је за 5,3%, жита за 4,8%, док је код индустријског биља мања за 25% и поврћа за 5% у односу на јесењу сјетву у 2019. години. Засијана површина озимом пшеницом у 2020. години већа је за 3% у односу на 2019. годину.

Према резултатима спроведеног анкетног истраживања, са стањем на дан 1. децембар 2019. године, у Републици Српској је у јесењој сјетви засијано 67 967 ха. У структури површина засијаних у јесењој сјетви, пшеница је заступљена са 53,0%, јечам са 14,9%, зоб са 10,2%, тритикале са 4,6%, уљана репица са 2,7%, раж са 1,9%, док је под осталим културама засијано 12,7% укупне површине

Укупно планиране сјетвене површине у прољеће 2020. години у Републици Српској износе 169 959 ха. У структури засијаних површина житарице су заступљене са 81%, поврће са 7%, сточно крмно биље са 6%, индустријско биље са 5% док је јагодичасто воће заступљено са 0,9%.

Када је ријеч о Дистрикту Брчко укупно засијане површине износиле су 17.522 хектара. У структури засијаних површина 13.490 хектара је засијано житарицама, 2.451 хектар индустријским биљем, 985 хектара крмним биљем, поврћем 544 хектара и међуусјевима и

подусјевима 52 хектара. Површине под осталим ораницама и вртовима износе 11.226 хектара од чега необрађене оранице и вртови износе само 5.115 хектара.

2. ПОЉОПРИВРЕДНА ПРОИЗВОДЊА

2.1. Биљна производња

Због бојазни од посљедица појаве COVID-19 вируса, као и на могућу несташицу пољопривредних производа, производња је у прољеће 2020. године видљиво повећана а све у циљу обезбјеђивања довољних количина хране за домаће потребе. Повећање засијаних површина и повољни агро-климатски услови су погодовали производњи и високим приносима ратарских усјева, поврћа, воћа и грожђа. Што се тиче сточарске производње, производња сировог млијека је износила 631 милион литара и мања је за 2% у односу на производњу из претходне године, производња вуне је износила 1.399 тона што је више за 1% у односу на прошлу годину, производња јаја износила је 743 милиона и 408 хиљада комада и већа је за 3% у поређењу са претходном годином. Најзначајније смањење производње се биљежи код производње меда и то за 20% у поређењу са производњом из претходне године када је износила 3.359 тона.

Житарице - Структура површина засијаних житарицама у Босни и Херцеговини варира сваке године, скоро све културе, а посебно површине под стрним житима осјетно варирају. Углавном засијана површина житима највише зависи од тржишне потражње и временских услова у току јесење сјетве.

Кукуруз је доминантан усјев у укупној производњи житарица са учешћем од 76%. Без обзира на пад сточарске производње као и смањење броја стоке, кукуруз је и даље најзаступљенији усјев на ораницама. Остварена производња кукуруза за зрно у 2020. години од 1.426.356 тона је 25% више него прошле године. Кукуруз је у 2020. години засијан на површини од 200.603 хектара са којих је остварена просјечна производња по хектару од 7,1 тону што је 11% више него прошле године. Повећање засијаних површина и већи приноси кукуруза по хектару уз повољне климатске услове утицали су на рекордну производњу кукуруза у посљедњих десет година. Такође, и када је ријеч о сјеменском кукурузу забиљежено је значајно повећање с обзиром да је произведено 685 тона што је за 191% више него претходне године. Принос сјеменског кукуруза по хектару је износио 3,8 тона што је у односу на принос из претходне године више за чак 52%. У 2020. години у Федерацији БиХ остварена је производња кукуруза за зрно од 304.646 тона, што је више за 25,3% у односу на 2019. Што се тиче Републике Српске произведено је 752.974 тоне кукуруза те је производња била мања за 141.574 тоне или 16% мање. У Брчко дистрикту Босне и Херцеговине произведено је 100.470 тоне кукуруза што је 3% више од производње у 2019. години.

Род пшенице у БиХ у 2020. години је износио 321.804 тоне и већи је за 57.035 тона или 22% у поређењу са прошлом годином. Повећање засијаних површина и повољни временски услови који су погодовали пшеници од саме сјетве, па до пуњења зрна, те зрења, али и адекватни третмани утицали су и на повећање приноса пшенице од 4,6 тона по хектару. Око 68% произведене пшенице или 218.749 тона је остварено у Републици Српској, око 80.302 тоне или 25% у Федерацији БиХ, те 7% или 16.758 тона у Дистрикту Брчко. Што се тиче висине приноса, остварена производња пшенице у Републици Српској је била већа за 23%, Федерацији БиХ за 22%, у поређењу са прошлогодишњом производњом, а у Дистрикту Брчко производња је (по званичним статистичким подацима) већа за 1%.

Исто тако, током 2020. године, осим пшенице и кукуруза, од осталих житарица већа производња и приноси су остварени и када је ријеч о производњи хељде за 75%, зоби за 25%, јечма за 19% и ражи за 5%.

Табела 7 . Производња и принос важнијих усјева (2019-2020)

Врста усјева	2019		2020		Индекс 2020/2019	
	Производња (тона)	Тона по хектару	Производња (тона)	Тона по хектару	Производња (тона)	Тона по хектару
Пшеница	264.769	3.8	321.804	4.60	122	121
Кукуруз зрно	1.235.596	6.4	1.426.356	7.10	115	111
Кукуруз сјеменски	235	2.5	685	3.8	291	152
Хељда	742	1,2	1.301	1,6	175	133
Раж	10.449	2.9	10.958	3.10	105	107
Јечам	74.462	3.6	88.742	4.10	119	114
Зоб	27.231	2.7	33.945	3.20	125	119
Соја	23.753	2.6	37.202	2.90	157	112
Уљана репица	8.567	2.5	10.142	2,7	117	108
Духан	1.433	1.3	1.551	1.50	108	115
Кромпир, укупно	381.308	11.1	438.127	11.30	115	102
Кромпир за сјеме	4.150	21.5	3.154	19.80	76	92
Мрква	10.906	8.1	11.891	7.40	109	91
Лук црни	40.398	8.5	45.836	8.10	113	95
Лук бијели	5.641	3.3	6.186	3.40	109	103
Пасуљ	12.718	1.7	13.115	16.00	103	941
Грашак	4.217	3.1	4.427	3.00	105	97
Купус	71.773	15.7	74.478	15.70	104	100
Парадајз	43.700	12.6	49.635	11.00	114	87
Паприка	44.633	13.6	44.707	12.80	100	94
Краставац	34.311	11.9	38.108	13.10	111	110
Зелена салата	5.162	5.6	5.615	6.00	109	107
Лубеница	22.068	23.3	24.520	25.70	111	110
Дјетелина	137.063	3.9	133.545	3.80	97	97
Луцерка	132.571	4.5	132.913	4.50	100	100
ТДС	92.252	3.4	93.562	3.50	101	103
Кукуруз силажни	672.103	19.7	781.118	22.00	116	112
Јагоде	10.582	8.1	11.359	8,5	107	105
Малине	19.749	6.7	18.794	6,7	95	100

Извор: Агенција за статистику БиХ

Уљарице - међу најважнијим усјевима за производњу уља издвајају се уљана репица и соја. Током 2020. године остварена производња уљане репице је износила 10.142 тоне и већа је за 17% у односу на претходну годину. На повећање производње уљане репице утицало је повећање засијаних површина за 9% и приноса по хектару за 8%. Када је ријеч о соји произведено је 37.202 тоне што је за 13.449 тона или 57% више, с обзиром да су пожњевене површине под сојом биле веће за 40% као и принос по хектару за 12% у поређењу са претходном годином.

Према расположивим статистичким подацима у производњи уљарица у Федерацији БиХ остварена је производња соје од 9.458 тона и забиљежено је повећање производње за 31,3%. Према подацима о производњи раних и касних усјева у Републици Српској остварена је производња соје од 16.301 тоне, уљане репице 4.989 тона и сунцокрета од 647 тона. Производња соје је у поређењу са претходном годином већа за 22%, док се значајније повећање биљежи у

производњи сунцокрета и то за 199%, док је у производњи уљане репице забиљежено смањење за 32%.

У Брчко дистрикту БиХ остварена је производња соје од 3.162 тоне, уљане репице 614 тона и сунцокрета 328 тона. Код наведених усјева забиљежено је смањење производње и то уљане репице за 14%, сунцокрета за 11% и соје за 4% у поређењу с претходном годином.

Дуван - Што се тиче дувана, површине на којима се узгајао дуван као и приноси дувана су повећани у 2020. години. Укупна производња дувана у листу је износила 1.550 тона и већа је за 8% док је принос дувана износио 1,5 тона по хектару и већи је за 15% у поређењу са претходном годином.

Када је ријеч о производњи дувана у Федерацији БиХ, иста је износила 357 тона и смањена је за 0,6% у односу на 2019, у Републици Српској 1.182 тоне и већа је за 11%, и Брчко дистрикту БиХ 11 тона и остала је на истом нивоу производње као и претходне године.

Крмно биље – Укупна производња крмног биља је у 2020. години износила 1.141.138 тона и већа је за 107.149 тона или 10% у поређењу са претходном годином. На укупно повећање производње крмног биља утицало је значајније повећање производње кукуруза за силажу за 16% и травно-дјетелинских смјеса за 1%. Производња дјетелине од 133.545 тона је била мања за 3%, док је производња луцерке од 132.913 тона остала на истом нивоу производње као и претходне године.

Остварена производња најзначајнијих крмних усјева у Федерацији БиХ је износила 627.025 тона и већа је за 12% у поређењу са производњом из претходне године. Крмни усјеви који су забиљежили већу производњу су дјетелина и то за 8%, луцерка за 2% и травно-дјетелинске смјесе за 7%, мјешавина махунарки и жита за 7% и сточне репе за 16%. Ипак најзначајнији крмни усјев, кукуруз за зелену масу је остварио већи принос за 18% што се одразило и на већу укупну производњу која је износила 509.204 тоне што је око 26% више него претходне године.

Укупна производња важнијих крмних усјева (дјетелина, луцерка, зелени кукуруз) у Републици Српској износила је 446.659 тона, од чега 270.474 тоне зеленог/силажног кукуруза, 89.202 тоне дјетелине и 86.983 тоне луцерке. И поред повољних временских услова производња наведених усјева је била нешто мања у поређењу са претходном годином и то дјетелине за 7% и луцерке за 0,9%, док је производња силажног кукуруза била већа за 1,3%.

У Дистрикту Брчко у 2020. години је забиљежена стандардна производња крме, с обзиром да је произведено 3.870 тона и да је иста незнатно већа, око 3%, од производње из прошле године.

Јагоде и малине – Засађена површина јагоде у 2020. години је износила 1.366 хектара и већа је за 65 хектара или 5% у поређењу са засађеним површинама из претходне године. Остварена производња јагода у 2020. години је износила 11.359 тона и већа је за 7%, док је просјечан принос јагоде по хектару износио 8,5 тона. Малина је била засађена на површини од 2.976 хектара са којих је произведено 18.794 тона што је за 5% мање у односу на прошлогодишњи род. Принос убране свјеже малине по хектару је износио 6,7 тона и исти је у поређењу са родом из претходне године. Смањење засађених површина за 4% и нижи приноси су утицали на мању производњу малине.

Производња јагоде у Брчко дистрикту је износила 455 тона, а малине 77 тона, те је производња остала на истом нивоу као и претходне године.

Кромпир – Укупне површине за садњу кромпира износиле су 36.409 хектара од којих је меркантилним кромпиром засијано 93% површина, а 7% површина је под сјеменским кромпиром. У 2020. години око 36.258 хектара је засијано меркантилним кромпиром, а 151

хектар сјеменским. Површине засијане меркантилним кромпиром су биле веће за 7%, док је значајно смањење површина забиљежено код сјеменског кромпира и то за 61 хектар или 29% у поређењу са претходном годином. Што се тиче производње код меркантилног кромпира, повећање површина као и приноса кромпира по хектару од 2%, утицао је и на повећање производње за 15%. У исто вријеме, с обзиром да су смањење површине и принос сјеменског кромпира по хектару за 8% и производња је била мања за 24% у поређењу са производњом из претходне године.

Према подацима Федералног завода за статистику у Федерацији БиХ произведено је 233.383 тоне кромпира те је забиљежено повећање производње од 17% с обзиром да су засијане површине кромпиром биле веће за 20% у односу на претходну годину. Принос кромпира по хектару износио је 9,5 тона по хектару и мањи је за 3%.

Што се тиче Републике Српске произведено је 201.384 тоне кромпира што је више за 16% у поређењу са производњом из претходне године.

Према статистичким подацима за Брчко дистрикт произведено је 3.360 тона кромпира те је производња у односу на прошлогодишњу већа за 8%.

Поврће - Укупна производња важнијих повртларских усјева у 2020. години је износила 318.518 тона и већа је за 8% у поређењу са производњом из претходне године. Посматрајући појединачно повртларске усјеве, повећање производње је забиљежено код парадајза за 14%, црног лука за 13%, краставаца и лубенице за 11%, бијелог лука, зелене салате и мркве за 9%, грашка за 5%, купуса за 4% и пасуља за 3%, док је производња паприке од 44.707 тона остала је на нивоу производње као и претходне године.

Према подацима Федералног завода за статистику у Федерацији БиХ произведено је купуса и кеља 38.703 тоне, црног лука 34.269 тона, парадајза 27.532 тону, паприке 15.417 тона, мркве 7.647 тона, пасуља 7.617 тона, бијелог лука 3.871 тона и грашка 537 тона. Повећање производње је, у поређењу са производњом из претходне године, евидентирано код свих важнијих повртларских култура и то парадајза за 51%, мркве и црног лука за 28%, пасуља за 12%, бијелог лука и паприке за 10%, грашка 4,5%, купуса и кеља за 3,4%.

Током 2020. године у Републици Српској је произведено купуса и кеља 35.455 тона, парадајза 31.988 тона, паприке 29.200 тона, црног лука 11.474 тоне, пасуља 5.273 тоне, мркве 4.177 тона и грашка 3.836 тона те бијелог лука 2.297 тона. Повећање производње је забиљежено код већине гајених врста и то црног лука за 15%, паприке за 6%, купуса и кеља и грашка за 5%, бијелог лука за 3% и парадајза за 1,6%, док је производња пасуља мања за 12%, те мркве за 6%.

Према статистичким подацима у Дистрикту Брчко површина за производњу поврћа у 2020. години износила је 291 ha. Укупна производња поврћа за 2020. годину износила је 1.104 тоне од чега купуса и кеља 320 тона, пасуља 225 тона, парадајза 115 тона, црног лука 93 тоне, паприке 90 тона, краставаца 80 тона, мркве 67 тона, грашка 54 тоне, лубенице и диње 42 тоне и бијелог лука 18 тона.

Воће - Захваљујући добрим агроколошким условима, као и већим приносима код већине воћних врста, забиљежено је повећање производње у односу на претходну годину. Значајно повећање производње је забиљежено код шљиве и то за 39%, ораха за 37%, маслине за 27%, вишње за 26%, трешње 22%, крушке 18%, јабуке за 11%, лимуна за 9% и смокве за 3%, док је мања производња забиљежена код брескве за 40% и кајсије за 27%. На мању производњу утицали су и мањи принос воћа по стаблу који је код брескве мањи за 40% и кајсије за 30%. С обзиром да кајсије и брескве прве цвјетају због појаве касних прољећних мразева и ниских температура, знатно је смањен принос и род ових воћних врста.

Табела 8. Производња и принос најзначајнијих воћних врста 2019-2020. година

Воћне врсте	2019		2020		Индекс 2020/2019	
	Производња (тона)	Принос (kg/стаблу)	Производња (тона)	Принос (kg/стаблу)	Производња (тона)	Принос (kg/стаблу)
Шљиве	114.415	9	159.197	13	139	141
Јабукe	98.265	13	109.071	14	111	111
Крушке	30.345	11	35.949	12	118	111
Трешње	9.379	10	11.406	12	122	120
Вишње	4.244	8	5.360	10	126	120
Кајсије	1.034	10	753	7	73	70
Брескве	10.610	16	6.412	10	60	60
Мандарине	79	15	79	15	100	101
Лимун	15	7	16	8	109	107
Смокве	980	13	1.005	12	103	92
Маслине	776	12	985	14	127	114
Ораси	3.409	6	4.664	8	137	135

Извор: Агенција за статистику БиХ

Према статистичким подацима у 2020. години у Федерацији БиХ произведено је 53.642 тоне јабуке, 47.190 тона шљиве, 14.021 тона крушке, брескве 5.389 тона, ораха 2.985 тона, маслина 982 тоне, смокве 949 тона, мандарина 72,5 тона и лимуна 14,3 тоне. Забиљежен је пораст укупног приноса јужног воћа у односу на претходну годину и то лимуна за 10% и маслина за 23,3%, док је пад укупног приноса јужног воћа забиљежен код мандарина за 2,3% и смокве за 2,6%. Остварена производња крушке већа је за 74%, ораха за 73%, јабука за 68%, шљиве за 65% и брескве за 58% у односу на 2019.

Према статистичким подацима о производњи касних и раних усјева за Републику Српску, у 2020. години произведено је 99.857 тона шљиве, 54.708 тона јабуке, крушке 21.486 тона, 3.769 тона вишње, 2.061 тона трешње, ораха 1.371 тона, брескве 998 тона, кајсије 216 тона, смокве 56 тона, мандарина 6,5 тона, маслине 3 тоне, лимуна око 2 тоне. Производња код већине наведених воћних врста је већа у поређењу са претходном годином и то вишње за 136%, маслине за 50%, шљиве за 35%, мандарине за 30%, док је производња трешње била мања за 28%, кајсије за 24%, јабуке за 16%, и крушке за 2%. Једино је производња лимуна остала на истом нивоу производње.

У Федерацији БиХ је, према статистичким подацима за 2020. годину, произведено 53.642 тоне јабуке, шљиве 47.190 тона, крушке 14.021 тону, трешње 7.352 тоне, брескве 5.389 тона, ораха 2.985 тона, вишње 2.701 тона, маслине 982 тоне, смокве 949 тона, кајсије 512 тона, бадема 79 тона, мандарина 72,5 тона и лимуна 14,3 тоне. Забиљежен је пораст производње јабуке за 68%, крушке за 74%, ораха за 73%, шљиве за 65%, вишања за 29%, маслина за 23%, трешња за 18%, лимуна за 10%, док је пад производње забиљежен код кајсија за 29%, бадема за 5%, смокве за 2,6% и мандарина за 2,3%.

Према расположивим статистичким подацима за Дистрикт Брчко, број родних стабала воћа у 2020. години је износио 597.874. Остварена производња воћа са вишегодишњих засада износила је: шљиве 12.150 тона, јабуке 721 тона, вишње 598 тона, крушке 442 тоне, ораха 308 тона, трешње 285 тона, дуње 26 тона, брескве 25 тона и кајсије 25 тона.

Грожђе - Током 2020. године је произведено 44.695 тона грожђа, а укупна производња је већа за 14% у односу на прошлу годину. На повећање производње грожђа утицало је повећање броја родних чокота за 1.243 хиљаде комада или 8% и повећање приноса грожђа по чокоту за 4% него претходне године.

Табела 9. Број родних чокота, производња и принос грожђа (2019-2020)

Година	Број родних чокота (хиљада)	Производња (тона)	kg по чокоту
2019	14.800	39.289	2,7
2020	16.043	44.695	2,8
Индекс 2020/2019	108	114	104

Извор: Агенција за статистику БиХ

Укупна производња грожђа у Федерацији БиХ износила је 42.357 тона и већа је за 17,1% у односу на 2019. Повећање производње је резултирало већим бројем родних чокота за 8% као и приносом грожђа од 3 kg по родном чокоту што је више за 11% него претходне године.

У Републици Српској остварена производња грожђа је износила 2.338 тона и мања је у поређењу са претходном годином за 25%.

2.2. Сточарска производња

2.2.1. Производња, откуп и прерада млијека и производња млијечних производа

Укупна производња сировог млијека у 2020. години је износила 631 милион литара и мања је у поређењу са производњом из претходне године за 12 милиона литара или 2%. У укупној производњи млијека доминира производња крављег млијека са учешћем од 97%, док је учешће овчијег млијека 3% и козјег свега 1%.

Табела 10. Производња сировог млијека у БиХ (хиљада литара)

Категорија	2019	2020	Индекс 2020/2019
Кравље млијеко	620.845	609.625	98
Овчије млијеко	14.870	15.283	103
Козје млијеко	7.105	5.762	81
Укупно	642.840	630.670	98

Извор: Агенција за статистику БиХ

На основу података приказаних у табели 10 видљиво је да се код производње крављег сировог свјежег млијека у 2020. години биљежи мањи пад од 2% у поређењу са производњом крављег сировог млијека из претходне године. Када је ријеч о производњи свјежег сировог козјег млијека биљежи се такође смањење од 19%, док је производња овчијег млијека већа за 3% у односу на претходну године.

Од укупне количине произведеног крављег млијека у 2020. години откупљено је 274.566 тона или 44%. Количина откупљеног свјежег сировог млијека је већа од количине откупљеног млијека из претходне године за 13.805 тона или 5%. Откупљено млијеко садржи просјечно 4% млијечне масти и 3,4% протеина.

Табела 11. Откуп сировог крављег млијека (2019-2020)

	2019	2020	Индекс 2020/2019
Откуп крављег млијека (тона)	260.761	274.566	105
Просјечан садржај масти %	3,9	4,0	102
Просјечан садржај протеина	3,3	3,4	103

Извор: Агенција за статистику БиХ

Укупна производња конзумног млијека и млијечних производа у 2020. години је износила 248.413 тона и већа је за 6% у поређењу са производњом из претходне године. Већа количина прикупљеног и откупљеног сировог млијека свакако се одразила и на повећање производње млијечних производа.

Табела 12. Производња конзумног млијека и осталих млијечних производа (2019-2020)

Производи	2019	2020	Индекс 2020/2019
Конзумно млијеко (тона)	140.821	151.283	107
Павлака (врхње)-(тона)	21.925	22.510	103
Ферментисани млијечни производи (тона)	54.366	57.031	105
Маслац и остали жуто-масни производи (тона)	1.433	1.603	112
Сир (тона)	15.356	15.986	104
Укупно	233.901	248.413	106

Извор: Агенција за статистику БиХ

Водећи производ мљекарске индустрије је углавном УХТ конзумно млијеко које чини око 61% укупне производње, затим на другом мјесту са учешћем од 23% су ферментисани млијечни производи, павлака је трећи рангирани производ са учешћем од 9%, сир има удио од 6%, док 1% производње чине маслац и остали жуто-масни производи. Код већине млијечних производа је забиљежена већа производња током 2020. године и то маслаца и осталих жуто-масних производа за 12%, конзумног млијека за 7%, ферментисаних производа за 5%, сира за 4% и павлаке за 3%.

2.2.2. Капацитети за производњу једнодневних пилића

Инсталирани капацитети за производњу једнодневних пилића кока носиља и пилића за тов крећу се у распону од 1.000 до 500.000 па и више комада јаја. У суштини, у Босни и Херцеговини се инсталирани капацитети валионица највећим дијелом користе за производњу пилића за тов. Према статистичким подацима за 2020. годину број инкубаторских станица је исти као и претходне године. Капацитет за лежење/ваљење јаја која се истовремено стављају у инкубатор у 2020. години је 4.496 хиљада комада и исти је у поређењу са претходном годином.

Табела 13. Укупан капацитет и начин коришћења инкубаторских станица (2019-2020)

Категорија величине (капацитет)	2019				2020			
	Број	Капацитет, хиљада комада	Кориштење, хиљада комада		Број	Капацитет, хиљада ком.	Кориштење, хиљада комада	
			за носиље	за месо			за носиље	за месо
1.000 – 10.000	3	25	-	90	3	25	-	51
10.001 – 20.000	2	38	.	293	2	38	-	200
20.001 – 50.000	1	38	-	334	1	38	-	371
50.001 – 100.000	7	488	-	3.184	7	488	-	3.212
100.001 – 200.000	2	366	451	1.444	2	366	446	1.306
200.001 – 500.000	3	1.177	2.185	14.340	3	1.177	1.561	15.336
500.001 и више	3	2.364	-	32.752	3	2.364	-	32.237
Укупно	21	4.496	2.363	52.437	21	4.496	2.007	52.713

Извор: Агенција за статистику БиХ

Укупан број јаја стављених у инкубаторе и намијењених за производњу једнодневних пилића у 2020. години је износио 54 милиона и 720 хиљада комада и незнатно је мањи у поређењу са бројем јаја стављених у инкубаторе претходне године.

Укупан број јаја стављених у инкубаторе и намијењених за производњу једнодневних пилића кока носиља у 2020. години је био мањи за 15% у односу на 2019. годину. Укупан број јаја

стављених у инкубаторе и намијењених за производњу једнодневних пилића за тов у 2020. години је остао непромијењен.

2.2.3. Производња осталих сточарских производа

Од осталих сточарских производа значајни су производња јаја, вуне и меда. Производња вуне у 2020. години износила је 1.399 тона што је више за 1% у односу на прошлу годину, јаја 743 милиона и 408 хиљада комада и већа је за 3% у поређењу са претходном годином. Најзначајније смањење производње се биљежи код производње меда и то за 20%, у поређењу са производњом из претходне године када је износила 3.359 тона.

Табела 14. Производња јаја, меда и вуне у БиХ

Производи	2019	2020	Индекс 2020/2019
Јаја (000 комада)	722.876	743.408	103
Мед (тона)	3.359	2.687	80
Вуна (тона)	1.381	1.399	101

Извор: Агенција за статистику БиХ

2.2.4. Клање стоке и нето производња меса

Нето производња свих категорија меса је у 2020. години износила 91.764 тоне и незнатно је већа за 1% у односу на претходну годину. У току 2020. године повећан је број закланих говеда за 7%, док је број закланих оваца смањен за 34,22%, свиња за 7,18% и перади за 1,44% у односу на период 2019. године. Нето тежина закланих говеда је повећана за 22,56%, док је нето тежина закланих оваца смањена за 33,52%, свиња за 1,65% и перади за 1,12% у односу на исти период 2019. године.

Табела 15. Клање стоке и перади у клаоницама (2019-2020)

Категорије	2019		2020		Индекс 2020/2019	
	Број грла	Нето тежина (тона)	Број грла	Нето тежина (тона)	Број грла	Нето тежина (тона)
Телад и говеда до 1 год.	24.379	3.311	19.125	2.724	78	82
Телад до 8 мјесеци	15.710	1.109	11.984	858	76	77
Јунице	1.013	259	1.265	341	125	132
Бикови	23.063	7.028	32.017	10.224	139	145
Краве	4.328	1.204	4.190	1.176	97	98
Говеда, укупно	52.783	11.802	56.597	14.465	107	123
Јагњад	67.634	952	57.902	875	86	92
Остале овце	23.772	441	2.225	51	9	12
Овце, укупно	91.406	1.393	60.127	926	66	66
Свиње, укупно	107.967	7.749	100.213	7.621	93	98
Товни пилићи	42.615	67.165	41.453	66	97	0
Остала перад	1.532	2.367	2.058	2.820	134	119
Перад, укупно у хиљадама	44.147	69.532	43.511	68.752	99	99

Извор: Агенција за статистику БиХ

3. Бројно стање стоке и перади

Према статистичким подацима о бројном стању стоке за 2020. годину укупан број говеда је смањен за 1%, перади за 1,3% и коза за 1,4%, док је број оваца повећан за 0,1%, свиња за 0,7% и кошница за 6% у односу на исти период 2019. године. У истом периоду укупан број коња је остао на истом нивоу. Када је ријеч о бројном стању кока носила исти мањи је за 5%, те крава и стеоних

јуница за 1%, док је веће бројно стање забиљежено код крмача и приплодних назимица за 3% и оваца за приплод за 1% у поређењу са бројним стањем из претходне године.

Табела 16. Бројно стање стоке, перади и кошница у БиХ

Категорија	Укупно		Индекс 2020/2019
	2019	2020	
Говеда (хиљада грла)	430	427	99
Краве и стеоне јунице (хиљада грла)	275	273	99
Овце (хиљада грла)	1.013	1.014	100
Овце за приплод (хиљада грла)	573	577	101
Свиње (хиљада грла)	543	547	101
Крмаче и приплодне назимице (хиљада грла)	72	74	103
Коњи	14	14	100
Перад, хиљада комада	22.423	22.140	99
Коке носиле (хиљада комада)	5.446	5.128	95
Козе	72	71	99
Кошнице пчела	423	447	106

Извор: Агенција за статистику БиХ

4. ПОДРШКЕ ПОЉОПРИВРЕДИ И РУРАЛНОМ РАЗВОЈУ

Протекла 2020. година је у БиХ као и свуда у свијету обиљежена пандемијом COVID-19 вируса која је имала значајан утицај како на живот људи, тако и на привредни сектор у цјелини. Надлежне институције свих нивоа власти у БиХ су током цијеле године предузимале одређене мјере како би се неповољан утицај што више умањио и оставио што мање негативних посљедица у свим секторима. Када говоримо о сектору пољопривреде, сви нивои власти у БиХ су покренули одређене активности подршке у оквиру својих надлежности. Све ове активности су у наставку описане у оквиру појединачних прегледа активности надлежних институција.

Федерација Босне и Херцеговине: Подршка пољопривреди и руралном развоју у ФБиХ током 2020. године је имплементирана на основу Програма новчаних подршки у пољопривреди и руралном развоју за 2020. годину¹ и *Правилника* за сваки од модела подршке. Програм новчаних подршки у пољопривреди и руралном развоју за 2020. годину је Влада Федерације БиХ усвојила у фебруару 2020. године². Према наведеном Програму, укупна вриједност подршке планирана за 2020. годину износила је 87.000.000,00 КМ, од чега је 12.000.000,00 КМ планирано за биљну производњу, 55.592.143,90 КМ за анималну, затим 12.808.856,00 КМ за рурални развој и 7.562.690,37 КМ за остале врсте подршке. Представљени буџет за подршку пољопривреди и руралном развоју био је за 27%, (односно 18.300.000,00 КМ) већи у односу на годину раније. Највеће повећање забиљежено је код мјера подршке руралном развоју и мјера осталих врста подршки. Наиме, подршка руралном развоју у 2020. години је била већа за око 11.000.000,00 КМ у односу на годину раније, док је подршка мјерама осталих врста подршки увећана за око

¹ Одлука о усвајању програма утрошка средстава са критеријумима расподјеле“ Субвенција приватним предузећима и предузетницима – подстицај за пољопривреду” (Службене новине ФБиХ 14/20)

² Измјена I (Службене новине ФБиХ, број 23/20) 03.04.2020. године и Измјена II (Службене новине ФБиХ, број 96/20) 29.12.2020. године

7.000.000,00 KM. Поред повећања буџета, рурална политика је проширена и новим мјерама. Тако је поред инвестиција у механизацију, опрему и набавку расплодне стоке у 2020. години су планиране и инвестиције у објекте, те подизање вишегодишњих насада. Све остало везано за структуру буџета намијењеног за подршку пољопривреди и руралном развоју у ФБиХ, као и начин имплементирања истог је остало мање-више непромијењено у односу на 2019. годину. Што се тиче регулаторног оквира, током 2020. године донесен је нови сет Правилника за сваки од модела подршке, као и измјене и допуне истих³. Такође, донесена је и Одлука о изради Стратегије пољопривреде и руралног развоја Федерације Босне и Херцеговине 2021-2027. (Службене новине ФБиХ 62/20).

Када говоримо о одговору на пандемију коронавируса, прве реакције од стране Владе Федерације БиХ забиљежене су крајем марта 2020. године. Наиме, Влада ФБиХ је задужила ресорна министарства (Федерално министарство пољопривреде и кантонална министарства) да хитно предузму активности с циљем подстицања производње стратешких прехранбених производа. С тим у вези је измијенила и допунила Одлуку о усвајању Програма утрошка средстава за подршку пољопривреди током 2020. године. Измјене и допуне се односе на приоритетно финансирање пројеката прољетне сјетве, као и на рокове за доставу документације за производње започете прије и након 1. октобра прошле године. За подршку мјерама прољећне и јесеће сјетве издвојено је 9,5 милиона KM, те је обухваћено 18.400 пољопривредних произвођача.

Влада ФБиХ је такође почетком септембра донијела и Одлуку о усвајању кредитно-гарантног програма за пољопривреду и прехранбену индустрију како би помогла обртима и предузећима из области пољопривредне и прехранбене индустрије. Основни циљ Програма је да се у условима отежаног пословања услјед пандемије COVID-19 обезбиједи подршка обртима, предузећима из области пољопривреде и прехранбене индустрије и пољопривредним задругама. Подршка је усмјерена на одржавање текуће ликвидности, те постојећег степена запослености, као и на креирање нових радних мјеста. Укупан износ гаранција које се могу издати у оквиру овог Програма износиле су 100 милиона KM.

Република Српска: Током 2020. године, подршка пољопривреди и руралном развоју у Републици Српској је имплементирана на основу „Плана коришћења средстава за подстицање развоја пољопривреде и села“⁴ и „Правилника о условима и начину остваривања новчаних подстицаја за развој пољопривреде и села“. Правилник о реализацији подршке у 2020. години је усвојен у јануару 2020. године („Службени гласник Републике Српске“, број 7/20). Према Плану коришћења средстава за подршку пољопривреди током 2020. године, планиран је износ у висини од 75 милиона KM, што представља повећање од 4 милиона KM (5,35%) у односу на годину раније. Структура буџета је била иста као и ранијих година и подијељена је како слиједи:

- подршка текућој производњи, 52.310.000 KM;
- подршка дугорочном развоју, 14.720.000 KM; и
- системске мјере подршке 7.970.000 KM.

Када је ријеч о одговору на пандемију коронавируса, као што је случај у Федерацији БиХ и у Републици Српској, првенствено се приступило интервенцијама у области подстицања прољетне

³ Правилник о измјенама и допунама Правилника о начину и условима остваривања новчане подршке по моделу подстицаја производњи (Службене новине ФБиХ, број 24/20); Правилник о условима и начину остварења новчаних подршки по моделу руралног развоја (Службене новине ФБиХ број 24/20); Правилник о условима и начину остваривања новчаних подршки по моделу осталих врста подршки (Службене новине ФБиХ, број 24/20); Правилник о измјенама и допунама Правилника о условима и начину остваривања новчаних подршки по моделу осталих врста подршки (Службене новине ФБиХ, број 33/20)

⁴ Службени гласник РС, 11/20

сјетве. Како би се подстакла прољећна сјетва, Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Српске је крајем марта 2020. године преусмјерило 2,2 милиона КМ кредитних средстава текућег IFAD пројекта за ову намјену. Мјера је донесена са циљем успостављања прехранбене безбједности широм Републике Српске путем подјеле сјеменских пакета за потребе малих пољопривредних газдинстава. Такође, почетком априла Министарство пољопривреде је представило План прољећне сјетве за 2020. годину, као и детаљан попис мјера за ублажавање последица изазваних појавом новог коронавируса. Према наведеном плану, поред редовних средстава за подршку пољопривреди (75 милиона КМ), планирана су и додатна средства. Укупни износ додатних средстава за пољопривреду био је 12,5 милиона КМ, од којих је 10 милиона из Компензационог фонда и 2,5 милиона из средстава IFAD пројекта. Средства су расподјељена на следећи начин:

- 5 милиона КМ за капиталне инвестиције (извор: Компензациони фонд);
- 2 милиона КМ за интервентни откуп поврћа (извор: Компензациони фонд);
- 3 милиона КМ за интервентни откуп јунади и свиња (извор: Компензациони фонд);
- 2 милиона КМ за сјетвене пакете поврћа за прољетну сјетву (извор: IFAD - Пројекат унапређења конкурентности у руралним подручјима);
- 0,5 милиона КМ за сјетвене пакете соје (извор: IFAD - Пројекат унапређења конкурентности у руралним подручјима).

Брчко дистрикт БиХ: Одјељење за пољопривреду Брчко дистрикта које је надлежно за креирање и спровођење мјера пољопривредне политике на територији Дистрикта, подстицаје за пољопривреду и рурални развој у 2020. години је реализовало у складу са „Правилником о начину и условима за подстицај пољопривредној производњи за 2020. годину“. Што се тиче финансијског оквира за реализацију подршке пољопривреди и руралном развоју, Планом и програмом утрошка средстава за овај вид подршке је планирано 12.000.000,00 КМ. Такође, с циљем адекватног одговора на пандемију коронавируса, Влада Брчко дистрикта БиХ је издвојила додатних 1,5 милиона КМ за подршку пољопривредним произвођачима. Како у ентитетима тако су и у Брчко дистрикту забиљежени додатни проблеми с којим су се у протеклој години сусрели пољопривредни произвођачи. Наиме, у првој половини 2020. године, исплаћено је тек 80% подстицаја из 2019. године, а на усвајање Правилника о начину и условима за подстицај у пољопривреди се чекало до септембра. Поред наведених ограничења, дошло је и до застоја у извозу стоке, те је отежана набавка репроматеријала.

4.1. Укупна издвајања за пољопривреду и рурални развој у БиХ

Подршка пољопривреди и руралном развоју у БиХ се имплементира из буџета ентитета, Федерације БиХ и Републике Српске, Брчко дистрикта, те десет кантона у Федерацији БиХ. Током 2020. године, на име подршке пољопривреди и руралном развоју у БиХ је укупно исплаћено 206,00 милиона КМ.

Табела 17. Пољопривредни буџети у БиХ (2010-2020)

(000 КМ)

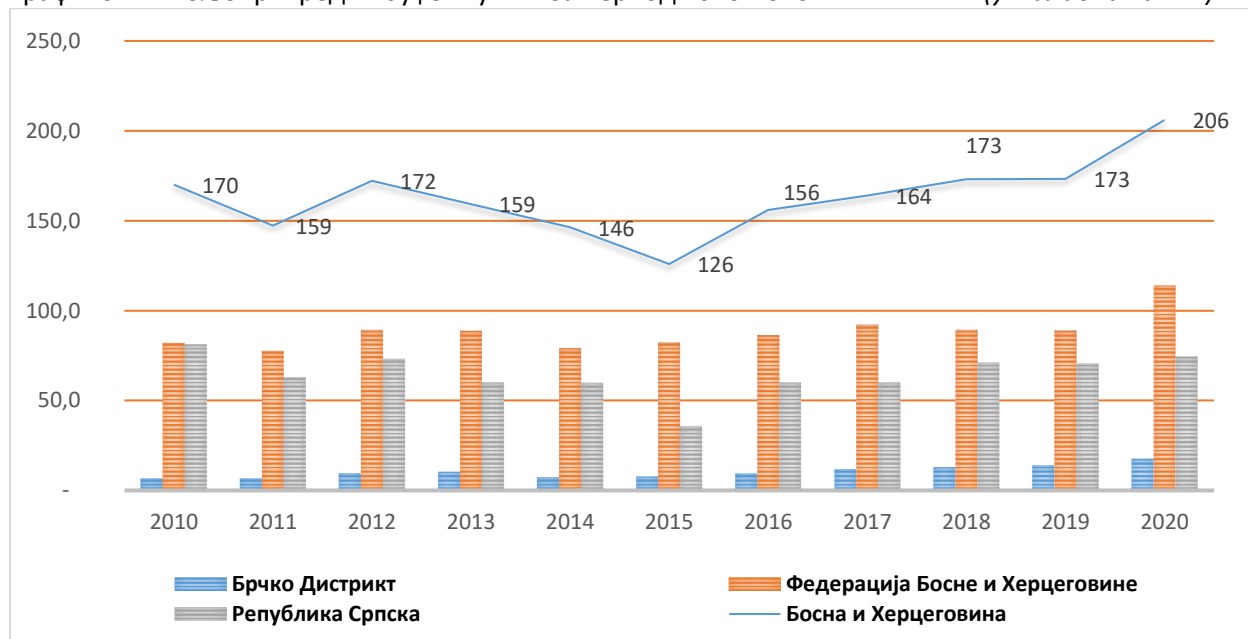
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
БД	9,620	10,417	7,370	7,759	9,541	11,832	12,764	13,950	17,556
ФБиХ	89,482	88,851	79,059	82,416	86,394	92,172	89,374	88,997	114,017
РС	73,169	60,000	59,893	60,000	60,006	59,999	70,999	72,000	75,000
Укупно	172,271	159,268	146,323	150,175	155,942	164,005	173,138	176,847	206,573

Извор: Канцеларија за хармонизацију и координацију система плаћања у пољопривреди, исхрани и руралном развоју БиХ, на основу података ентитетских/кантоналних министарстава пољопривреде и Одјељења за пољопривреду БД

Како је видљиво из Табеле 17 износ издвојених средстава за период посматрања од 2012. до 2020. године за пољопривреду и рурални развој је био највећи у 2020. години када је по први пут премашен износ од 200 милиона КМ.

Надаље, у односу на 2019. годину, издвајања су већа за око 19%, што представља значајно повећање. Структура подршке пољопривреди и руралном развоју у БиХ у 2020. години у односу на надлежне институције које су имплементирале исту, представљена је графиконом 1.

Графикон 1: Пољопривредни буџети у БиХ за период 2010-2020. (у милионима КМ)

Извор: Канцеларија за хармонизацију и координацију система плаћања у пољопривреди, исхрани и руралном развоју БиХ, на основу података ентитетских/кантоналних министарстава пољопривреде и Одјељења за пољопривреду БД

Од укупних средстава издвојених у БиХ, Федерација БиХ током цијелог периода посматрања издваја највише средстава за подршку пољопривреди и руралном развоју, а у 2020. години је издвојила нешто више од 114 милиона КМ, односно 55,3% укупно реализованих пољопривредних буџета у БиХ. Такође, наведени износ је највећи износ који је Федерација БиХ исплатила у периоду посматрања, те је у односу на претходну годину већи за 28%. Према висини средстава исплаћиваних за подршку пољопривреди и руралном развоју у БиХ на другом мјесту је буџет издвојених средстава у Републици Српској. Током протекле године из буџета Републике Српске је на име подршке пољопривреди и руралном развоју исплаћено скоро 75 милиона КМ, те додатна средства у износу од 12,5 милиона КМ. Наведени износ је такође највећи који је Република Српска исплатила за подршку пољопривреди и руралном развоју од 2010. године. У односу на претходну годину, већи је за 6%. У Брчко дистрикту је у 2020. години издвојено 17,5 милиона КМ, по чему је Брчко дистрикт на трећем мјесту по висини издвојених средстава и има учешће од 8,5% у укупно издвојеном буџету за пољопривреду у Босни и Херцеговини. Током 2020. године, у Брчко дистрикту је издвојено 25% више средстава у односу на годину раније. Прошлогодишњи износ подршке у Брчко дистрикту је такође највећи забиљежени износ у посматраном периоду. Процентуални приказ структуре подршке пољопривреди и руралном развоју у БиХ током 2020. године је представљен графиконом 2.

Графикон 2: Структура пољопривредног буџета у БиХ

(у процентима)

Извор: Канцеларија за хармонизацију и координацију система плаћања у пољопривреди, исхрани и руралном развоју БиХ, на основу података ентитетских/кантоналних министарстава пољопривреде и Одјељења за пољопривреду БД

4.2. Пољопривредне подршке у региону и поређење са подршкама у Босни и Херцеговини

У наставку ћемо укратко представити висину и структуру пољопривредних подршки које су током 2020. године исплаћене у земљама региона, те ћемо исте упоредити са подршкама исплаћеним у нашој земљи.

Република Србија - Током протекле године, као и претходних година, Србија је по висини издвојених средстава за подршку пољопривреди лидер у региону. У 2020. години на име подршке пољопривреди и руралном развоју у Србији је исплаћено 311,99 милиона евра. У односу на 2019. годину, Србија биљежи пад издвајања за пољопривреду за незнатних 0,48 %, што је углавном посљедица мањих издвајања за мјере IPARD-а. Ако посматрамо структуру буџета, можемо видјети да је највише средстава издвојено за директна плаћања, 199,86 милиона евра, затим за рурални развој 71,6 милиона евра. Средства за IPARD подстицаје су на трећем мјесту. У 2020. години у Србији је на име IPARD подстицаја назначено 33,4 милиона евра.

Табела 18. Структура подстицаја у Србији (2020) (EUR)

Обим средстава за директна плаћања износи	199,862,209.75
Обим средстава за подстицаје за мјере руралног развоја износи	71,616,909.08
Обим средстава за кредитну подршку у пољопривреди износи	5,103,342.69
Обим средстава за посебне подстицаје износи	1,956,281.36
Обим средстава за IPARD подстицаје износи	33,460,916.90
УКУПНО	311,999,659.78

Извор: Канцеларија о расподјели подстицаја у пољопривреди и руралном развоју 2020.

Република Сјеверна Македонија - Према висини средстава издвојених за подршку пољопривреди и руралном развоју, Сјеверна Македонија је друга земља у региону. Током

протекле године издвојила је 124,7 милиона евра, што је за око 13,8% мање у односу на 2019. годину. Наведено умањење подршке је посљедица значајног смањења подршке мјерама директне подршке пољопривредницима. Наиме, у 2020. године је за овај вид подршке исплаћено 36,1 милион евра мање у односу на 2019. годину. И поред наведеног, највећи износ подршке у 2020. години је исплаћен у виду директних плаћања пољопривредницима у износу 79,9 милиона евра. На другом мјесту је подршка руралном развоју на име које је исплаћено 28,6 милиона евра. Средства назначена за IPARD су на трећем мјесту и износе 15 милиона евра.

Табела 19. Структура подстицаја у Републици Сјеверној Македонији (2020) (EUR)

Директна плаћања	79,901,960.78
Рибарство и аквакултура	1,143,790.85
Рурални развој	28,663,872.55
IPARD	15,000,000.00
Укупно	124,709,624.18

Извор: Документи Републике Сјеверне Македоније доступни на страници Агенције за аграрна плаћања Републике Сјеверне Македоније

Црна Гора - Црна Гора је на посљедњем мјесту по издвајањима за пољопривреду у региону. У 2020. години је издвојила 60,72 милиона евра, што је за 34,1% више у односу на 2019. годину. Наведено повећање је резултат повећања средстава назначених за Програм IPARD II, као и већих издвајања за кредитна средства која се имплементирају кроз програм (MIDAS 2). Увидом у структуру буџета која је представљена у Табели 20, видимо да се највећи дио плаћања за подршку пољопривреди везује за донације које се исплаћују из Програма IPARD II и пројекта IFAD, те EU/IPA пројекта. Директна плаћања која се исплаћују из државног буџета су на другом мјесту.

Табела 20. Структура буџета за пољопривреду у Црној Гори (2020) (EUR)

Развој пољопривреде, рурални развој и рибарство (директна плаћања)	20,837,500.00
Контрибуцију за потребе реализације међународних пројеката (IFAD)	650,000.00
Спровођење мјера безбједности хране и хране за животиње	349,000.00
Спровођење мјера здравствене заштите животиња	2,341,000.00
Спровођење фитосанитарних мјера	227,000.00
Донације укупно	27,326,000.00
Програм IPARD II	26,000,000.00
Пројекат IFAD	816,000.00
Пројекат EU/IPA	510,000.00
Кредитна средства укупно	8,992,000.00
Институционални развој и јачање пољопривреде Црне Горе (MIDAS 2)	8,230,000.00
Пројекат IFAD	762,000.00
УКУПНО	60,722,500.00

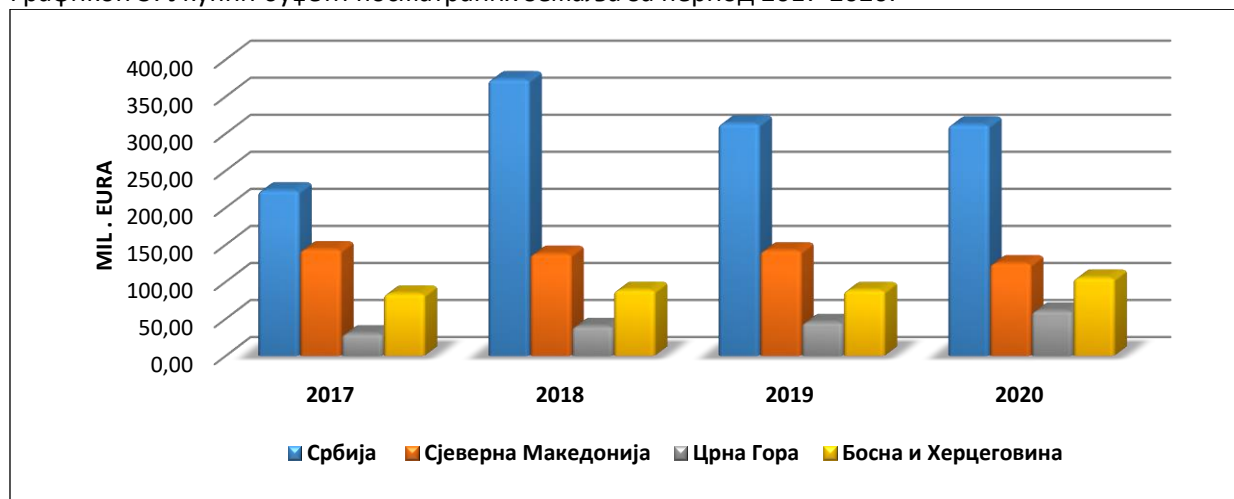
Извор: Канцеларија о условима, начину и динамици спровођења мјера пољопривредне политике за 2020.

4.3. Поређење пољопривредних подршки земаља региона са подршком пољопривреди у БиХ

У регионалном поретку који је представљен графиконом 3, можемо видјети да је Србија током цијелог периода посматрања лидер у издвајањима за подршку пољопривреди и руралном развоју. На другом мјесту је Сјеверна Македонија, која се такође константно држи на другој

позицији. Босна и Херцеговина је према висини издвајања за пољопривреду на трећем мјесту, слиједи је Црна Гора која је током посматраног периода издвајала најмање износе подршке пољопривреди и руралном развоју. Земље које су забиљежиле повећање подршке у односу на 2019. годину су Босна и Херцеговина и Црна Гора, с тим да је Црна Гора забиљежила највеће повећање и то за 34,1%. Србија и Сјеверна Македонија су током протекле године издвојиле мање средстава у односу на 2019. годину. Србија је забиљежила незнатно смањење подршке и то за 0,48%, док је Сјеверна Македонија издвојила 13,8% мање средстава у односу на 2019. годину.

Графикон 3: Укупни буџети посматраних земаља за период 2017-2020.

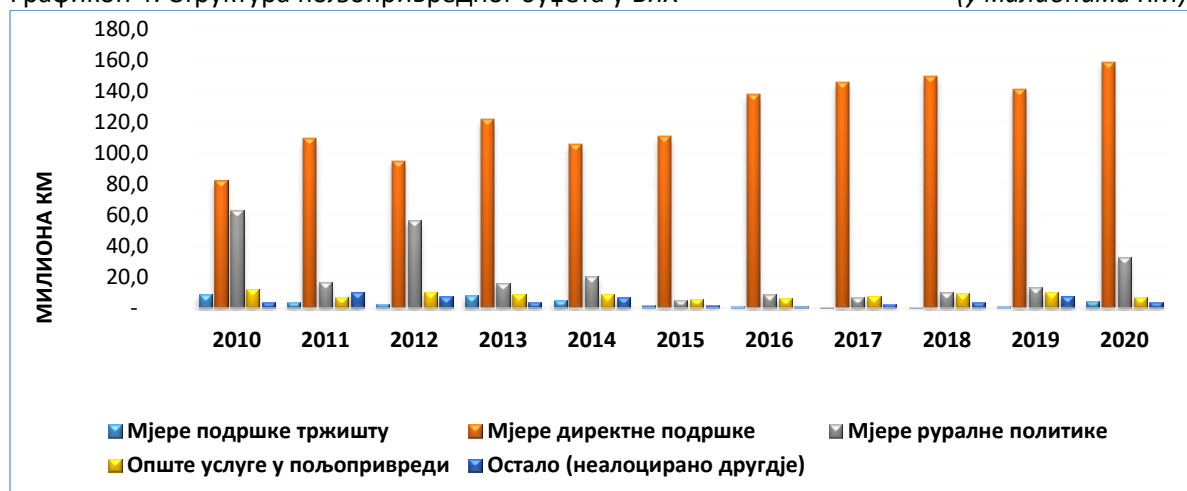

Извор: Канцеларија за хармонизацију и координацију система плаћања у пољопривреди, исхрани и руралном развоју БиХ на основу објављених података посматраних земаља

4.4. Анализа структуре буџетске подршке по групама мјера

Када су у питању издвајања по групама мјера, у 2020. години није било значајнијих одступања у односу на године раније. Мјере директних подршки производњи се и у 2020. години налазе на првом мјесту по укупно издвојеним средствима. На другом мјесту су мјере руралног развоја, док су опште услуге у пољопривреди на трећем мјесту. Четврто мјесто за разлику од 2019. године припада групи мјера подршке тржишту, док је на задњем мјесту неалоцирано (остало).

Графикон 4: Структура пољопривредног буџета у БиХ (у милионима КМ)

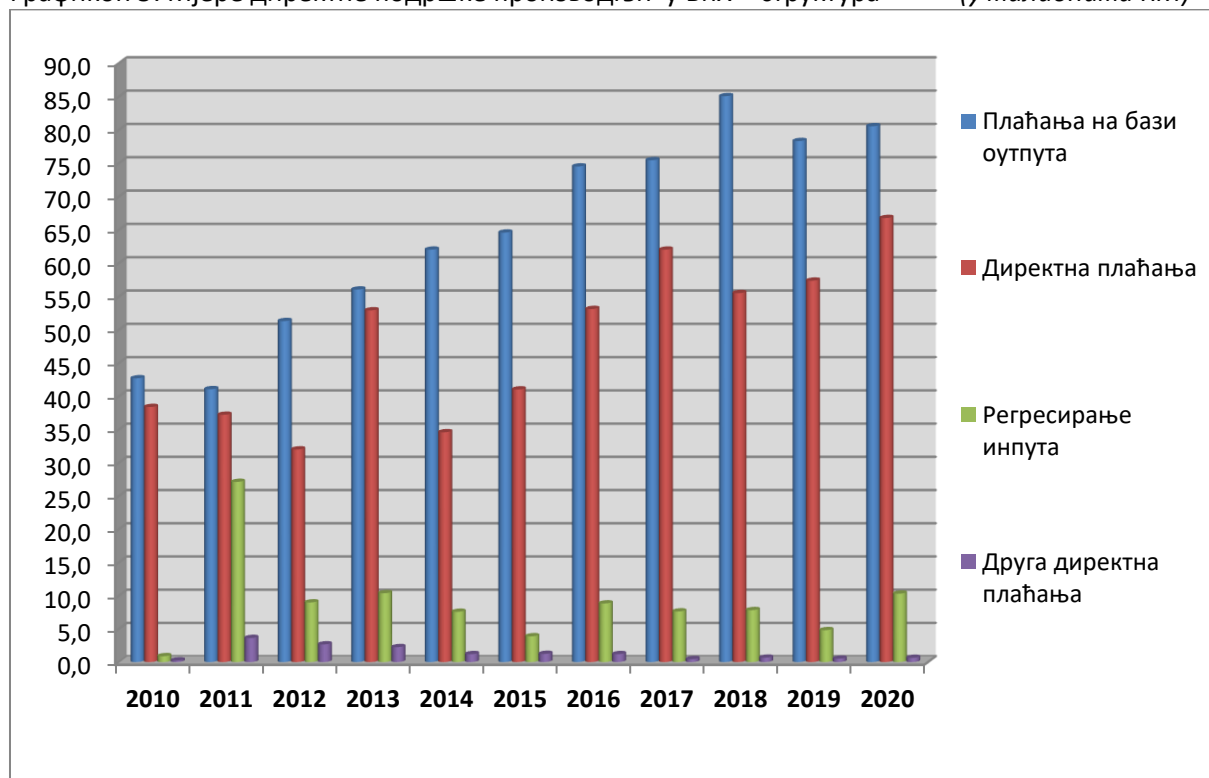

Извор: Канцеларија за хармонизацију и координацију система плаћања у пољопривреди, исхрани и руралном развоју БиХ, на основу података ентитетских/кантоналних министарстава пољопривреде и Одјељења за пољопривреду БД

Мјере директне подршке произвођачима/производњама

Као и претходних година, мјере директне подршке производњи држе примат по висини издвајања, за исте је током 2020. године издвојено 158,24 милиона КМ, што представља 76,8% од укупно издвојених средстава за пољопривреду и рурални развој свих надлежних институција у БиХ. У односу на 2019. годину издвајања за мјере директних плаћања су већа за 17,24 милиона КМ, што је резултат повећања издвајања за све врсте подршке у оквиру мјера директне подршке.

Графикон 5: Мјере директне подршке производњи у БиХ – структура (у милионима КМ)

Извор: Канцеларија за хармонизацију и координацију система плаћања у пољопривреди, исхрани и руралном развоју БиХ, на основу података ентитетских/кантоналних министарстава пољопривреде и Одјељења за пољопривреду БД

Када гледамо структуру директних подршки производњи, на првом мјесту су плаћања на бази произведених количина (output), за која је у 2020. години издвојено нешто више од 80,54 милиона КМ, или 39,09% од укупних буџета за пољопривреду. У односу на 2019. годину забиљежено је повећање за 2,22 милиона КМ.

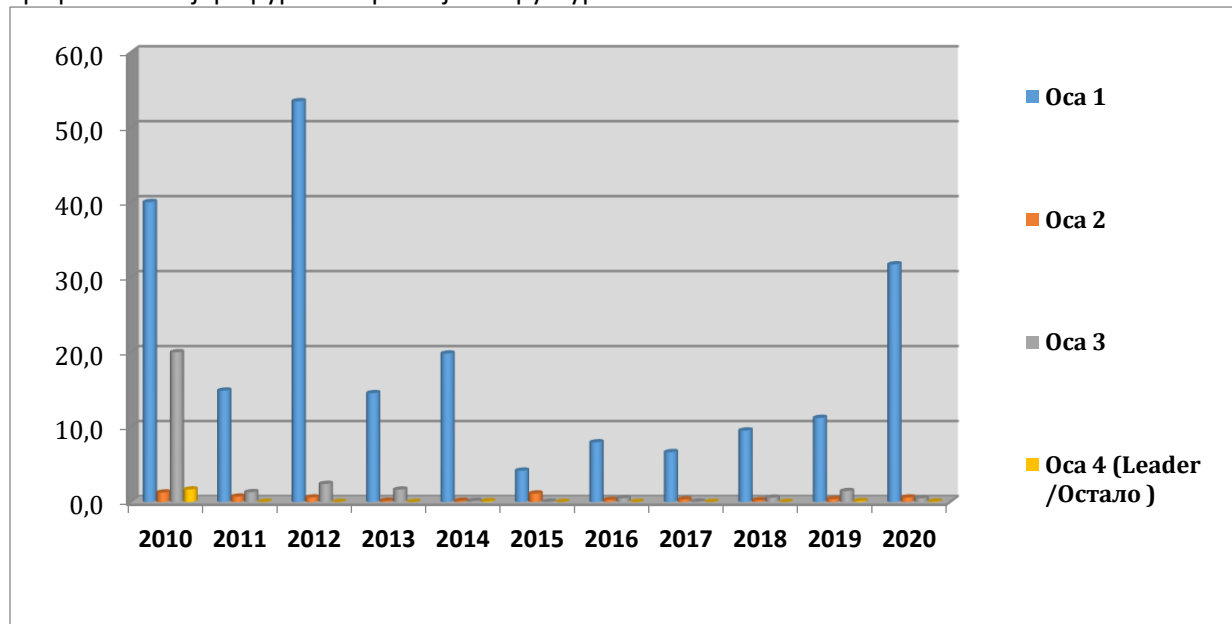
На другом мјесту су директна плаћања за која је у 2020. години издвојено 66,76 милиона КМ, односно 32,41% укупних буџета. Током протекле године, директна плаћања су забиљежила значајно повећање у односу на 2019. годину за 9,39 милиона КМ.

На трећем мјесту, у оквиру мјера директних подршки производњи, су плаћања за регресирање инпута. У 2020. години за наведене мјере је издвојено 10,29 милиона КМ, што представља 4,99% укупних буџета за пољопривреду. Треба нагласити да је наведена партиципација значајно већа у односу на годину раније када је износила 2,77%. На четвртном, односно на посљедњем мјесту по висини издвојених средстава у 2020. години у оквиру директних подршки су друга директна плаћања. За иста је током протекле године утрошено око 635 хиљада КМ, што такође представља повећање за 24,5% у односу на 2019. годину.

Мјере руралног развоја

Током 2020. године, за подршку мјерама руралне политике у БиХ је издвојено скоро 32 милиона КМ, што представља повећање у односу на 2019. годину за око 149%. Наведено повећање буџета је резултат повећања буџетске подршке руралном развоју са федералног нивоа. Наиме, Федерација БиХ је у току протекле године за подршку руралном развоју издвојила око 20 милиона КМ. У укупно реализованом буџету за подршку пољопривреди и руралном развоју у 2020. години, подршка руралном развоју је партиципирала са 16%, те је на другом мјесту у укупном поретку, после мјера директне подршке пољопривредницима.

Графикон 6. Мјере руралног развоја – структура

Извор: Канцеларија за хармонизацију и координацију система плаћања у пољопривреди, исхрани и руралном развоју БиХ, на основу података ентитетских/кантоналних министарстава пољопривреде и Одјељења за пољопривреду БД

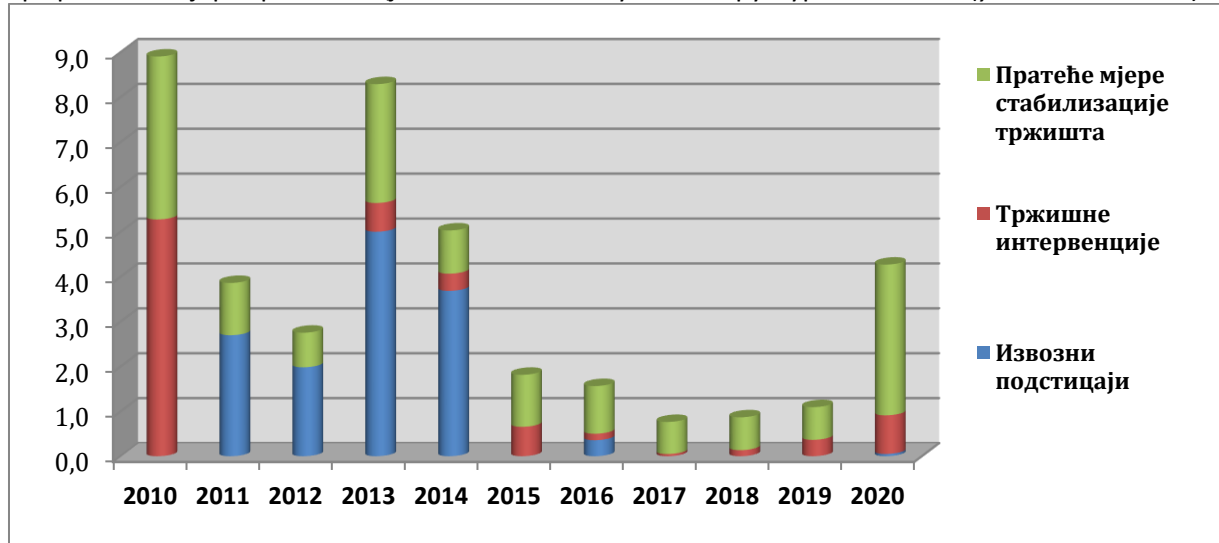
Графиконом 6 представљена је структура подршке руралном развоју током протекле године. Евидентно је да је највећи износ подршке као и претходних година имплементиран путем мјера из осе 1, гдје је имплементирано 96% средстава утрошених на подршку руралном развоју у 2020. години. Друга оса по висини издвојених средстава је оса 2, путем које је утрошено око 1,8% од укупно реализоване подршке руралном развоју, слиједи је оса 3 са учешћем од 1,5%. За подршку мјерама које се могу сврстати у осу 4 утрошен је незнатан износ средстава, свега 0,15% буџета имплементираних за подршку мјерама руралног развоја.

Мјере тржишно-цјеновне политике

Мјерама тржишно-цјеновне политике утиче се на стабилност домаћег тржишта пољопривредних производа, што у пракси има за посљедицу јачање конкурентности домаће пољопривредне производње. С тим у вези, у Босни и Херцеговини се издвајају и одређена средства за мјере подршке тржишту, али због неефикасног система дјеловања тржишно-цјеновне политике у БиХ поменуте мјере немају адекватну снагу да утичу на стабилност цијена пољопривредних производа у земљи.

Графикон 7. Мјере тржишно-цјеновне политике у БиХ – структура

(у милионима КМ)

Извор: Канцеларија за хармонизацију и координацију система плаћања у пољопривреди, исхрани и руралном развоју БиХ, на основу података ентитетских/кантоналних министарстава пољопривреде и Одјељења за пољопривреду БД

Наведено може представљати један од главних разлога да се овим мјерама поклања мање значаја. Након изразито малог издвајања за ову групу мјера (2015-2019) у 2020. години ситуација се донекле поправља када је издвојено укупно 4,27 милиона КМ, односно 2,1% од укупног буџета за пољопривреду, што представља повећање у односу на претходну годину за око 3,17 милиона КМ. Највећи износ финансијских издвајања за посматрани период (2010-2020) је забиљежен у 2010. години када је за ове мјере утрошено 8,9 милиона КМ или 5,2% од укупног пољопривредног буџета.

Оно што је карактеристично за ову групу мјера је да је у 2020. години дошло до одређених измјена унутар саме структуре групе. Пратеће мјере стабилизације тржишта, гдје спадају углавном плаћања откупљивачима и прерађивачима су у 2020. години имале доминантно учешће у буџету за тржишно-цјеновне подршке, када је за ове мјере утрошено 3,36 милиона КМ или 78,7% буџета, што је за посматрани период други износ по величини издвојених средстава одмах након износа из 2010. године.

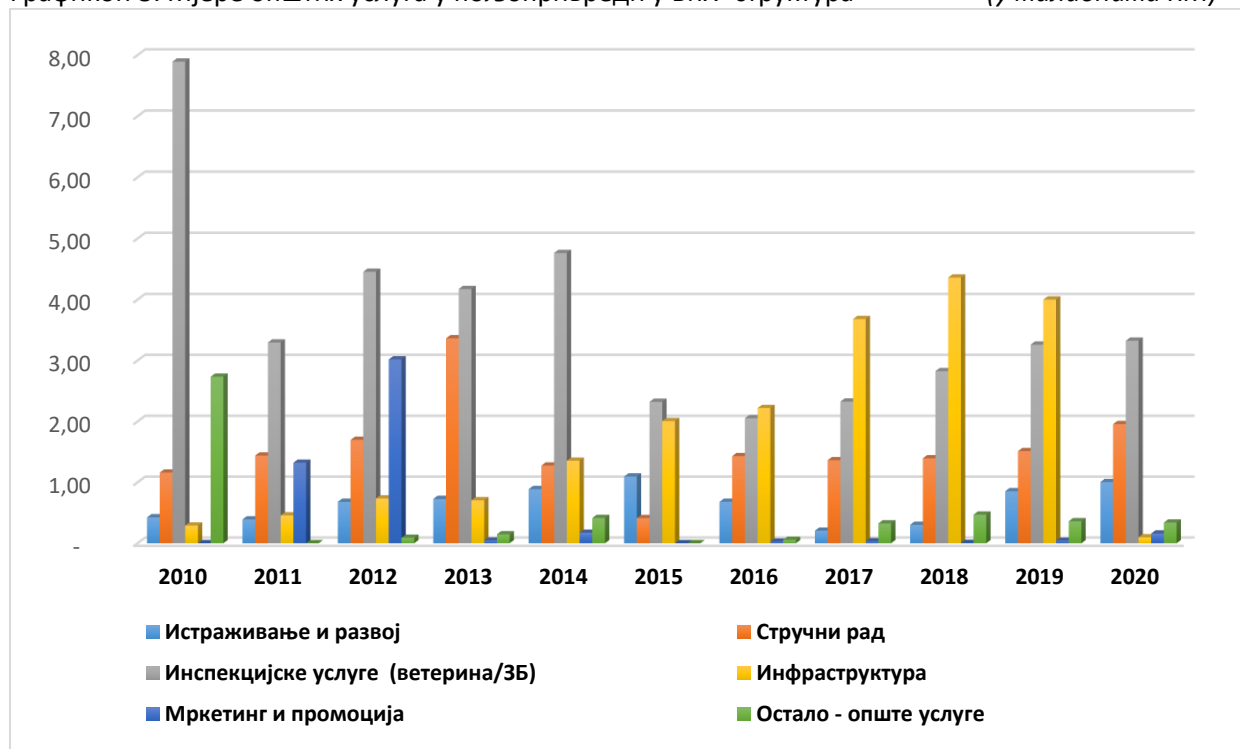
На другом мјесту је мјера тржишних интервенција са учешћем од 860,7 хиљада КМ, односно 20,2%. Овом мјером су исплаћене накнаде за извознике који су извозили воће, поврће, млијеко и месне прерађевине. Примјетно је да је, када је ова мјера у питању, однос варирања висине финансијских издвајања поприлично изражен. Тако је у 2010. години издвојено пуних 5,27 милиона КМ, док је у периоду 2010-2020. било појединих година у којима, за споменути мјеру, уопште нису била планирана никаква финансијска средства. Када је ријеч о подстицајима усмјереним на производње са пласманом на друга тржишта, иста су заступљена са скромних 49,9 хиљада КМ што је 1,1% од буџета за мјере подршке тржишту. Овако ниска стопа финансијских издвајања, по питању мјера тржишно-цјеновне политике, уз честе структуралне промјене не пружа многе прилике за успостављање њихове јаче ефикасности којима би се изнашла рјешења која би довела до стабилнијих цијена пољопривредних производа и јачег и ефикаснијег домаћег тржишта.

Мјере општих услуга у пољопривреди

Мјере општих услуга у пољопривреди у БиХ су током 2020. године подржане са 6,8 милиона КМ, што представља 3,3% од укупних пољопривредних буџета. У односу на 2019. годину, забиљежено је смањење издвојених средстава за 31,3%. За разлику од претходних година,

током 2020. године према висини реализоване подршке, на првом мјесту је група мјера која се односи на инспекцијске услуге гдје је издвојено 3,3 милиона КМ, односно 48,3% укупних буџета утрошених на овај вид подршке. На другом мјесту су издвајања за стручни рад, на који је утрошено 1,9 милиона КМ, односно 28,4% укупног износа утрошеног за опште услуге. За истраживање и развој током прошле године је издвојено нешто више од 1 милион КМ, односно 14,6% буџета општих услуга. Сљедећа, по висини издвојених средстава, је група мјера која се односи на остале опште услуге, која учествује са 5% у буџету општих услуга. На посљедњем мјесту, по утрошку средстава у оквиру ове групе мјера, су мјере које се односе на руралну инфраструктуру, за које је у 2020. години утрошено свега 97.229 КМ.

Графикон 8: Мјере општих услуга у пољопривреди у БиХ- структура (у милионима КМ)

Извор: Канцеларија за хармонизацију и координацију система плаћања у пољопривреди, исхрани и руралном развоју БиХ, на основу података ентитетских/кантоналних министарстава пољопривреде и Одјељења за пољопривреду БД

Неалоцирано (остало)

У ову групу се уврштавају подршке које се према класификацији подршке у пољопривреди и руралном развоју БиХ не могу класификовати ни у једну другу групу претходно описаних мјера. Износ средстава за ову групу у 2020. години износио је 3,76 милиона КМ или 1,8% укупних буџета, што је много боље у односу на прошлу годину када је тај износ био 7,98 милиона или 4,6%. О наведеном би се требало повести рачуна и у наредном периоду, приликом израде буџета за подстицаје надлежних институција у пољопривредној производњи, како би се овај позитивни тренд наставио.

Графикон 9: Неалоцирано (остало)

(у милионима КМ)

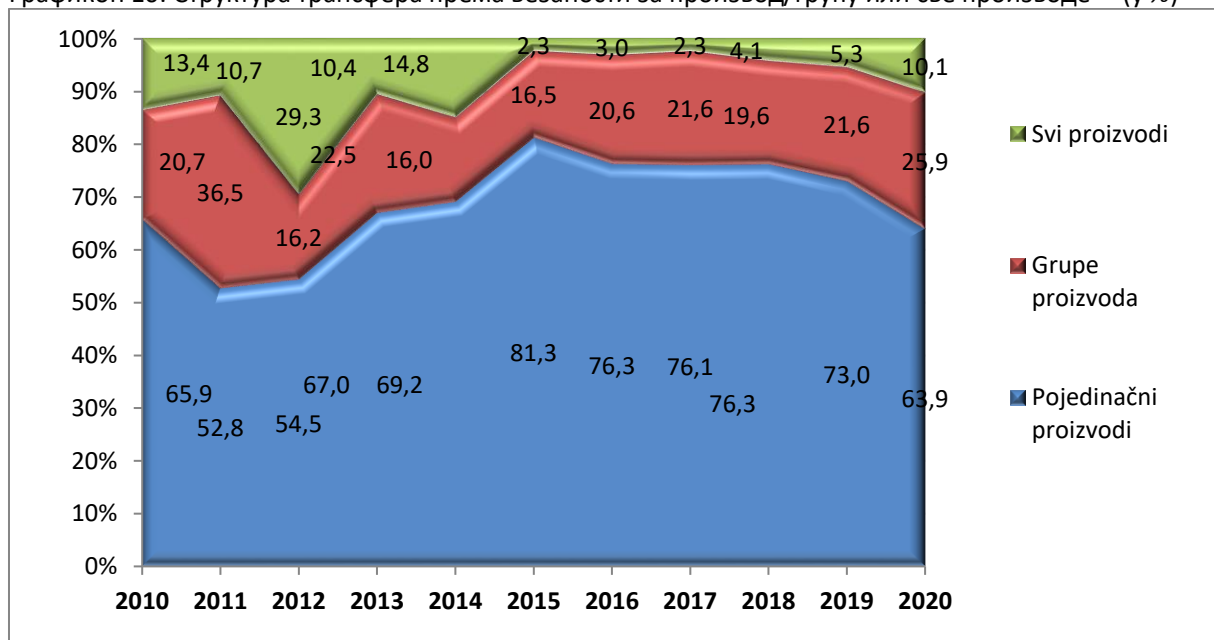

Извор: Канцеларија за хармонизацију и координацију система плаћања у пољопривреди, исхрани и руралном развоју БиХ, на основу података ентитетских/кантоналних министарстава пољопривреде и Одјељења за пољопривреду БД

4.3. Структура подршке по производима/производњама

Структура подршке по производима/производњама представљена је у графикону 10. Из наведеног grafikona је видљиво да је и током 2020. године највећи износ подршке утрошен на подршку појединачним производима. За наведени вид подршке у протеклој години издвојено је нешто више од 123 милиона КМ, или 64% свих буџета надлежних институција.

Графикон 10: Структура трансфера према везаности за производ/групу или све производе (у %)

Извор: Канцеларија за хармонизацију и координацију система плаћања у пољопривреди, исхрани и руралном развоју БиХ, на основу података ентитетских/кантоналних министарстава пољопривреде и Одјељења за пољопривреду БД

Увидом у структуру подршке, евидентно је да је током 2020. године дошло до смањења подршке производима у односу на претходне године. Када говоримо о осталим врстама подршке,

подршка за групу производа је традиционално на другом мјесту. За групе производа у 2020. години је утрошено близу 50 милиона КМ или 26% укупних буџета. Група мјера подршке које се односе на подршку свим производима је према висини издвојених средстава на трећем мјесту. За ову групу мјера је утрошено нешто више од 19 милиона КМ, односно 10,12% укупног буџета надлежних институција, што представља повећање за 142% у односу на 2019. годину.

Структура подршке по производима/групама производа је представљена у табели 21. Евидентно је да је и током 2020. године кравље млијеко добило највећи износ подршке и то 40,84% у односу на све остале производе/групе производа. Поред млијека значајније је подржана производња говеђег меса која учествује у проценту од 4,15%, те меда 4,03%. Остали појединачни производи су испод 4% учешћа.

Табела 21. Дистрибуција подршке по производима/групама производа (%)

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Сточарска производња						
Млијеко (кравље)	55.86	49.18	50.36	51.25	45.48	40,84
Млијеко (овчије и козје)	0.20	0.14	0.23	0.24	0.32	0,35
Говеђе месо	5.23	7.41	6.51	6.65	6.37	4,15
Свињско месо	3.14	3.42	3.45	4.52	5.23	2,26
Овчије месо	0.11	0.14	0.00	0.27	-	0,10
Пилеће месо	1.85	1.80	1.53	1.61	1.94	1,47
Јаја	0.54	0.32	0.32	0.41	0.42	0,44
Мед	0.67	0.84	1.09	1.31	1.59	4,03
Риба	1.98	1.84	1.79	1.51	1.74	1,84
Ђурићи	0.00	0.00	0.00	0.00	-	0,06
Коњи	0.00	0.03	0.03	0.03	0.03	1,18
Биљна производња						
Пшеница	5.25	6.97	7.29	5.44	6.59	2,70
Кукуруз	3.66	1.90	1.84	1.13	1.13	1,22
Јечам	0.28	0.49	0.42	0.28	0.63	0,49
Дуван	0.37	0.29	0.25	0.24	0.14	1,15
Кромпир	0.32	0.51	0.17	0.15	0.15	0,87
Соја	0.44	0.09	0.01	0.43	0.40	0,18
Грожђе	0.97	0.57	0.54	0.48	0.54	-
Гљиве	0.06	0.08	0.09	0.06	0.02	0,13
Љековито и ароматско биље	0.36	0.33	0.16	0.26	0.32	0,39
Групе производа						
Поврће	2.43	2.77	3.51	3.23	3.52	4,59
Воће	3.29	5.36	4.25	5.13	4.72	6,61
Житарице	0.17	0.29	0.33	1.45	2.08	0,95
Крмно и индустријско биље	0.44	1.18	1.10	1.10	1.32	0,65
Биљна производња уопштено	4.38	6.01	5.53	5.13	3.42	5,85
Млијеко и месо - говеда	0.78	0.55	2.10	0.35	2.78	3,72
Млијеко месо овце/козе	4.96	4.48	4.76	3.24	3.80	3,54
Сви производи	2.26	3.05	2.34	4.11	5.32	10,12
УКУПНО	100.00	100.00	100.00	100.00	100,00	100,00

Извор: Канцеларија за хармонизацију и координацију система плаћања у пољопривреди, исхрани и руралном развоју БиХ, на основу података ентитетских/кантоналних министарстава пољопривреде и Одјељења за пољопривреду БД

У оквиру трансфера за групе производа, највише су подржаване производње воћа и поврћа, на које је утрошено 4,59%, односно 6,61% укупног пољопривредног буџета.

Када се говори о повећању односно умањењу подршке у односу на 2019. годину, уочава се да је подршка производњи меда забиљежила повећање за око 2,44%, док је подршка производњи млијека забиљежила смањење за 4,64%.

4.5. IPA III – Instrument for Pre-Accession Assistance (2021-2027)

Крајем 2020. године завршено је програмско раздобље Инструмента IPA II, те је Европска унија нацртом Регулative о успостављању IPA III најавила наставак пружања помоћи земљама кандидатима и земљама потенцијалним кандидатима за чланство. Ријеч је о свеобухватном инструменту помоћи, континуитету IPA II, који је планиран и биће програмиран за период 2021-2027. Оно што је до овог момента познато о новом седмогодишњем периоду IPA III је углавном садржано у нацрту Регулative о успостављању наведеног инструмента, који још увијек није усвојен. Потребно је спровести договоре о вишегодишњем финансијском оквиру те другим хоризонталним питањима.

Према наведеном приједлогу Регулative, за период 2021-2027., ЕУ ће у виду помоћи земљама на путу у ЕУ дозначити 14,5 милијарди евра. Као и до сада, помоћ ће бити доступна земљама кандидатима за чланство, затим потенцијалним кандидатима, те земљама чланицама за програме прекограничне сарадње са земљама у фази приступа. Претприступном помоћи подржат ће се корисници у доношењу и спровођењу кључних политичких, институцијских, социјалних и економских реформи ради поштивања вриједности ЕУ-а и постепеног усклађивања с правилима, стандардима и политикама ЕУ-а.

Наведено представља општи циљ Инструмента IPA III, који има и сљедеће посебне циљеве:

- a. ојачати владавину закона, демократију, поштивање људских права, основних права и међународног права, као и побољшати управљање миграцијама, укључујући управљање границама;
- b. повећати ефикасност јавне управе и подржати структурне реформе и добро управљање на свим нивоима;
- c. обликовати правила, стандарде, политике и праксе корисника у складу с онима Уније и јачати помирење и доброкомшијске односе;
- d. ојачати економски и социјални развој укључујући повећану повезаност и регионални развој, пољопривреду и рурални развој те политике социјалне заштите и запошљавања, ојачати заштиту животне средине, повећати отпорност на климатске промјене, убрзати прелазак на економију с ниским удиом угљеника и развијати дигиталну економију.

Помоћ у оквиру IPA III засниваће се на програмском оквиру IPA-е за постизање специфичних циљева. IPA III програмски оквир утврдиће Комисија за вријеме трајања вишегодишњег финансијског оквира Уније. Програмски оквир IPA III узеће у обзир релевантне националне стратегије и секторске политике. Помоћ ће бити усмјерена и прилагођена специфичном положају корисника, узимајући у обзир даље напоре потребне за испуњавање критеријума за чланство као и капацитете тих корисника. Помоћ ће бити различита у обиму и интензитету у складу са потребама, посвећености реформама и напретку у њиховом спровођењу.

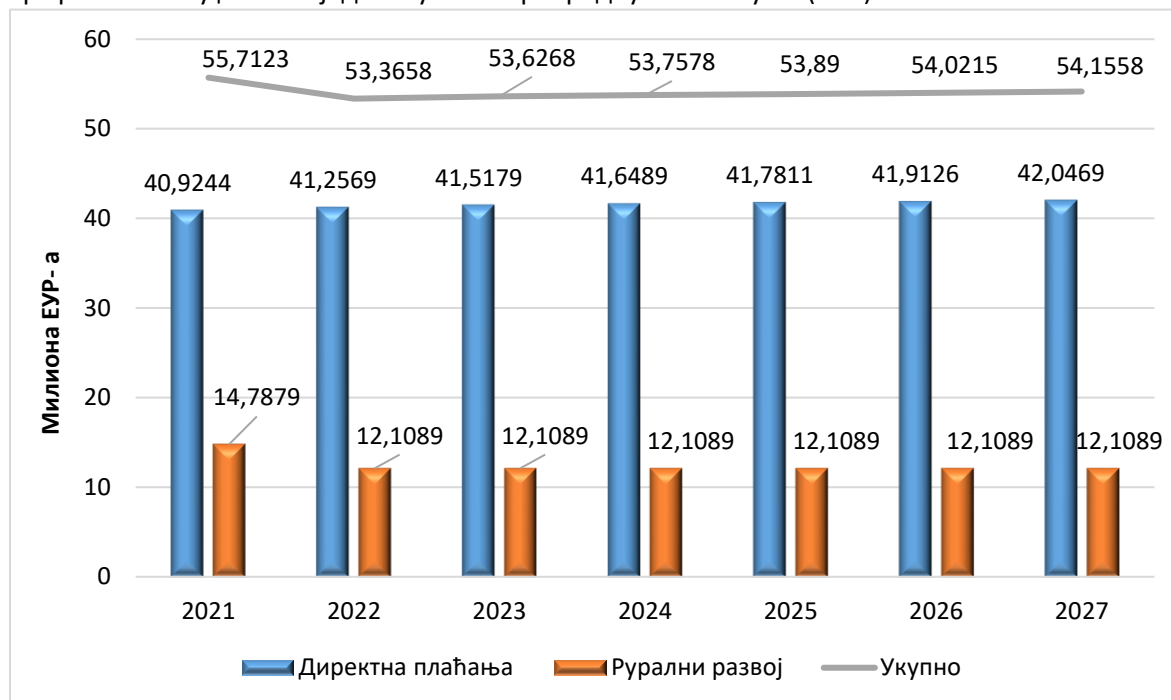
Помоћ у оквиру IPA III спроводиће се путем директног и индиректног управљања кроз годишње или вишегодишње акцијске планове и мјере.

4.6. Заједничка пољопривредна политика (Common Agriculture Policy – CAP) 2021-2027.

У Европској унији је почело ново финансијско раздобље CAP-а (2021-2027). Буџет намијењен за финансирање новог CAP-а износи 386,6 милијарди евра, што представља повећање у износу од

36,6 milijardi evra ili za 10% u odnosu na CAP 2014-2020. Za direktne podrške je aloцирана 291,1 milijarda evra ili 75,3% ukupnog CAP буџета, од чега је 270 милијарди evra намијењено за подршку доходу, а остатак је намијењен за подршку пољопривредним тржиштима. Укупна алокација за подршку руралном развоју износи 95,5 милијарди evra, што укључује 8,1 милијарду evra из инструмента за опоравак ЕУ који ће помоћи у рјешавању посљедица пандемије COVID-19.

Графикон 11: Буџет за Заједничку пољопривредну политику ЕУ (CAP)

Извор: EU Commission – Multiannual financial framework 2014-2020 and financing of the CAP

Током прве двије године CAP 2021-2027. године, наставиће се примјењивати постојеће регулативе (CAP 2014-2020), како је утврђено у прелазној Регулативи усвојеној 23. децембра 2020. Нова CAP значајно ће поједноставити и модернизовати начин рада политике, пружајући значајну додатну вриједност пољопривредницима и друштву у цјелини. Европска комисија је као најважније приоритете CAP-а након 2020. године назначила већи ниво очекивања у погледу политике у области животне средине и климе, те боље усмјеравање подршке као и јаче ослањање на успјешну везу између истраживања, иновација и савјетовања. Предложила је и начин на који се може побољшати успјех CAP-а, нови модел остваривања политике како би се циљ политике преусмјерио с усклађености на успјех, те се у надлежности ЕУ-а и држава чланица увело више супсидијарности, односно доношење одлука што ближе корисницима. Нови модел усмјерен је на боље постизање циљева ЕУ-а на основу стратешког планирања, широке политичке интервенције и заједничких индикатора успјешности, чиме се побољшава усклађеност политика у оквиру будућег CAP-а с другим циљевима ЕУ-а.

5. ТРГОВИНСКА РАЗМЈЕНА ПОЉОПРИВРЕДНИХ ПРОИЗВОДА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ СА СВИЈЕТОМ

Укупан обим трговине пољопривредно-прехранбеним производима у 2020. години је износио 3,85 милијарди КМ и био је мањи за 123 милиона КМ или 3% у односу на претходну 2019. годину када је износио 3,97 милијарди КМ. Извоз пољопривредно-прехранбених производа је износио 846,40 милиона КМ, док је увоз пољопривредних производа био 3,01 милијарду КМ, те је забиљежен дефицит у размјени пољопривредних производима од 2,16 милијарди КМ. У посматраној години у односу на 2019. годину, забиљежен је раст извоза пољопривредних производа за 3%, пад увоза за 5% те пад дефицита за 7%.

Покривеност увоза извозом БиХ у размјени пољопривредно-прехранбеним производима у 2020. години је износила 28,16%.

Посматрано по регионима у 2020. години у односу на 2019. године раст извоза пољопривредних производа забиљежен је у свим регионима, осим у ЕУ, гдје је забиљежен пад од 0,5%. У исто вријеме, увоз пољопривредних производа биљежи пад из свих региона. Босна и Херцеговина са Турском биљежи суфицит у размјени пољопривредних производа у висини од 23,4%. Поред Турске, Босна и Херцеговина за 2020. годину суфицит биљежи и у трговини са ЕФТА-ом, и то у висини од 20%.

Табела 22. Упоредни преглед БиХ размјене пољопривредних производима по регионима - (милиона КМ)

	2019	2020	Учешће 2020	Индекс 2020/2019
УВОЗ				
ЕУ	1.734,77	1.645,31	54,73%	94,84
СЕФТА	921,45	893,66	29,73%	96,98
ЕФТА	4,64	4,46	0,15%	96,10
УоСТ*	88,67	83,68	2,78%	94,37
Остатак свијета	403,53	379,03	12,61%	93,93
УКУПНО	3.153,07	3.006,14	100,00%	95,34
ИЗВОЗ				
ЕУ	334,39	332,74	39,31%	99,51
СЕФТА	276,26	291,90	34,49%	105,66
ЕФТА	17,90	20,40	2,41%	113,96
УоСТ*	131,22	136,19	16,09%	103,79
Остатак свијета	62,93	65,18	7,70%	103,57
УКУПНО	822,69	846,40	100,00%	102,88
ТРГОВИНСКИ БИЛАНС				
ЕУ	-1.400,39	-1.312,57	60,77%	93,73
СЕФТА	-645,19	-601,76	27,86%	93,27
ЕФТА	13,26	15,94	-0,74%	120,22
УоСТ*	42,54	52,51	-2,43%	123,44
Остатак свијета	-340,60	-313,85	14,53%	92,15
УКУПНО	-2.330,38	-2.159,74	100,00%	92,68

Извор: Анализа СТР МСТЕО 2020

Прелиминарни подаци

* Земље уговора о слободној трговини (Турска)

** Пољопривредни производи су разврстани по WTO

Босна и Херцеговина је од пољопривредних производа (у складу са царинском номенклатуром WTO-а) највише увозила остале прехранбене производе – сирупе (2106 90) у вриједности од

170,45 милиона КМ код којих је забиљежен раст вриједности увоза од 5% у односу на 2019. годину. На другом мјесту су комади говеђег меса са костима (0201 20) у вриједности од 127,16 милиона КМ код којих је забиљежен пад вриједности увоза од 13%, затим остала пшеница и суражица (1001 99) у вриједности од 118,44 милиона КМ код које је такође забиљежен раст увоза од 1,8%.

Табела 23. Увоз најзначајнијих пољопривредних производа у БиХ (милиона КМ)

РБ	ХС 6	ОПИС	2019	2020	Учешће 2020	Индекс
1	210690	Остали прехранбени производи – сирупи (лактозни, изоглукозни, глукозни, воћни)	162,87	170,45	5,67%	104,7
2	020120	Говеђе месо, свјеже или расхлађено -остали комади са костима:	146,86	127,16	4,23%	86,6
3	100199	Остала пшеница и суражица	116,30	118,44	3,94%	101,8
4	230990	Остали препарати за прехрану животиња	108,81	107,59	3,58%	98,9
5	220300	Пиво добијено од слада:	114,07	103,94	3,46%	91,1
6	220210	Воде, укључујући минералне воде и газиране воде, са додатим шећером или другим средствима за заслађивање или ароматизацију	82,55	71,00	2,36%	86,0
7	240220	Цигарете које садрже дуван:	70,55	67,75	2,25%	96,0
8	180690	Остали производи од чоколаде	73,39	66,85	2,22%	91,1
9	120600	Сунцокретово сјеме, независно је ли ломљено или не:	51,80	66,82	2,22%	129,0
10	090111	Кафа, непржена са кофеином	70,39	62,82	2,09%	89,2
Укупно (1-10)			997,59	962,83	32,03%	96,5
Остало			2.155,48	2.043,31	67,97%	94,8
УКУПНО			3.153,07	3.006,14	100,00%	95,3

Извор: Анализа СТР МСТЕО 2020

Прелиминарни подаци

*Пољопривредни производи су разврстани по WTO

У 2020. години, БиХ је од пољопривредних производа највише извозила малине, купине, дудове (0811 20) у вриједности од 69,66 милиона КМ и остварила раст од 15% у односу на 2019. годину, млијеко и павлаку (0401 20) у вриједности од 65,98 милиона КМ и забиљежила раст од 9%, те уље од сјемена сунцокрета или шафранике, за техничке или индустријске сврхе (1512 19) у вриједности од 65,40 милиона КМ гдје је у односу на претходну годину забиљежен пад од 3%.

Табела 24. Извоз најзначајнијих пољопривредних производа из БиХ (милиона КМ)

РБ	ХС 6	ОПИС	2019	2020	Учешће 2020	Индекс
1	081120	Малине, купине, дудови (мурве)	60,66	69,66	8,23%	114,8
2	040120	Млијеко и павлака, са садржајем масти већим од 1%, али не већим од 6% по маси:	60,32	65,98	7,79%	109,4
3	151219	Уље од сјемена сунцокрета или шафранике, за техничке или индустријске сврхе	67,68	65,40	7,73%	96,6

4	160232	Остали припремљени или конзервисани производи, од кокоши врсте <i>Gallus domesticus</i> :	27,41	50,18	5,93%	183,1
5	220210	Воде, укључујући минералне воде и газиране воде, са додатим шећером или другим средствима за заслађивање или ароматизацију	37,79	33,42	3,95%	88,4
6	151211	Сирово уље од сјемена сунцокрета, шафранике	44,72	33,12	3,91%	74,1
7	190531	Слатки кекс	23,54	28,74	3,40%	122,1
8	020130	Говеђе месо, свјеже или расхлађено, без костију	0,99	25,10	2,97%	2.542,1
9	190532	Вафли и обланде:	18,19	19,54	2,31%	107,4
10	410150	Цијеле говеђе коже и коже копитара, масе по кожи веће од 16 kg:	24,02	17,00	2,01%	70,8
Укупно (1-10)			365,31	408,13	48,22%	111,7
Остало			457,38	438,27	51,78%	95,8
УКУПНО			822,69	846,40	100%	102,9

Извор: Анализа СТР МСТЕО 2020

* Пољопривредни производи су разврстани по WTO-у

6. РЕАЛИЗАЦИЈА МЈЕРА И ПРИОРИТЕТА У ОБЛАСТИ ПОЉОПРИВРЕДЕ, ИСХРАНЕ И РУРАЛНОГ РАЗВОЈА У 2020. ГОДИНИ

Законска регулатива (израда/измјена и допуна прописа, реализација одредби постојећих правних прописа)

Закон о вину

Почетком 2020. године поново је покренут рад на изради Закона о вину Босне и Херцеговине доношењем Одлуке о измјени одлуке о формирању радне групе за израду Закона о вину Босне и Херцеговине и подзаконских аката Закона о вину БиХ. Одлуку је 19.06.2020. године донио министар спољне трговине и економских односа БиХ, али је због појаве пандемије корона вируса новоформирана Радна група одржала први састанак тек у септембру 2020. године, након више одгађања састанка због епидемиолошке ситуације. На првом састанку је изложена хронологија рада ове Радне групе у претходном периоду и изнесен је приједлог даљег систематског и планског приступа изради законодавства у области вина у Босни и Херцеговини. За потребе оваквог приступа припремљен је Нацрт акционог плана хармонизације регулативе сектора винарства у Босни и Херцеговини са регулативом сектора винарства у Европској унији, као и Нацрт закона и пакета подзаконских аката. Главни циљ представљеног акционог плана је дефинисање основних активности, начина и динамике прилагођавања постојеће или израде нове регулативе за сектор винарства у БиХ. Представљени акциони план ослања се на постојећу институционалну структуру у БиХ. На састанку је наглашено, а што стоји и у самом акционом документу да је прије коначне израде нацрта и приједлога закона и подзаконских аката на нивоу Босне и Херцеговине потребно, између осталог, постићи политички консензус ентитета у Босни и Херцеговини о структуралним принципима и обиму регулације сектора винарства на нивоу БиХ и на нивоу ентитета. Без тог консензуса и планског и систематског приступа није могуће уредити систем и ускладити га са европским системом. У вези са претходним, затражено је мишљење представника надлежних институција ентитета као и осталих заинтересованих страна, прије свега произвођача вина, о представљеним текстовима докумената и самом приступу изради

докумената. Генерално, представници ентитетских министарстава пољопривреде оцијенили су приступ као прихватљив, а након што су службено добили нацрте свих припремљених документа и детаљно их прегледали, Федерално министарство пољопривреде, водопривреде и шумарства је дало позитивно мишљење, док је Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Српске у мишљењу нагласило да овим законом треба уредити само спољнотрговинско пословање, односно тржишне одредбе. Додатно, обезбијеђена је и техничка подршка у раду Радне групе у оквиру ЕУ пројекта: “Подршка Европске уније за конкурентност пољопривреде и рурални развој у Босни и Херцеговини/ *European Union Support to Agriculture Competitiveness and Rural Development in Bosnia and Herzegovina - EU4AGRI*”.

Текст Закона о уређењу тржишта вина који је представљен на првом састанку рађен је на начин да се испоштује закључак Владе Републике Српске споменут горе у тексту а односи се на спољнотрговинско пословање. Генерално приступ је био да се уради Закон који ће успоставити оквире на заједничком нивоу како је то учињено и Регулативом 1308/2013 о успостављању заједничке организације тржишта пољопривредних производа Европске уније а који укључује и вино. У суштини, у погледу надлежности направљен је приступ у успостављању и имплементацији регулативе у области винарства онако како је то уређено у Европској унији; Европска комисија – државе чланице, ниво БиХ – ентитети/БД/кантони.

Нацрт закона о измјенама и допунама Закона о храни, Нацрт закона о измјенама и допунама Закона о ветеринарству у Босни и Херцеговини и Нацрт закона о измјенама и допунама Закона о пољопривреди, исхрани и руралном развоју Босне и Херцеговине

С обзиром на дугогодишњи рад свих надлежних институција на припреми законодавства у области хране, ветеринарства и пољопривреде који није финализован достављањем нацрта прописа у процедуру разматрања и усвајања, приступило се поновном покретању рада за припрему нацрта предметних закона. Наиме, у септембру 2020. године министар спољне трговине и економских односа БиХ је донио Одлуку о именовању Радне групе за припрему Нацрта закона о измјенама и допунама Закона о храни („Службени гласник БиХ“, број 50/04), Нацрта закона о измјенама и допунама Закона о ветеринарству у Босни и Херцеговини („Службени гласник БиХ“, број 34/02) и Нацрта закона о измјенама и допунама Закона о пољопривреди, исхрани и руралном развоју Босне и Херцеговине („Службени гласник БиХ“, број 50/08). У складу са тим, Радна група је одржала први састанак већ почетком октобра путем MS Teams платформе, због погоршане епидемиолошке ситуације. Како је у међувремену започео са радом *Twinning* пројекат Европске уније „Подршка ЕУ изградњи капацитета и постепеном усклађивању с правном стечевином ЕУ у сектору безбједности хране у БиХ“, Радна група је овим добила и техничку помоћ за свој рад.

У области органске производње, а у циљу реализације закључака Савјета министара, МСТЕО БиХ је упутио позив надлежним институцијама ентитета да се заједнички, у складу са својим надлежностима и у сарадњи са Дирекцијом за европске интеграције, приступи реализацији закључака, односно да се отпочне са анализом правне тековине из ове области, с обзиром на констатације и препоруке ЕК и Савјета министара из наведених докумената. Планирана је израда анализе степена усклађености ентитетских закона с прописима ЕУ у првој фази, али и подзаконских аката у наредним фазама, као и међусобна упоредна анализа законских рјешења и међусобне усклађености прописа ентитета.

По питању израде оквирног закона на нивоу БиХ из области органске производње, став Министарства пољопривреде, водопривреде и шумарства Републике Српске је достављен и поновљено је претходно исказано одбијање и неслагање са израдом Закона о органској производњи Босне и Херцеговине, али и са израдом свеобухватне анализе законодавства у области органске производње истичући да ће се анализа усклађености са поглављем *acquis*-а, укључујући и Поглавље 11, изградити кроз Програм интегрисања, а такође је поновљен став да за доношење Закона о органској производњи Босне и Херцеговине нема уставног основа.

Имплементација Стратешког плана руралног развоја БиХ (2018-2021) – Оквирни документ

На основу искустава стечених у првом циклусу извјештавања о реализацији Стратешког плана руралног развоја БиХ (2018-2021) - Оквирни документ, покренута је Иницијатива за унапређење овог стратешког документа. Суштина Иницијативе је успостављање сталних службених комуникационих канала са партнерским институцијама (АСХ, УЗЗБ, КЗВ, КХСППРР, ДЕИ, МФТ БиХ, БХАС, ФЗС и РЗС РС) које заједно са надлежним институцијама (МСТЕО, ФМПВШ, МПШВ РС и ОПШВ БД) обезбјеђују податке и информације за израду годишњих извјештаја о реализацији СПРР-а.

С тим у вези припремљени су нови нацрти Одлуке⁵, Образложења одлуке⁶, Пословник⁷ и Акциони план⁸. Након што је договорено спровођење активности наведених у Иницијативи, организован је и 15.10.2020. одржан V састанак Радне групе. На састанку је усаглашен текст Нацрта одлуке, Образложења одлуке и Пословника, договорени су рокови за извршење радних задатака и усвојен је Акциони план и мониторинг оквир са сетом табела и индикатора за прикупљање података о реализацији СПРР-а за 2019. г. Потом је спроведен процес формалног именовања чланова и контакт особа Радне групе.

Након окончања процедуре именовања организован је и 11. и 12.11.2020. године одржан I састанак Контакт тима за праћење реализације СПРР-а, на ком је потврђен предложени текст Нацрта одлуке, Образложења одлуке, Пословника, Акционог плана и мониторинг оквира са сетом табела и индикатора за прикупљање података.

Радној групи и Контакт тиму на састанку су достављени упутство за попуњавање и табеле за прикупљање података за 2019. годину о реализацији СПРР-а. Као рок за достављање података одређен је 30.12. 2020. али потребне информације нису доставиле све надлежне институције у предвиђеном року.

Стратешки план руралног развоја БиХ (2021-2027) - Оквирни документ

С обзиром да период имплементације актуелног СПРР-а истиче са децембром 2021., припремљен је документ под називом Иницијатива за израду Нацрта стратешког плана руралног развоја БиХ (2021-2027) - Оквирни документ. Иницијатива садржи преглед правне основе за израду стратешког документа, осврт на процес израде СПРР-а (2018-2021) и приједлог уводних активности са образложењима. У складу са приједлогом активности припремљени су и нацрти: шеме структуре ИК, шеме протока информација у ИК, Нацрт одлуке о приступању изради СПРР-а, Нацрт образложења Одлуке о приступању изради СПРР-а, Нацрт одлуке о формирању ИК, Нацрт образложења Одлуке о формирању ИК, Нацрт пословника о раду ИК и Нацрт садржаја СПРР-а (2021-2027). Након што је са представницима надлежних институција договорено спровођење активности наведених у Иницијативи, документ је службено достављен на увид и мишљење надлежним институцијама.

ЛАГ/LEADER

LEADER је иновативни приступ креирања политика руралног развоја у ЕУ путем кога се подстиче удруживање становника руралних средина и партнера из јавног, приватног и невладиног

⁵ Нацрт одлуке о формирању Радне групе за праћење реализације Стратешког плана руралног развоја БиХ (2018-2021) - Оквирни документ.

⁶ Нацрт образложења Одлуке о формирању Радне групе за праћење реализације Стратешког плана руралног развоја БиХ (2018-2021) - Оквирни документ.

⁷ Нацрт пословника о раду Радне групе за праћење реализације Стратешког плана руралног развоја БиХ (2018-2021) - Оквирни документ, 5. Нацрт акцијског плана рада за израду Извјештаја о реализацији Стратешког плана руралног развоја БиХ (2018-2021) -Оквирни документ за 2019. годину.

⁸ Нацрт пословника о раду Радне групе за праћење реализације Стратешког плана руралног развоја БиХ (2018-2021) - Оквирни документ, 5. Нацрт акционог плана рада за израду Извјештаја о реализацији Стратешког плана руралног развоја БиХ (2018-2021) - Оквирни документ за 2019. годину

сектора, те укључивање истих у развој и имплементацију пројеката, као и других активност усмјерених ка рјешавању проблема локалне заједнице. Кроз LEADER се пружа подршка секторима и категоријама корисника који нису у могућности да добију помоћ у оквиру других програма намијењених руралним подручјима.

ЛАГ представља локално јавно-приватно партнерство успостављено између представника различитих социо-економских сектора (јавног, привредног и невладиног сектора), формирано на руралном подручју у складу са LEADER принципима. Кроз свој рад, ЛАГ-ови доприносе диверзификацији привредних активности, унапређењу квалитета живота, очување животне средине, очувању традиције и културно-историјског наслеђа у руралним срединама.

У програмском периоду 2007-2013., LEADER је инкорпорисан у заједничку политику руралног развоја ЕУ, чиме је постао обавезна компонента програма руралног развоја држава чланица ЕУ. LEADER се финансира из финансијских коверти, у оквиру Европског пољопривредног фонда за рурални развој (EAFRD). Финансијска средства из фонда LEADER, могу користити искључиво Локалне акцијске групе (ЛАГ). И у програмском периоду 2014-2020., LEADER је остао обавезни програм за фонд EAFRD, с тим што је примјена LEADER приступа додатно проширена као Локални развој под водством заједнице у руралним, рибарским и урбаним подручјима (*Community Led Local Development- CLLD*). ЦЛЛД се може аплицирати у оквиру ЕАФРД-а (као LEADER), Европског фонда за поморство и рибарство (*European Maritime and Fisheries Fund - EMFF*), Европског социјалног фонда (*European Social Fund - ESF*) и Европског фонда за регионални развој (*European Regional Development Fund - ERDF*) и тамо гдје програми државе чланице дозвољавају. ЛАГ-ови могу припремити и имплементирати интегрисане локалне стратегије користећи финансијска средства из више извора. Очекује се да ће и у наредном програмском периоду 2021-2027. подршка LEADER програму и ЛАГ-овима бити настављена.

Од држава које се желе прикључити ЕУ, такође се тражи да уврсте LEADER компоненту у своје програме руралног развоја. С тим у вези, БиХ је обавезна увести LEADER приступ у планирање руралног развоја и успостављању правно-финансијског оквира за развој и функционисање ЛАГ-ова.

Надлежним институцијама и ЛАГ-овима, достављени су упитници за прикупљање података о њиховим активностима током 2019. године. На основу прикупљених информација припремљен је Извјештај о раду ЛАГ-ова у 2019. годину.

С обзиром да је дошло до застоја у раду ЛАГ-ова (није било пројектних активности у претходној години) припремљена је Иницијатива за покретање активности развоја ЛАГ-ова и увођења LEADER програма. Након што су припремљени технички предуслови спровођења активности наведених у Иницијативи, надлежним институцијама је упућен захтјев за именовање контакт особа које ће у наредном периоду радити на питањима LEADER-а и ЛАГ-ова. Процес именовања контакт особа је завршен током децембра 2020. године, чиме су се стекли услови за наставак и даљи рад представника надлежних институција по овом питању.

Коришћење претприступних фондова Европске уније намијењених пољопривреди и руралном развоју за период 2014-2020.

Поред активности које су везане за спољнотрговинску политику и страна улагања, међународне трговинске односе, царинско-тарифну политику, економски развој, предузетништво и заштиту потрошача, МСТЕО БиХ је одговорно за обављање послова и задатака који се односе на дефинисање политика у сарадњи са надлежним ентитетским министарствима, основних принципа, координацију дјелатности и усклађивање планова ентитетских органа и институција на међународном плану у области пољопривреде, као и активности за планирање и координацију међународне помоћи у сектору пољопривреде, прехране и руралног развоја у Босни и Херцеговини. Министарство спољне трговине и економских односа БиХ обезбјеђује планирање и координацију међународне помоћи на нивоу БиХ што подразумева, с једне стране, координацију интереса релевантних актера унутар земље и, с друге стране, координацију активности донатора у овом сектору. Додатно, један од критеријума секторског

приступа у оквиру IPA-е управо захтјева постојање секторске структуре за координацију донатора и израде годишњих извјештаја о донаторској помоћи за дати сектор.

IPA 2016: EU4Business Project - Конкурентност и иновације: Локалне развојне стратегије - активности на имплементацији компоненте за пољопривреду започеле 01.04.2018. године UNDP је одговоран за спровођење пројектних активности у области пољопривреде, производње хране и руралног развоја. У оквиру ове пројектне компоненте подстицајна средства износе око 6 милиона КМ, а намијењена су за подршку модернизацији великих ланаца вриједности у пољопривредној и прехранбеној индустрији, кроз систематизацију и интегрисање операција у свим фазама ланца снабдијевања: производњи, сакупљању, преради, маркетингу и продаји. Поред тога, планирана је подршка диверзификацији руралних економских активности, с фокусом на мале пољопривреднике који доминирају руралном Босном и Херцеговином. UNDP је такође одговоран за процес израде, спровођења, праћења и евалуације мјера подршке (грантова) у области пољопривреде, исхране и руралног развоја, док ће цјелокупан процес бити усмјераван путем Секторске радне групе за пољопривреду и рурални развој (у даљем тексту: Радна група).

Радна група се састоји од Консултативно-програмске подгрупе и Оперативне подгрупе, а како би се обезбиједио трансфер знања и пракси на релевантно особље те ефикасније приступило рјешавању стратешких и оперативних питања у овом процесу, а у складу с релевантним јавним политикама у Босни и Херцеговини и Пројектом.

Поред тога, Управни одбор EU4Business редовно одржава састанке путем којих се прати напредак у имплементацији активности пројекта. Представник Министарства спољне трговине и економских односа Босне и Херцеговине у Управном одбору пројекта је службеник Сектора за економски развој и предузетништво, секторски координатор за IPA II сектор: Конкурентност и иновације.

У мају 2020. године, као одговор на пандемију COVID- 9, EU4Business је у расписао јавни позив за потенцијалне кориснике бесповратних средстава како би ублажио негативне ефекте COVID-19 на пољопривредно-прехранбени сектор у БиХ. Од 93 пристигле пријаве, 29 пројектних приједлога добило је позитивну оцјену, од којих је 15 изабрано за финансирање путем EU4Business, а 14 кроз EU4Agri пројект.

IPA 2018 EU4Agri - Пројекат „Подршка Европске уније за конкурентност пољопривреде и рурални развој у Босни и Херцеговини“

Ово је четворогодишња пакет подршке надлежним институцијама и производном сектору у Босни и Херцеговини (2020-2024), са циљем модернизације пољопривредно-прехранбеног сектора, отварања нових и задржавања постојећих радних мјеста, те подршке опоравку од кризе проузроковане COVID-19 вирусом. Пројекат EU4Agri примарно је финансиран средствима Европске уније (ЕУ) у оквиру Инструмента за претприступну помоћ (IPA). Вриједност пројекта је 20 милиона евра, уз заједничко кофинансирање Развојног програма Уједињених нација (UNDP) и Чешке развојне агенције (CzDA). За спровођење пројектних активности, односно реализацију ове Акције одговоран је UNDP, те су у протеклом периоду одржане двије радионице са релевантним актерима у циљу припреме пројектног задатка (ToR) за компоненту (1) грантова који ће бити усмјерени за јачање конкурентности бх. пољопривреде.

Грант подршка пољопривреди: EU4Agri (из програма из IPA 2018 под називом „ЕУ подршка у области пољопривреде и руралног развоја, безбједности хране, ветеринарских и фитосанитарних стандарда“) је компонента пројекта вриједна 20 милиона евра започела је у марту 2020. године. Током 2020. године објављена су три јавна позива за додјелу грантова и то: први за подршку инвестицијама у преради и маркетинг пољопривредних производа, са укупним буџетом од 3 милиона евра, други јавни позив који је усмјерен на подршку инвестицијама у рурални туризам, вриједан 2,55 милиона евра и трећи за развој руралног туризма.

Са буџетом од 910.000 евра, пројекат EU4Agri подржао је спровођење 14 приједлога пројеката одабраних на јавном позиву EU4Business с циљем ублажавања негативних ефеката COVID-19 на пољопривредно-прехрамбени сектор. Од 14 пројеката, 12 пројеката се спроводи у подсекторима млијека, воћа и поврћа (по шест у сваком од њих), након чега слиједе 4 пројекта у подсектору пшенице и уљарица и 1 пројекат у подсектору меда. 475 малих пољопривредника добило је подршку тим путем.

Twining Projects

Имплементација три *twining* пројекта у области безбједности хране, ветеринарске и фитосанитарне политике, програмираних у оквиру IPA 2018 Акционог програма за Босну и Херцеговину, започела је у септембру 2020. године, у складу са планираном динамиком. Спровођење пројеката додијељено је одабраном конзорцију из држава чланица ЕУ, како слиједи:

- *Twining* пројекат „Подршка ЕУ изградњи капацитета и постепено усклађивање правне тековине у сектору **безбједности хране** у Босни и Херцеговини“ спроводи Служба за храну и ветеринарство Републике Литваније, заједно са партнерским службама Мађарске и Италије, почео је по плану, 1. септембра 2020. доласком експерта у Агенцију. Буџет пројекта је у висини од 1,5 милиона евра.
 - *Twining* пројекат „Подршка ЕУ изградњи капацитета и постепеном усклађивању правне тековине у **ветеринарском сектору** у Босни и Херцеговини“ спроводи Аустријска агенција за здравље и безбједност хране, заједно са партнерским службама из Француске и Хрватске (конзорцијум). За пројекат су издвојена средства у износу од 3.000.000 евра.
 - *Twining* пројекат „Подршка ЕУ изградњи капацитета и постепеном усклађивању правне тековине у **фитосанитарном сектору** у Босни и Херцеговини“ је почео са имплементацијом у новембру 2020. године онлајн, због епидемиолошке ситуације. Имплементатори пројекта су Италија као носилац и Пољска.
- **Јачање институционалних капацитета за координисано спровођење политике (одговорност за имплементацију: UNDP)**
Током 2020. године UNDP је започео припрему прегледа ревизије институционалних функција, структура и капацитета (МСТЕО БиХ, ентитетска министарства пољопривреде и Одјељење пољопривреде у Брчко дистрикту). Циљ је да се постави основа за мјерење напретка у погледу развоја институционалних капацитета, са фокусом на дизајнирање, спровођење, праћење и евалуацију политичких акција које доприносе реализацији Стратешког плана руралног развоја БиХ - Оквирни документ.
 - **Јачање консултантских служби (одговорност за спровођење: CzDA и UNDP)**
У 2020. години започеле су припреме за избор пружаоца услуга за спровођење процјене тржишта консултантских услуга. То ће укључивати преглед потражње међу пољопривредно-прехрамбеним субјектима (пољопривредници/произвођачи и прерађивачи) професионалних консултантских услуга (консултантске услуге и услуге пословног развоја). Процјена потражње биће повезана са процјеном пружања консултантских услуга од стране недржавних актера као што су удружења, консултантске компаније, задруге, добављачи улазних сировина и други актери како би се утврдио ниво проширења и консултантских услуга које се тренутно нуде.
 - **Побољшање система управљања информацијама (одговорност за имплементацију: CzDA)**
CzDA је у 2020. години започела спроводити припрему анализе стања и утврђивање критичних празнина и потреба у системима за управљање подацима у оквиру пољопривредног

информационог система. Тим међународних стручњака одржао је низ консултативних састанака са институционалним партнерима како би се утврдили приоритети за модернизацију и надоградњу у прикупљању података, размјени података, дигитализацији података, презентацији и анализи, у односу на статистичке захтјеве и најбоље праксе ЕУ.

Половином новембра 2020. године надлежним органима су, ради консултација и достављања коментара, представљени сљедећи материјали: “Процјена винског сектора у Босни и Херцеговини” те “Процјена политике и законодавства у пољопривреди, са фокусом на виноградарство/винарство, институционалне консултативне службе и информациони систем у Босни и Херцеговини - тренутна ситуација и предложене пројектне интервенције”.

Успостављање IPARD структуре у Босни и Херцеговини

Потпуно је јасно да је и даље основни и незаобилазни предуслов за коришћење IPARD средстава Европске уније за пољопривреду и развој руралних подручја успостављен правни и институционални оквир. Институционална структура за коришћење IPARD претприступних средстава се састоји из општег IPA оквира, управљачког и контролног система и IPARD оперативне структуре. Основа за пружање IPA II финансијске подршке БиХ за пољопривреду је Индикативни стратешки документ који припрема Европска комисија у консултацијама са земљом корисницом. Како је у другој половини 2017. године рађена средњорочна ревизија Индикативног стратешког документа, а пошто су у координацији Министарства спољне трговине и економских односа БиХ већ биле настављене активности надлежних институција на изради Стратешког плана руралног развоја БиХ, пољопривредни сектор је уврштен као потенцијално прихватљива област за коришћење претприступних средстава из IPA II пакета. Како су активности на изради Стратешког плана руралног развоја БиХ напредовале наставком рада представника свих надлежних институција на изради приједлога документа, Европска комисија је укључила сектор пољопривреде у Индикативни стратешки документ, али уз услов да Стратешки план руралног развоја БиХ буде усвојен. Почетком 2018. године, Савјет министара БиХ је усвојио Стратешки план руралног развоја Босне и Херцеговине (2018-2021) – Оквирни документ, а потом и оба дома Парламентарне скупштине БиХ. Усвајањем овог документа створени се услови за коришћење претприступних средстава Европске уније намијењених пољопривреди и развоју руралних подручја у БиХ у циљу унапређења одрживог развоја руралних подручја.

Ипак, за коришћење IPARD средстава у стандардним процедурама које су исте за сваку од земаља приступница, осим израђеног Индикативног стратешког документа, земља корисница мора имати израђене стратешке документе неопходне за повлачење IPARD ИИ. Једнако као и за друге земље приступнице и за Босну и Херцеговину то значи да треба имати израђена и усвојена два документа, и то осим усвојеног Стратешког плана руралног развоја мора имати и израђен, усвојен и од Европске комисије прихваћен IPARD Програм.

Како други технички услов за коришћење IPARD средстава, успостављена IPARD оперативна структура и даље представља ограничавајући фактор, упоредо са изградом Стратешког плана руралног развоја БиХ, вођене су консултације са представницима релевантних директората Европске комисије, прије свих са Директоратом за проширење и Директоратом за пољопривреду. Имајући у виду да процес изградње IPARD оперативне структуре подразумијева реформу постојећих управа (или дијелова управа) у IPARD оперативну структуру, а што захтијева дужи временски период, настојао се обезбиједити пристанак представника Европске комисије за коришћење IPA претприступних средстава у IPARD сличном облику. Након више одржаних састанака, разговора и конкретних приједлога, а уз повољне информације тока израде Стратешког документа, представници Европске комисије су прихватили и по први пут подржали могућност коришћења средстава IPA II пакета за директну подршку пољопривредницима у јачању конкурентности пољопривредне производње и диверзификацију руралних активности. Договорено је и да се настави подршка јачања капацитета институција за постепено

прилагођавање домаћих политика пољопривреде са Заједничком пољопривредном политиком Европске уније. Нацрт Акционог документа је такође израђен и достављен преко Дирекције за европске интеграције Европској комисији на коментаре и препоруке. Овим се стичу услови наставка техничке помоћи Европске уније за започете активности на изналажењу адекватног модела IPARD оперативне структуре, јер за коришћење IPARD средстава и даље остаје технички услов који се односи на успостављање IPARD оперативне структуре за БиХ.

С обзиром на специфичности организације Босне и Херцеговине, успостављање IPARD оперативне структуре у БиХ не тече као у другим земљама које су прошле ову фазу. Разлог су, свакако, Уставом додијелене надлежности у области пољопривреде, укључујући и систем исплате новчаних подршки које су на ентитетском и кантоналном нивоу, док су са друге стране, захтјеви ЕУ када је IPARD структура у питању јасни - да је у земљама кандидатима неопходно успоставити јединствену IPARD структуру за цијелу земљу. Из ових разлога, питање успостављања IPARD структуре, иако је на дневном реду већ дужи низ година, још увијек није ријешено и треба га разматрати у оквиру свих активности европских интеграција и испуњавање услова за приступање ЕУ.

У току 2020. године активности на изради IPARD оперативне структуре су се покренуле. Министар спољне трговине и економских односа Босне и Херцеговине донио је, на основу члана 4. став 2. Закона о министарствима и другим органима Босне и Херцеговине („Сл. гласник БиХ", бр. 5/03, 42/02, 42/04, 45/06, 88/07, 35/09, 59/09, 103/09, 87/12, 6/13 и 19/16) и Закона о управи Босне и Херцеговине („Сл. гласник БиХ", бр. 32/02, 102/09 и 72/17), Одлуку о именовању Радне групе за успостављање Управљачког одбора одговорног за управљање IPARD програмом, број 01-50-2210/20, од 23.06.2020. године.

Овом Одлуком формирана је Радна група за израду приједлога модела Управљачког тијела Инструмента претприступне помоћи за рурални развој у Босни и Херцеговини (у даљем тексту: Радна група). Радну групу чине чланови именовани од стране државних и ентитетских институција, као и институција Брчко дистрикта БиХ који су задужени за пољопривреду и рурални развој, финансије и европске интеграције.

Током 2020. године су одржана четири састанка Радне групе на којима су чланови изнијели своје мишљење о досадашњим активностима на успостављању Управљачког одбора, дискутовали о ставовима које су заступале поједине институције као и службеним ставовима Европске уније по питању услова које морају испунити државе које желе да користе средства претприступних фондова Европске уније за рурални развој (IPARD). Чланови Радне групе су исказали заједнички интерес о конкретним активностима како би у што већој мјери приближили ставове с циљем што скоријег испуњавања услова за активацију претприступних фондова.

Пољопривредни информациони систем и пољопривредна статистика

Пољопривредни информациони систем генерише, обрађује и публикује пољопривредне податке из области пољопривреде. Обрадом информација у пољопривредном информационом систему долазимо до знања која нам требају омогућити планирање политика усмјерених на развој пољопривреде у Босни и Херцеговини. Пољопривредни информациони систем је скуп подсистема који обрађују појединачне области у пољопривреди и треба да дјелују као једна цјелина. Контрола подстицајних средстава и креирање квалитетних политика у пољопривредном сектору треба да се заснивају на анализама података који се налазе у Пољопривредном информационом систему. Сакупљене информације које су у овом систему требају да буду доступне пољопривредним произвођачима, трговцима пољопривредних производа те потрошачима. Пољопривредни информациони систем има значајну улогу и као алат у приступу финансијским средствима из шема подршке ЕУ и фондова намијењених развоју пољопривреде, на основу усклађености са Заједничком пољопривредном политиком ЕУ.

Поједини подсистеми пољопривредног информационог система омогућавају директан трансфер подршки према пољопривредним произвођачима.

Компоненте пољопривредног информационог система

Пољопривредни информациони систем можемо структурално подијелити у двије цјелине. У првој цјелини су оперативни подсистеми који су успостављени и усмјерени масовним прикупљањем података и њиховом обрадом. Друга цјелина у овом контексту није интересантна за разматрање, а бави се специфичним информацијама. Прва цјелина се састоји од пет основних подсистема који представљају језгро пољопривредног информационог система а то су:

- Статистички систем - попис пољопривреде, Мрежа рачуноводствених података пољопривредних газдинстава (FADN), Пољопривредни тржишни информациони систем (AMIS/PTIS);
- Регистри и ГИС подсистеми (Регистар пољопривредних газдинстава и Регистар клијената, Регистар идентификације животиња, Фитосанитарни регистар, Регистар вина и винове лозе, Регистар органске хране и ГИС земљишни системи);
- Интегрисани административни контролни систем (IACS) - који чине Систем за идентификацију и регистрацију пољопривредних парцела (LPIS), Систем унакрсне усклађености (CC), Платни систем и Инспекцијски систем.

Прва три подсистема се углавном користе у доношењу одлука, док су остали системи техничке природе. Регистри су груписани на административне и референтне. Референтни регистри представљају регистре административних прописа и стандарда који су обавезни у задовољењу правила на пољу плаћања у пољопривреди.

IACS систем је основа за контролу тачности информација и управљање плаћања из фондова ЕУ према пољопривредним произвођачима. Овај систем је осмишљен искључиво за подршку кључној компоненти Заједничке пољопривредне политике која обезбјеђује усклађеност и расподјелу компензацијске или директне подршке пољопривредним произвођачима.

LPIS систем идентификације земљишних парцела је географски информациони систем који садржи просторне податке, евидентира типове система производње, коришћене области и обезбјеђује основу за процјену ризика који је повезан са плаћањима. LPIS је кључна компонента Интегрисаног административног система контроле.

Систем унакрсне усклађености омогућава процес успостављања усклађености између примања подршке пољопривредника и поштовања основних правила која се односе на очување животне средине, здравља људи и животиња, као и добробити животиња.

Платни систем је извршни административни механизам који спроводи мјере подршке за пољопривреду и рурални развој, објављује подршке, обрађује захтјеве за подршкама, спроводи одобрења уз спроведене контроле, објављује резултате и обезбјеђује трансфер новца. Инспекцијске службе спровode контроле на лицу мјеста. Ове контроле су обавезне и спровode се путем вишеструких система у пољопривреди, као што су системи контроле безбједности хране, фитосанитарни и ветеринарски системи те инспекцијски административни системи.

Степен развијености Пољопривредног информационог система у Босни и Херцеговини

Пољопривредни информациони систем у БиХ је у фази почетног развоја јер му недостају кључни системи/подсистеми посебно посматрано из угла захтјева ЕУ на путу придруживања Босне и Херцеговине у европску заједницу земаља. Првенствено се мисли на IACS систем и систем плаћања као корисника оваквог система. За реализацију овог система, као што је већ познато, потребно је усвојити усаглашен став који ће одредити смјер у којем систем треба да се развија.

Прије тога није могуће успоставити функционалан систем иако се на техничком нивоу систем може развити уз уважавање потребе за квалитетним људским ресурсима. Босна и Херцеговина располаже са сљедећим пољопривредним системима/подсистемима: Статистички адресар пољопривредних газдинстава, Регистар за идентификацију и контролу кретања животиња, Регистар пољопривредних газдинстава и регистар клијената, Фитосанитарни регистар, ГИС-катастар и Инспекцијски системи. Министарство спољне трговине и економских односа БиХ у погледу људских ресурса и трансфера знања координише техничку помоћ коју пружа TAIEХ, реализацијом радионица, мисија и студијских посјета. Ову праксу свакако треба наставити и спроводити је у сарадњи са осталим надлежним институцијама у пољопривреди.

Израда програма интегрисања БиХ у Европску унију

Израда Програма интегрисања Босне и Херцеговине у Европску унију је један од кључних приоритета из Мишљења Европске комисије везан за израду програма усвајања *acquis*-а за БиХ, започета је припремним састанком који је одржан 21.10.2020. године. На овом онлајн састанку су члановима Комисије за европске интеграције и руководство радних група за европске интеграције представљени Методологија за његову израду и пратећи план активности. Израдом Програма интегрисања назначене су и обавезе преузете Споразумом о стабилизацији и придруживању и препорукама Европске комисије везано за потребу да се прописи ЕУ, а с обзиром на надлежности нивоа власти, преузму и спроведу на плански и усклађен начин у БиХ. Такође, тај документ поједностављује планирање рада, а јавности и законодавној власти даје добар инструмент за праћење рада извршне власти на свим нивоима, те процеса приступања БиХ у ЕУ.

Програм интегрисања укључује акциони план за усклађивања прописа у БиХ са прописима ЕУ и акциони план за реализацију препорука Европске комисије, те преглед административних капацитета, а обухвата плански период од четири године. Документ израђује 36 радних група и Комисија за европске интеграције те остала тијела механизма координације у пет фаза, а рок за његов завршетак је 15 мјесеци, по усвајању методологије. Комисија за Европске интеграције је 24.09.2020. године усвојила Методологију за израду плана интегрисања те је започео и процес припреме предметног документа. Ово је први пут да БиХ израђује овако свеобухватан плански документ реализације обавеза у процесу европских интеграција као и први пут да се креира јединствена база података свих прописа у БиХ који су усклађивани с прописима ЕУ.

План интегрисања такође укључује и преузимање и усклађивање прописа и за поглавља 11. Пољопривреда и рурални развој, 12. Безбједност хране, ветеринарска и фитосанитарна политика и 13. Рибарство. Активност на реализацији овог посла је започела у децембру 2020. године израдом листе приоритетних прописа ЕУ у оквиру сваког поглавља са којима треба вршити усклађивање у планском периоду од 4 године. Такође, узети су у обзир и приоритети из Споразума о стабилизацији и придруживању, препоруке Мишљења Европске комисије о захтјеву БиХ за чланство у ЕУ са Аналитичким извјештајем, оцјене и препоруке Европске комисије изнијете у Годишњем извјештају о БиХ, препоруке ЕК са састанака Одбора за стабилизацију и придруживање, подборâ и Посебне групе за реформу јавне управе, препоруке из мисија стручне процјене.

Након што је завршена израда листе приоритетних прописа који ће се усклађивати са прописима ЕУ за свако од поглавља започета је друга фаза тј. унос прописа у информациони систем Дирекције за европске интеграције и прикупљање потребних података о прописима те попуњавање пратећих образаца везаних за процес усклађивања правних прописа.

Реализација активности дефинисаних у Мапи пута с циљем стварања услова за извоз производа биљног и животињског поријекла

Министарство спољне трговине и економских односа БиХ, заједно са другим надлежним институцијама, Канцеларијом за ветеринарство и Управом БиХ за заштиту здравља биља, а у сарадњи са Агенцијом за безбједност хране, као и претходних година, радило је на активностима и изналагању рјешења за обезбјеђивање и побољшање услова извоза пољопривредних производа биљног и животињског поријекла. У том циљу надлежне агенције су биле задужене да наставе са активностима и обезбиједи координацију за пријем и контролу међународних инспекција, ради омогућавања наставка извоза роба животињског поријекла на тржиште Европске уније и тржишта трећих земаља, прије свега, Руске Федерације и Републике Турске.

За једну земљу је кључно да осигура безбједност и квалитет хране која улази у међународну трговину те да је увезена храна у складу са државним захтјевима. Ново глобално окружење за трговину храном поставља значајне обавезе, како земљама које увозе, тако и земљама које извозе, да ојачају своје системе и спроводе стратегије контроле хране које су засноване на ризику.

Усклађивање улоге и надлежности институција у мрежи хране сматра се приоритетом. Спроводи се кроз израду и усвајање адекватног законодавства из ове области, гдје се јасно дефинишу надлежности институција у сектору безбједности хране. Министарство спољне трговине и економских односа БиХ је носилац активности измјене три закона: Закона о храни („Службени гласник БиХ“, број 50/04), Закона о ветеринарству у Босни и Херцеговини („Службени гласник БиХ“, број 34/02) и Закона о пољопривреди и руралном развоју Босне и Херцеговине („Службени гласник БиХ“, број 50/08).

Израда Извјештаја Мапе пута с циљем стварања услова за извоз производа биљног и животињског поријекла припрема се једном годишње, те упућује Савјету министара Босне и Херцеговине на разматрање и усвајање. Посљедњи Извјештај је усвојен на 10. сједници Савјета министара Босне и Херцеговине у јуну 2020. године.

Мјере за побољшање услова спољнотрговинског пословања и заштите домаће производње у области пољопривреде и прехранбене индустрије

Појава пандемије коронавируса је један од важнијих догађаја који су обиљежили претходну годину и активности Министарства спољне трговине и економских односа Босне и Херцеговине (у даљем тексту Министарство спољне трговине и економских односа БиХ/Министарство/МСТЕО БиХ), а тиме и хитне непланиране интервенције министра и Министарства. Ни један производ неопходан за нормално функционисање друштва и институција није недостајао, чак ни за кратко вријеме. Све што је било потребно за становништво, прије свега храна и лијекови, било је обезбјеђено и на располагању.

Обезбјеђен је и олакшан промет роба између страна СЕФТА-е у новонасталој ситуацији узроковане пандемијом коронавируса. Министарство је спровело активности на креирању листе виталних производа и пописа граничних прелаза отворених за теретни транспорт, као и изради анализе са приједлогом мјера које ће побољшати проток роба и обезбиједити снабдјевеност тржишта, прије свега храном и медицинским средствима. Министарство је у сарадњи са ентитетским министарствима надлежним за трговину креирало листу неопходних намирница, а у сарадњи са Министарством цивилних послова Босне и Херцеговине, ентитетским министарствима здравства и Агенцијом за лијекове Босне и Херцеговине, листу приоритетних лијекова и других медицинских средстава. Производи са поменуте листе на за то одређеним граничним прелазима између земаља СЕФТА-е су све вријеме убрзано пролазили кроз тзв. зелену приоритетну траку, чиме је омогућен лакши промет роба у новонасталој ситуацији. Систем зелених трака постао је оперативан почетком априла, а електронско обавјештавање о

доласку камиона је беспријекорно функционисало у систему електронске размјене података (SEED) на основу договореног пописа робе.

Такође, поново је успостављена врло коректна, функционална и редовна сарадња Министарства са надлежним институцијама ентитетског нивоа власти и Брчко дистрикта у области пољопривреде и производње хране. Све предузете мјере Министарства у оквиру својих надлежности су претходно договорене и усаглашене са представницима ентитетских институција надлежних за пољопривреду.

Министарству су се више пута обраћали произвођачи вина због проблема у пословању, услјед појаве COVID-19. Затражена је заштита домаће производње од увоза лошег грожђа и вина. У сарадњи са Агенцијом за безбједност хране Босне и Херцеговине, Агенцијом за надзор над тржиштем, инспекторатима Републике Српске, Федерације Босне и Херцеговине и Брчко дистрикта, Канцеларијом за ветеринарство Босне и Херцеговине и Управом Босне и Херцеговине за заштиту здравља биља, договорена је појачана контрола безбједности и квалитета роба из увоза у циљу заштите домаће производње као и здравља људи. На основу донесених закључака, Агенција за безбједност хране Босне и Херцеговине је издала препоруку Републичкој управи за инспекцијске послове Републике Српске, Федералној управи за инспекцијске послове и Инспекторату Брчко дистрикта, да путем својих инспекција појачају надзор на граници. Појачане мјере су се односиле на контролу на остатке пестицида и контаминаната у грожђу (стоном и винском) при увозу (Правилник о максималним нивоима остатака пестицида у и на храни и храни за животиње биљног и животињског поријекла („Службени гласник БиХ“, бр. 89/12 и 92/17) што је као резултат имало забрану увоза пошилики код којих је утврђено повећано присуство пестицида, а што је у коначници довело до смањења увоза грожђа за једну трећину у односу на претходну годину.

Министарству спољне трговине и економских односа БиХ обратило се више удружења пољопривредних произвођача воћа и поврћа који пласирају своје производе на тржиште Европске уније са захтјевом за рјешавање проблема са којима су се суочили приликом извоза. Наиме, проблеми су били везани за извоз робе која подлијеже фитосанитарној инспекцији надлежних органа у Хрватској, која је углавном коришћена као транзитна земља, а који се тичу радног времена фитосанитарних инспектора на граничном прелазу Стара Градишка и граничном прелазу Нова Села. Радно вријеме фитосанитарних инспектора на ГП Стара Градишка је било од 08.00 до 16.00 часова, а на ГП Нова Села од 07.00 до 15.00 часова, у оба случаја само радним данима. С обзиром да се ради о свјежим производима, са врло високим садржајем воде која до крајњег купца треба да стигне у што краћем временском року због кварљивости и слабљења квалитета, овако одређено радно вријеме фитосанитарних инспектора на поменутом два гранична прелаза је то онемогућавало, те се указала потреба за продужењем радног времена фитосанитарних инспектора. У циљу рјешавања проблема одржан је састанак са представницима Асоцијације БиХ шљиве и Групације произвођача краставца корнишона и релевантних институција БиХ на којем је договорено да се Министарство хитно обрати надлежним органима Републике Хрватске са захтјевом за продужење радног времена фитосанитарних инспектора као и да се уведе рад суботом. Захтјев је упућен Министарству пољопривреде Републике Хрватске, Државном инспекторату Републике Хрватске, Амбасади Босне и Херцеговине у Републици Хрватској, Амбасади Хрватске у Босни и Херцеговини као и Мисији Босне и Херцеговине у Бриселу. У врло кратком року, Државни инспекторат Републике Хрватске је донио Одлуку о продужењу радног времена фитосанитарних инспектора на граничним прелазима Стара Градишка и Нова Села од понедјелјка до петка од 07.00 до 19.00 часова, а суботом од 07.00 до 15.00 часова.

Ова Одлука је битно утицала на смањење гужви на границама, а самим тим и омогућила да домаћи пољопривредни производи до крајњег купца у земљама ЕУ могу стићи у краћем временском периоду и без слабљења квалитета робе током чекања на граници.

Министарству су се обраћали Савез удружења пољопривредних произвођача Републике Српске и Сељачки савез Федерације Босне и Херцеговине са захтјевом да се изнађе рјешење за откупом вишкова пољопривредних производа. Према њиховим наводима, због прекомјерног увоза, на тржишту су се појавили велике количине вишкова домаћих производа, прије свега меса и млијека. Министарство је више пута интервенисало организирајући састанке надлежних институција и произвођача. Савези су такође инсистирали на увођењу заштитних мјера како би се, према њиховим ријечима, спријечио прекомјеран увоз и заштитила домаћа производња. У исто вријеме због стања на тржишту и неповољног положаја пољопривредних произвођача у Републици Српској је реализован интервентни откуп поврћа, свиња и јунади у висини од 5 милиона КМ.

Иако је било и различитих ставова учесника у произвођачко-прерађивачком и трговинском ланцу, према подацима надлежних ентитетски институција, стање на тржишту је и даље неповољно, иако је увоз говеђег меса смањен за више од 5.000 тона, док је увоз свињског меса смањен за око 4.000 тона у односу на 2019. годину. Такође, додатни проблем представља смањена потрошња услјед појаве пандемије COVID-19, те ниска откупна цијена.

Увоз млијека је такође смањен у односу на прошлу годину, а према наводима представника Групације прерађивача млијека и млијечних производа у БиХ, на терену ипак није остао нити један литар неоткупљеног млијека, нити су снижене откупне цијене.

Поједине групације снабдјевача су Министарству упутили став у којем се изражава противљење увођењу било каквих заштитних мјера јер би то имало негативан ефекат на укупни спољнотрговински промет БиХ.

Свој став о противљењу увођења било каквих заштитних мјера је доставила и група прерађивача, нагласивши да би се на тај начин угрозио њихов рад и егзистенција.

С обзиром на одређеност за заштитом домаће производње, Министарство је израдило Приједлог одлуке о праћењу стања на тржишту пољопривредних и прехранбених производа и мјерама за унапређење пољопривредне производње, те упутило надлежним ентитетским институцијама на мишљење о оправданости доношења одлуке, с обзиром на ентитетску надлежност пољопривредне производње.

У контексту заштите домаће производње ово Министарство је управо користећи повољности слободне трговине радило на побољшању извоза, како у земље ЕУ тако и треће земље, посебно пољопривредних и прехранбених производа, чиме би се на најефикаснији начин могао компенzirати њихов евентуални повећани увоз. С обзиром да је програмом рада Савјета министара Босне и Херцеговине и политиком коју је у том контексту заступало, Министарству спољне трговине и економских односа БиХ, заштита домаће производње је све вријеме била приоритет. То је у исто вријеме захтијевало благовремено и усаглашено реаговање на свим нивоима власти, сваког у складу са уставним надлежностима.

Министарство спољне трговине и економских односа БиХ је активно учествовало у преговорима са Делегацијом ЕУ у БиХ о могућности извоза црвеног меса из Босне и Херцеговине у Европску унију. Након усаглашавања одговора са ентитетским министарствима пољопривреде, одговори на упитник су 07.10.2020. године достављени Европској комисији.

Канцеларија за ветеринарство Босне и Херцеговине (у даљем тексту Канцеларија за ветеринарство БиХ) је, у сарадњи са Министарством спољне трговине и економских односа БиХ, усагласила сертификат с Руском Федерацијом тако да се ускоро очекује извоз рибе на ово значајно тржиште. Према постојећој пракси, требало би да услједи процес сертификације домаћих компанија за извоз, у оквиру којег се очекује долазак надлежних руских инспектора у БиХ.

Када је у питању сарадња са ентитетским министарствима пољопривреде, потребно је истаћи да је Министарство континуирано, током цијеле године, организовало састанке са ентитетским министрима пољопривреде, што се показало као добра пракса у постизању договора о актуелним и важним темама из области пољопривреде и ветеринарства. На састанцима је договорен сет мјера за унапређење пољопривредне производње у Републици Српској и Федерацији БиХ. Мјере, између осталог, укључују појачан надзор над увозом пољопривредних сировина и прехранбених производа на граничним прелазима у БиХ, испуњавање предуслова за збрињавање анималног отпада, потреба спровођења пољопривредног пописа неопходног за креирање пољопривредних политика, као и повлачење средстава из претприступних фондова ЕУ. Анализиране су и досадашње активности у вези са могућношћу извоза конзумних јаја на европско тржиште, при чему је констатовано да ће три министарства, у складу са надлежностима, почетком наредне године испунити обавезе како би се реализовао овај циљ. На састанцима су дефинисани предстојећи кораци потребни за израду и усвајање закона и других прописа који ће омогућити одобравање и коришћење средстава ЕУ у области пољопривреде. У Министарству спољне трговине и економских односа БиХ је у јулу 2020. године одржан састанак са директорима Агенције за статистику Босне и Херцеговине, завода за статистику Републике Српске и Федерације Босне и Херцеговине те представницима ентитетских министарстава пољопривреде како би се постигао договор око реализације пројекта пољопривредног пописа. На састанку је закључено да је неопходно покренути процес пољопривредног пописа који ће пружити увид у стварно стање сектора, број пољопривредних газдинстава и чланова њихових породица, расположиве површине пољопривредног земљишта, структуру посједа, квалитет и старост расположиве механизације и друге информације које је потребно познавати да би се пољопривредна политика могла планирати и спроводити. Такође је договорено да Агенција за статистику БиХ у сарадњи са ентитетским министарствима пољопривреде и заводима за статистику припреми Информацију о организовању пољопривредног пописа, која треба да опише изазове са којима се суочавају агенције за статистику као и потребе министарстава за тачним и мјерљивим подацима ради израде стратегија, акционих планова и повлачења средстава из ЕУ фондова. Сходно договору, Агенција за статистику БиХ је израдила Информацију о потреби припреме, спровођења и дисеминације резултата пописа у БиХ 2021-2024. коју је 06.10.2020. године, ради израде финалног приједлога за СМ, упутила на мишљење ентитетским министарствима пољопривреде, ентитетским заводима, Влади Брчко дистрикта и Министарству спољне трговине и економских односа. У Информацији је предвиђено усвајање јединствене методологије за пољопривредни попис, без доношења Закона о пољопривредном попису. Информацијом је предвиђено је да се попис спроведе 2023. године.

Министар спољне трговине и економских односа БиХ је донио Одлуке о формирању сљедећих радних група:

1. Радна група за припрему Нацрта закона о измјенама и допунама Закона о храни („Службени гласник БиХ“, број 50/04), Нацрта закона о измјенама и допунама Закона о ветеринарству у Босни и Херцеговини („Службени гласник БиХ“, број 34/02) и Нацрта закона о измјенама и допунама Закона о пољопривреди, исхрани и руралном развоју Босне и Херцеговине („Службени гласник БиХ“, број 50/08) чији је задатак припрема измјене и допуне три нацрта закона.

С обзиром на дугогодишњи рад на припреми законодавства у области хране, ветеринарства и пољопривреде, без финалних резултата, било је неопходно да се приступи поновном покретању Радне групе за припрему текстова предметних закона и њиховим усаглашавањима.

На састанку Радне групе отворена су питања за која је потребно наћи рјешење у оквиру ентитетских министарстава, а односе се на начин преузимања и имплементације Уредбе ЕУ 625/2017 која се односи на званичне контроле хране биљног и животињског поријекла, као и

дефинисање Закона о храни односно правца, да ли ће се радити измјене и допуне Закона о храни и ветеринарству или ће се ићи у припрему новог прописа.

2. Радна групе за припрему Нацрта закона о вину Босне и Херцеговине и подзаконских аката Закона о вину Босне и Херцеговине.

Након петогодишњег застоја, настављено је са координацијом на успостављању модерног и ефикасног система у области винарства и виноградарства усклађеног са ЕУ системом. На састанку Радне групе је констатовано да је реформисани сектор винарства у ЕУ један изузетно комплексан систем јер се ради о вину који је најрегулисанији појединачни производ у ЕУ. Из тог разлога изнесен је приједлог даљег систематског и планског приступа изради законодавства у области вина у Босни и Херцеговини. За потребе оваквог приступа припремљен је Нацрт акционог плана хармонизације регулативе сектора винарства у Босни и Херцеговини са регулативом сектора винарства у Европској унији, Нацрт закона о организацији тржишта вина и пакет подзаконских аката. Главни циљ представљеног акционог плана је дефинисање основних активности, начина и динамике прилагођавања постојеће или израде нове регулативе за сектор винарства у БиХ. Представљени акциони план ослања се на постојећу институционалну структуру у БиХ.

3. Радна групе за израду приједлога модела Управљачког органа Инструмента претприступне помоћи за рурални развој (IPARD) Босне и Херцеговине и приједлога модела система плаћања.

На овај начин, након вишегодишњег застоја, поново су покренуте и интензивирани активности на координацији и постизању договора на успостављању IPARD оперативне структуре која је предуслов за коришћење средстава из претприступних фондова ЕУ.

Савјет министара Босне и Херцеговине је на 18. сједници, одржаној 22.10.2020. године, донио Одлуку о критеријумима за расподјелу текућих грантова одобрених Министарству спољне трговине и економских односа Босне и Херцеговине за подршку сајамским и другим манифестацијама и активностима у земљи у сврху промоције и развоја привреде у Босни и Херцеговини и то у износу од 300.000,00 КМ. На основу Одлуке о критеријумима објављен је Јавни позив за подршку сајамским и другим манифестацијама и активностима у земљи у сврху промоције и развоја привреде у Босни и Херцеговини за 2020. годину. Након што је Комисија спровела поступак по предметном јавном позиву министар спољне трговине и економских односа Босне и Херцеговине је у складу са Одлуком о критеријумима сачинио Приједлог одлуке о избору сајамских и других манифестација у земљи и износу додијељених грант средстава за подршку сајамским и другим манифестацијама и активностима у земљи у сврху промоције и развоја привреде у Босни и Херцеговини и исту доставио на сагласност Савјету министара Босне и Херцеговине. Додијељеним средствима је значајним дијелом потпомогнут и сектор пољопривреде.

Канцеларија за ветеринарство БиХ је, с обзиром на информације да постоји сумња на присуство афричке свињске куге у Републици Србији, усвојила Упутство о привременој забрани увоза одређених пошиљки ради спречавања уноса у Босну и Херцеговину афричке свињске куге из Републике Србије, којим се забрањује увоз домаћих и дивљих свиња, меса домаћих и дивљих свиња, као и производа поријеклом од домаћих и дивљих свиња који нису били обрађени на начин да је са сигурношћу уништен вирус афричке свињске куге. Ово Упутство ће бити на снази све до добијања званичне информације од стране надлежних органа Републике Србије о престанку сумње на појаву афричке свињске куге. Иначе, Европска комисија је већ знатно раније донијела Спроведбену одлуку Комисије од 9. октобра 2014. о мјерама контроле здравља животиња у погледу афричке свињске куге у одређеним државама чланицама и о стављању

изван снаге Спроведбене одлуке 2014/178/ЕУ. Забрана отпремања живих свиња, сјемена, јајних ћелија и заметака свиња, свињског меса, припремака и производа од свињског меса те осталих производа који садрже свињско месо, укључујући пошиљке животињских нуспроизвода добијених од свиња из одређених подручја земаља чланица ЕУ које се наведене у Прилогу ове Одлуке и ажурирају се на основу актуелних процјена епизоотиолошке ситуације на ово обољење. Према овој Одлуци обољење афричке куге свиња је регистровано у сљедећим ЕУ земљама: Естонија, Латвија, Литва и Пољска, тако да је дошло и до поремећаја и цијена свињског меса које варирају откада је криза са свињетином настала у Европи. Након тога па до данас, највећи број случајева афричке куге свиња регистрован је у Пољској – више од 1.500, слиједи Румунија са нешто више од 1.000 случајева те Мађарска и балтичке земље. У Европи је од почетка 2019. године забиљежено више од 4.500 случајева ове болести, а у истом периоду уништено је око 500.000 свиња. Најновијом Спроведбеном одлуком Комисије (ЕУ) 2020/773 од 11. јуна 2020. године о измјени Прилога Спроведбене одлуке 2014/709/ЕУ о мјерама контроле здравља животиња у погледу афричке свињске куге у одређеним државама чланицама од 12.06.2020. године (објављеној у Службеном листу Европске уније, ОЈ Л 184, 12.06.2020. године), донесена је ажурирана листа земаља у Прилогу Спроведбене одлуке 2014/709/ЕУ гдје су наведене земље чланице које су погођене овим заразним обољењем: Белгија, Естонија Мађарска, Латвија, Литванија, Пољска, Румунија, Словачка и које се наводе у тексту из Прилога ове Одлуке.

Када је ријеч о извозу производа анималног поријекла на тржиште ЕУ потребно је нагласити да је крајем октобра 2020. године упућен захтјев ЕУ за додавање објекта „Перутнина Птуј С" д.о.о Србац на листу за извоз меса перади у ЕУ након чега је исти уврштен на листу DG SANTE (Директорат за здравље и безбједност хране ЕУ). Тиме је поред „Мади" из Тешња и „Бровис" из Високог још један објекат добио дозволу за извоз меса перади. Уврштавањем Босне и Херцеговине на листу држава из којих је одобрен извоз меса перади, у складу са Регулативом 142/2011, омогућен је и извоз одређених нуспроизвода, а који се до сада нису могли извозити, као што су прерађено ђубриво и производи добијени од прерађеног ђубрива перади, производи од крви за производњу добијених производа за употребу изван ланца исхране животиња из узгоја, ловачки трофеји од птица и сирова храна за кућне љубимце добијена од перади.

Након достављања одговора и појашњења на додатна питања достављена од стране DG SANTE у вези попуњавања упитника за извоз црвеног меса на тржиште ЕУ, у периоду од 15-16.10.2020. године одржана је видеоконференција којој су присуствовали представници DG SANTE, Канцеларије за ветеринарство БиХ, те представници Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Српске и Федералног министарства пољопривреде, водопривреде шумарства. Видеоконференција је организована у циљу давања појашњења која се односе на сегмент здравља животиња, а примарно у дијелу који се односи на имања на којима се држе животиње, начин њихове регистрације и евидентирања у бази података, обиљежавање животиња, сточне пијаци, евидентирање клања животиња, биобезбједност на фармама, систем надзирања болести, статус БСЕ-а, те спровођење испитивања са ЕУ/OIE референтним лабораторијама те лабораторијама унутар земље. Након дискусије по свим тачкама објашњавања функционисања система, представници DG SANTE су закључили да је направљен значајан напредак те да је веома важна чињеница да је ветеринарски сектор свјестан недостатака, те да ради на њиховом рјешавању и отклањању. Примарно је наведено да је потребно наставити активности које се односе на отклањање недостатака у систему идентификације животиња и контроле кретања која укључује и пријаву клања, одржавање регистра фарми ажурним, спровођењу активности у контроли стицању статуса за БСЕ, те јачању пасивног надзора болести. Након свеобухватне дискусије, представници DG SANTE су навели да је план за 2021. годину већ припремљен и да БиХ није планирана за спровођење ревизије, али с обзиром на флексибилност плана могуће су и промјене. Наведено је да БиХ треба да искористи наредни период да максимално побољша утврђене недостатке. Такође, наведено је да ће

додатна питања која се односе на сегмент ветеринарског јавног здравља бити достављена накнадно.

У току је попуњавање упитника за извоз црвеног меса у Народну Републику Кину. До сада су достављени одговори на упитник од стране надлежног Министарства пољопривреде Републике Српске, док још увијек недостају одговори надлежног Министарства пољопривреде Федерације БиХ.

Као сљедећа активност, у плану је покретање процедуре за извоз меса и производа од меса перади према надлежном органу Кине.

Када је у питању извоз у Руску Федерацију, Инспекција Федералне службе за ветеринарски и фитосанитарни надзор Руске Федерације Росселкхознадзор је боравила у БиХ још 2016. године и извршила преглед 12 објеката и двије фарме. Након што је доставила извјештај о утврђеним неправилностима, и након што су им достављене мјере за отклањање недостатака, гаранције и докази о отклањању недостатака, Федерална служба за ветеринарски фитосанитарни надзор Руске Федерације је навела да нису у потпуности отклоњене све неусклађености. Након тога су сви објекти одустали од даљег испуњавања услова за извоз, осим објекта Мљекара Ливно која је и даље заинтересована за извоз, те и даље ради на испуњавању услова.

Канцеларија за ветеринарство БиХ је у јуну 2020. године усагласила модел ветеринарско здравственог сертификата за извоз кожа, рогова, цријева, крзна, овчијег крзна, вуне, чекиња, коњске длаке, кокошјег перја, пачјег перја, гушчијег перја и перја друге перади. С обзиром да списак објеката за нуспроизводе није предмет одобравања од стране Федералне службе, извоз ових производа може бити остварен.

На захтјев произвођача рибе, покренута је процедура усаглашавања ветеринарско здравственог сертификата за извоз производа рибарства. На основу услова увоза у Руску Федерацију, припремљен је модел сертификата и исти достављен на потврду према Федералној служби. Исти је усаглашен половином септембра 2020. године, након чега се Канцеларија за ветеринарство званично обратила хомоложном надлежном органу Руске Федерације са циљем одобравања уписа извозног објекта из БиХ у званични регистар земље партнера. Одговор по том питању није достављен до краја 2020. године. На основу наведеног, очекује се одговор Федералне службе гдје ће бити наведена процедура одобравања државе и објеката за извоз производа рибарства.

Са надлежним органом Малезије задуженим за послове ветеринарства, билатерално су усаглашени међународни ветеринарско-здравствени сертификати за извоз меса говеда, јагњаци и коза из Босне Херцеговине у Малезију. Наведени сертификати су одштампани и доступни су за преузимање од стране надлежних ветеринарских инспектора у Босни и Херцеговини, али након одобравања објеката за извоз од стране надлежних органа из Малезије.

Надлежни орган Малезије доставио је Канцеларији за ветеринарство Босне Херцеговини обавјештење да је запримило апликацију/захтјев за извозом меса, с тим у вези су доставили додатна питања са захтјевом да се иста попуне од стране извозног објекта, а у циљу извоза меса у Малезију. Упитник је прослијеђен извозним објектима који су наведени у допису достављеном од стране надлежног органа. С обзиром да је одређен рок до када треба да доставе попуњене упитнике ради просљеђивања надлежном органу Малезије, попуњене упитнике су доставила два субјекта и исти су прослијеђени надлежном органу Малезије.

У 2020. години настављен је извоз говеђег меса у Републику Турску. Извезено је 2.411.360,72 kg, што представља значајно повећање у односу на 2019. годину када је извезено 98.534,08 kg. Овај процес изузетно је значајан за све извозно-оријентисане пољопривреднике из цијеле БиХ, посебно у условима појаве и ширења актуелне пандемије коронавируса. У циљу наставка извоза у 2021. години и могућем повећању квота за извоз, министар спољне трговине и економских

односа БиХ је, у више наврата, преговарао са турским амбасадором у БиХ. У истом циљу, затражен је и састанак са министром пољопривреде и шумарства Републике Турске. Ово је био и један од захтјева Делегације БиХ на другом састанку Управног одбора за пољопривреду између Босне и Херцеговине и Републике Турске који је одржан је 27. новембра 2020.

Надлежни орган Краљевине Саудијске Арабије, Извршно одјељење за контролу хране из увоза, доставио је упитник о безбједности хране у земљама из којих је дозвољен извоз меса и меса перади и њихових производа у Краљевину Саудијску Арабију и попуњавање истог је у току.

На иницијативу компанија из БиХ, заинтересованих за извоз меса перади у Кувајт, Канцеларија за ветеринарство се у октобру 2020. године обратила Држави Кувајт, тј. надлежном органу за пољопривреду и рибарство са захтјевом за достављање информација о условима/моделу здравственог сертификата, као и процедурама увоза.

У августу 2020. године достављена је листа клаоница надлежном органу Уједињених Арапских Емирата идентична листи одобрених клаоница за извоз меса говеда у Републику Турску. Усаглашен је модел Ветеринарско здравственог сертификата за извоз црвеног меса и производа од меса у Уједињене Арапске Емирате у фебруару 2020. године. Надлежни орган Уједињених Арапских Емирата доставио је информацију којом обавјештава да због тренутне ситуације по питању COVID-19 неће долазити у надзор БиХ клаоницама али да за потребе извоза свака клаоница/расјекаоница се мора регистровати код надлежног органа УАЕ путем овог линка: <https://www.moccae.gov.ae/en/services/registrationaccreditation/newsislamicabattoire.aspx>

Што се тиче законодавних активности, Канцеларија за ветеринарство планира да у наредном периоду изврши усклађивање важећих прописа са Регулацивом ЕУ 625/2017 о службеним контролама и другим службеним активностима којима се обезбјеђује примјена прописа о храни и храни за животиње, правила о здрављу и добробити животиња, здрављу биља и средствима за заштиту биља, о измјени регулатива (ЕЗ) бр. 999/2001, (ЕЗ) бр. 39612005, (ЕЗ) бр. 1069/2009, (ЕЗ) бр. 1107/2009, (ЕУ) бр. 1151/2012, (ЕУ) бр. 65212014, (ЕУ) 2016/429 и (ЕУ) 2016/2031 Европског парламента и Савјета, регулатива Савјета (ЕЗ) бр. 1/2005 (ЕЗ) бр. 1099/2009 и директива Савјета 98/581ЕЗ, 1999/174/ЕЗ, 2007/43/ЕЗ, 2008/119/ЕЗ и 2008/120/ЕЗ те о стављању ван снаге регулатива (ЕЗ) бр. 854/2004 (ЕЗ) бр. 882/2004 Европског парламента и Савјета, директива Савјета 891608/ЕЕЗ, 89/662/ЕЕЗ, 90/425/ЕЕЗ, 91/496/ЕЕЗ, 96/23/ЕЗ, 96/93/ЕЗ и 97/78/ЕЗ те Одлуке Савјета 92/438/ЕЕЗ (Регулатива о службеним контролама).

На захтјев заинтересоване компаније, Канцеларија за ветеринарство БиХ званично се обратила надлежном органу Републике Кореје за извоз производа од меса свиња. Као одговор на званични захтјев, из Републике Кореје је достављено упутство и процедура о корацима које је потребно спровести. У складу са наведеним, у новембру 2020. године Канцеларија је упутила званични захтјев као предуслов за процјену одобрења за извоз којој слиједи достава упитника за извоз који је потребно попунити уколико нам се одобри званични захтјев.

Управа БиХ за заштиту здравља биља у сарадњи са надлежним органима ентитета, Брчко дистрикта БиХ и кантона, у континуитету спроводи Програм посебног надзора (системске контроле) над карантинским штетним организмима на кромпиру у БиХ. Од 2011. године кад је почело спровођење Програма до данас није утврђено присуство испитаних карантинских штетних организама.

Управа, ентитетска министарства надлежна за пољопривреду, Одјељење за пољопривреду Владе Брчко дистрикта БиХ и инспекторати ентитета и Брчко дистрикта сачинили су заједно годишњи Програм посебног надзора (системске контроле) карантинских штетних организама на кромпиру у Босни и Херцеговини за 2020. годину и исти је објављен у „Службеном гласнику БиХ“, број 30/20.

Спровођење програма посебног надзора над кромпиром и извјештавање ЕУ је континуиран процес који је неопходно спроводити сваке године у циљу несметаног извоза кромпира у земље ЕУ.

У Републици Српској донесени су сљедећи програми посебног надзора:

1. Програм посебног надзора карантинских штетних организама на кромпиру у Републици Српској у 2020. години („Службени гласник Републике Српске“, број 26/20).
2. Програм посебног надзора над присуством карантинских штетних организама на коштничавим воћкама на подручју Републике Српске у 2020. години („Службени гласник Републике Српске“, број 27/20).
3. Програм посебног надзора над присуством карантинских штетних организама у регистrirаним расадницима у Републици Српској у 2020. години („Службени гласник Републике Српске“, број 36/20).
4. Програм посебног надзора присуством карантинског штетног организма *Erwinia amylovora* (Burrill) Winslow *et al.* – проузроковача бактериозне пламењаче јабучастих воћака на подручју Републике Српске у 2020. години („Службени гласник Републике Српске“, број 36/20).
5. Програм посебног надзора над присуством карантински штетног организма *Xylophilus ampelinus* (Panagopoulos) Willems *et al.* – проузроковача бактериозне пламењаче винове лозе на подручју Републике Српске у 2020. години („Службени гласник Републике Српске“, број 34/20).
6. Програм посебног надзора над присуством карантинског штетног организма *Monilinia fructicola* (Winter) Honey - проузроковача америчке смеђе трулежи плодова јабучастих и коштничавих воћака на подручју Републике Српске у 2020. години („Службени гласник Републике Српске“, број 38/20).
7. Програм посебног надзора над присуством карантински штетног организма *Acidovorax citrulli* (Schaad *et al.*) – проузроковача бактериозне мрљавости плодова лубенице на подручју Републике Српске у 2020. години („Службени гласник Републике Српске“, број 34/20).
8. Програм посебног надзора над присуством карантински штетног организма *Xylella fastidiosa* Wells *et al.* – проузроковача Пирсове болести на подручју Републике Српске у 2020. години („Службени гласник Републике Српске“, број 36/20).
9. Програм посебног надзора над присуством стабљикине нематодe *Ditylenchus dipsaci* у Републици Српској у 2020. години („Службени гласник Републике Српске“, број 36/20).
10. Програм посебног надзора над присуством карантински штетног организма Grapevine *flavescence dorée* phytoplasma, ФД у Републици Српској у 2020. години („Службени гласник Републике Српске“, број 34/20).
11. Програм посебног надзора над присуством карантинских вируса на *Rubus* spp. у Републици Српској у 2020. години („Службени гласник Републике Српске“, број 34/20).
12. Програм посебног надзора над присуством карантински штетног организма *Alternaria mali* Roberts – проузроковача алтернаријске пјегавости јабуке на подручју Републике Српске у 2019. години („Службени гласник Републике Српске“, број 29/20).
13. Програм посебног надзора над присуством штетних инсеката у биљној производњи на подручју Републике Српске у 2020. години („Службени гласник Републике Српске“, број 29/20).
14. Програм посебног надзора присуством карантински штетног организма *Candidatus Liberibacter solanacearum* (Liefiting *et al.*) – проузроковача зебрасог чипса кромпира на подручју Републике Српске у 2020. години („Службени гласник Републике Српске“, број 33/20).

15. Програм посебног надзора над присуством *Phytophthora rubi* – проузроковача фитофторозе малине на подручју Републике Српске у 2020. години („Службени гласник Републике Српске“, број 34/20).
16. Програм посебног надзора над присуством карантински штетног организма *Candidatus Phytoplasma solani* (Stolbur phytoplasma) у Републици Српској у 2020. години („Службени гласник Републике Српске“, број 34/20).
17. Програм посебног надзора над присуством карантински штетних организама (*Impatiens necrotic spot tospovirus*, Pepino mosaic virus iTomato yellow leaf curl virus) на подручју Републике Српске у 2020. години („Службени гласник Републике Српске“, број 36/20).
18. Програм посебног надзора над присуством нематода вектора вируса фамилије *Longidoridae* у Републици Српској у 2020. години („Службени гласник Републике Српске“, број 34/20).
19. Програм посебног надзора над присуством Tomato spotted wilt virus, TSWV у Републици Српској у 2020. години („Службени гласник Републике Српске“, број 34/20).

Поред програма посебног надзора донесени су и:

1. Правилник о мјерама за откривање, спрјечавања ширења и сузбијања штетног организма *Clavibacter Michiganensis* (smith) davis et al. spp. *sepedonicus* (spieckermann et kotthoff) davis et al., проузроковача прстенасте трулежи кромпира („Службени гласник Републике Српске“, број 71/20).
2. Програм мониторинга остатака средстава за заштиту биља за 2020. годину („Службени гласник Републике Српске“, број 89/20).

У складу са процедурама које су обавезујуће за треће земље уколико желе извозити пошिल्ке биља, биљних производа других регулисаних објеката у земље Европске уније, а које су у складу са Сprovedбеном директивом Комисије (ЕУ) 2019/523 од 21. марта 2019., Управа је упутила службену Изјаву према DG SANTE а везано за обавезу трећих земља према Европској комисији у погледу нових одредби које се односе на нове захтјеве ЕУ-а приликом увоза. У складу са наведеним, Управа је сачинила и инструкцију као алат који је олакшао фитосанитарним инспекторима испуњавање допунских изјава у складу са поменутом Сprovedбеном директивом и тиме се омогућио несметани извоз производа биљног поријекла на тржиште Европске уније који је у 2020. години трајао по истом моделу.

Осим што се закони и подзаконски акти морају ускладити са новим одредбама Европске уније, према новом законодавству Европске уније (Уредба (ЕУ) 2016/2031), од 14. децембра 2019. године, Европска унија је забранила увоз одређеног садног материјала из земаља које нису чланице Европске уније. Наиме, у извјештају Сталног одбора за биље, животиње и храну Европске комисије, представљени су елементи за Сprovedбену уредбу Комисије којом се утврђују посебна правила у вези с поступком који треба слиједити како би се извршила процјена ризика за биље, биљне производа и друге регулисане објекте високог ризика у смислу члана 42. става 1. Уредбе (ЕУ) 2016/2031. Овај документ објашњава поступак који треће земље требају слиједити када желе извозити робу наведену у попису високоризичних роба у смислу члана 42. Уредбе (ЕУ) 2016/2031, те су детаљно описани кораци који се требају предузети током процјене ризика коју ће спроводити EFSA (European Food Safety Authority). С тим у вези, Управа је у сарадњи са надлежним институцијама Републике Српске реализовала низ активности које се тичу реализације обавеза које се морају испунити, а како би се произвођачима садног материјала рода *Малус* омогућио извоз у земље чланице Европске уније.

Управа је од Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Српске и Републичке управе за инспекцијске послове Републике Српске, запримила иницијативу Јавног предузећа шумарства „Шуме Републике Српске“ везано за појачан увоз облик шумских дрвних сортимената. Наиме, иницијатива је представљала апел надлежним органима да се због

проблема који је у посљедње вријеме веома присутан, увоз облик шумских сортимената из земаља Европске уније, а чије је поријекло из ванредних сјеча, стави под обавезан фитосанитарни надзор. Како према прописима који су на снази у Босни и Херцеговини преглед облик шумских дрвених сортимената не подлијеже обавезном фитосанитарном прегледу приликом увоза, до ступању на снагу новог Правилника о листама штетних организама, листама биља, биљних производа и регулисаних објеката у складу са Спроведбеном уредбом Комисије (ЕУ) 2019/2072, извршена је хитна интервенција у циљу рјешавања наведеног проблема а све ради спречавања уношења и ширења штетних организама на територију Босне и Херцеговине и тиме очувања здравственог стања наших шума, па у складу са чланом 25. став 5. Закона о заштити здравља биља ("Службени гласник БиХ", број 23/03) и Правилника о мјерама за спречавање уношења, ширења и сузбијања штетних организама на биљу, биљним производима и регулисаним објектима ("Службени гласник БиХ", број 59/11), царинска служба приликом приспјећа пошилијака четинара под тарифном ознаком 4403 о томе одмах обавјештава фитосанитарну инспекцију како би извршила обавезну контролу над наведеним пошилијакама. Ова мјера је привремена и примјењује се од 01.09.2020. године са важењем до доношења новог правилника о листама штетних организама, листама биља, биљних производа и регулисаних објеката.

У пројекат са Италијанском развојном агенцијом и СИЕАМ Бари „Нове активности за подршку фитосанитарном сектору у Босни и Херцеговини у циљу усклађивања са стандардима ЕУ (РНУТО ВиН)" су укључене лабораторије које раде у фитосанитарном сектору и то четири лабораторије, по двије из оба ентитета и надлежни инспекторати ентитета и Брчко дистрикта БиХ. Пројекат укључује набавку опреме и обуку особља у лабораторијама и фитосанитарне инспекције. У септембру 2020. године, нови реконструисани, прилагођени и модернизовани лабораторијски простор у Пољопривредном институту Републике Српске у Бањалуци је отворио амбасадор Републике Италије у БиХ и министар пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Српске. Значај реконструкције је велики, јер се добио лабораторијски простор који ће олакшати процес акредитације и поравнање лабораторија на међународне фитосанитарне стандарде (ЕРРО, ISO 17025 и ISTA). Радови на реконструкцији били су могући због донације пројекта РНУТО БиХ којег проводи СИЕАМ Бари, а финансира га Министарство иностраних послова и међународна сарадње Италије.

У оквиру пројекта Европске комисије IPA 2018. у току је набавка опреме за фитосанитарну инспекцију у Босни и Херцеговини.

Пројекат са Чешком развојном агенцијом „Унапређење безбједности хране у БиХ" у дијелу „Подршка успостављању функционалног система контроле пестицида и ђубрива, те интегралне заштите биља (Integrated Pest Management - IPM) - у току имплементације укључени су сви надлежни органи и институције у БиХ у области фитофармацеутских средстава и минералних ђубрива као и пољопривредни произвођачи посебно када је ријеч о обукама везаним за IPM.

Управа редовно усклађује списак активних материја дозвољених за употребу у фитофармацеутским средствима са Регулацивом ЕУ 540/2011 и свим њеним измјенама и допунама, а која регулише област одобравања активних материја за употребу у ФФС. Такође, Министарство пољопривреде, шумарства, водопривреде Републике Српске на основу Закона о средствима за заштиту биља („Службени гласник Републике Српске“, број 52/10) и подзаконских аката донесених на основу њега, врши регистрацију средства за заштиту биља и редовно објављује листу регистрованих средства за заштиту биља („Службени гласник Републике Српске“, број 104/20).

Овим је регулисано да се у Босни и Херцеговини за фитофармацеутска средства користе активне материје које су дозвољене и у ЕУ чиме је смањена могућност појаве остатака пестицида на производима биљног поријекла који нису дозвољени за употребу у ЕУ и БиХ.

7. ЗЕМЉИШНА ПОЛИТИКА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ

Пољопривредно земљиште у Босни и Херцеговини се као јавно добро већ дуже вријеме не користи у складу са општим друштвеним интересом, а значајне површине обрадивог земљишта остају необрађене и запуштене. Међу најважнијим узроцима недовољне производње основних пољопривредних производа у БиХ је и тај што се у протеклом периоду нису довољно, а поготову не интензивно, користили постојећи земљишни капацитети. Процењује се да у БиХ укупно ограничено земљиште заузима око милион хектара. Главни изазови са којима се Босна и Херцеговина суочава везано за област пољопривредног земљишта су: недостатак потпуне легислативе усклађене са ЕУ праксама и правилима а која се везује за проблематику нерегулисаност тржишта пољопривредног земљишта, фрагментација парцела, управљање пољопривредним земљиштем у државном власништву, минирана подручја, ерозије тла и слично.

7.1. Законодавство у области земљишне политике

Политика пољопривредног земљишта је у искључивој надлежности ентитета и Брчко дистрикта БиХ, с тим да у Федерацији БиХ значајну надлежност у области пољопривредног земљишта имају и кантони, као и општине у оба ентитета које су надлежне за издавање дозвола о закупу, концесијама и продаји земљишта.

Република Српска - Питања планирања, заштите, уређења, коришћења и располагања пољопривредним земљиште, као и друга питања од значаја за пољопривредно земљиште као добро од општег интереса у Републици Српској су уређена Законом о пољопривредном земљишту¹. У складу са Законом о пољопривредном земљишту, стратешким документом из области земљишне политике „Основе, заштите, уређења и кориштења пољопривредног земљишта Републике Српске“ (у даљем тексту: Основа Републике Српске) и другим стратешким и планским актима из области пољопривредне производње, Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде редовно спроводи активности из области земљишне политике, а које се прије свега односе на:

1. доношење прописа и стратешких докумената;
2. изградњу информационог система;
3. инвентаризацију стања земљишних ресурса;
4. реализацију пројеката и програма унапређења начина коришћења пољопривредног земљишта; и
5. управљање пољопривредним земљиштем.

Прописи и стратешки документи из области земљишне политике Стратегије

Републичка управа за геодетске и имовинско-правне послове (у даљем тексту: РУИГПП) је, у току текуће године, припремила Нацрт стратегије из области земљишне политике. У складу са овим документом, стратешка оријентација комасације у Републици Српској јесте уређење и укрупњавање пољопривредног земљишта у циљу постизања рентабилне пољопривредне производње. Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде је активно учествовало у припреми ове стратегије. Поред наведеног, у поступак израде билу су укључени међународни

(FAO⁹) и домаћи стручњаци из области комасације, а све у циљу доношења документа који ће бити усклађен са европским стандардима спровођења комасације.

У складу са Стратегијом комасације Републике Српске, РУГИПП је у сарадњи са Министарством, припремио Нацрт закона о комасацији Републике Српске. Припремљена форма Нацрта закона ће у наредном периоду бити упућена у редовну процедуру¹⁰.

Министарство је донијело Правилник о начину вођења евиденција о промјени намјене пољопривредног земљишта („Службени гласник Републике Српске“, број 88/20) којим се прописује начин вођења евиденција о промјени намјене пољопривредног земљишта у непољопривредне сврхе. Министарство је 2006. године, успоставило евиденцију о праћењу стања промјене намјене пољопривредног земљишта у непољопривредне сврхе. Доношењем овог Правилника обезбиједиће се ефикаснији начин прикупљања податка о стању промјене намјене пољопривредног земљишта у непољопривредне сврхе.

Изградња информационог система

За потребе праћења исплате новчаних подстицаја за засијане површине успостављен је информациони систем за управљање пољопривредном производњом тзв. етфарм (@farm). У оквиру истог започета је и изградња земљишног информационог система ЗИС-а¹¹. Тренутно је у завршној фази изградња дијела информационог система о подацима о начину коришћења пољопривредног земљишта по парцели. Поред података о начину коришћења пољопривредног земљишта по парцели, планирано је да се у ЗИС уграде и други подаци о пољопривредном земљишту прописани Законом о пољопривредном земљишту.

Инвентаризација стања земљишних ресурса Републике Српске

Прва инвентаризација стања земљишних ресурса извршена је 2008. године, у вези са чим је израђен документ „Основе, заштите, уређења и коришћења пољопривредног земљишта Републике Српске“ (у даљем тексту: Основа Републике Српске). Битно је нагласити чињеницу да је документ Основе РС израђен у складу са FAO методологијом, разрађеном у оквиру пројекта „Инвентар стања земљишних ресурса у Босни и Херцеговини“. У току 2020. године, започеле су активности на ажурирању базе података Основа РС. Ажурирањем података Основа РС биће прикупљени и у ГИС-у обрађени сљедећи подаци: Стање земљишних ресурса (земљишни покривач/начин коришћења, педолошке особине, бонитет, ерозија, погодност за узгој пољопривредних култура и др.). На основу наведених податка дефинираће се мјере заштите и уређења пољопривредног земљишта, као и институционалне структуре, инструмената и механизма за спровођење и реализацију мјера. Сви добијени подаци о земљишту биће уграђени у базе података Основа РС. На основу наведеног јасно је да ће се кроз ову активност обезбиједити велики број релевантних података о стварном стању земљишних ресурса РС, као и могућностима унапређења начина његовог коришћења и заштите. Поред наведеног, интензивирани су активности и на доношењу Основа на нивоу јединица локалне самоуправе. Тренутно је у току израда Основа за 5 општина: Градишка, Шамац, Приједор, Лакташи и Добој. Сви подаци добијени кроз израду Основе Републике Српске су компатибилни са подацима јединица локалне самоуправе и исти ће бити смјештени у јединствену базу тзв. ЗИС. Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде РС активно прати и координише израду ових докумената на локалном нивоу.

⁹ FAO Food and Agriculture Organization by United Nations.

¹⁰ Доношењем Стратегије комасације и Закона о комасацији Републике Српске, биће успостављен формално-правни оквир за спровођење поступка уређења пољопривредног земљишта у РС посредством комасације.

¹¹ У складу са чланом 15. Закона о пољопривредном земљишту, Земљишни информациони систем (ЗИС) подразумева податке и информације о земљишном покривачу, начину коришћења, педолошким и бонитетним особинама, потенцијалној ерозији, плодности земљишта, промјени намјене, погодности за узгој одређених култура, површинама земљишта датим под концесију, мониторингу, деградацији и друге податке о стању пољопривредног земљишта.

Реализација пројекта и програма унапређења начина коришћења пољопривредног земљишта

Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде РС већ шест година континуирано спроводи Програм Владе Републике Српске „Системска контроле плодности пољопривредног земљишта Републике Српске“. Од почетка реализације наведеног програма извршено је 7.503 анализа плодности пољопривредног земљишта. Сви добијени подаци о плодности су смјештени у дигиталну базу података Основа РС.

Наводњавање пољопривредних површина - Министарство је преко своје Јединице за координацију пољопривредних пројеката (APCU) реализовало пројекат „Изградња система за наводњавања пољопривредног земљишта 2013-2020. година“. Изграђено је шест система за наводњавање који су покрили око 3.800 хектара обрадиве површине под различитим културама и то у: Граду Бијељина у Новом Селу и Доњем Црњелову (ратарска и повртларска производња), Пелагићевоу (ратарска производња), Братунцу (засади бобичастог воћа претежно малине и пластеници), Љубињу (засади вишње и трешње) и Требињу (виноградство, ратарска и повртларска производња на отвореном пољу и пластеницима)¹². Наведени пројекти биће настављени и у наредном периоду.

Управљање пољопривредним земљиштем - Поред горе наведеног, посебну групу мјера чине активности на давању пољопривредног земљишта у закуп и концесију. У складу са законском регулативом, Влада Републике Српске управља и располаже пољопривредним земљиштем које се налази у Републици Српској, а које су некад користила основна државна предузећа за обављање пољопривредне производње. Права на концесију за коришћење пољопривредног земљишта даје Влада Републике Српске, а уговор о концесији потписује Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде. Кад је у питању закуп, Министарство даје сагласност јединици локалне самоуправе за расписивање јавног огласа за додјелу и закључење уговора о закупу. На који ће начин земљиште бити додијељено и за коју врсту производње Министарство усаглашава са јединицама локалне самоуправе. На основу наведеног, јасно је да Министарство има централну улогу у поменутиим процесима давања овог земљишта на коришћење. Поред административних послова поступка додјеле, Министарство ради и евиденцију о површинама (парцелама) датим у закуп и концесију, недодијељеним површинама (парцелама), закљученим уговорима о закупу и концесији. Министарство прати реализацију свих закључених уговора. Према поменутој евиденцији укупно додијељена површина пољопривредног земљишта износи 20,000.00 хектара, закључено је 627 уговора, преко 96% површина се обрађује и користи за интензивну пољопривредну производњу, а преостали дио земљишта је запуштен. Тренутно је у поступку додјела још 698 ha пољопривредног земљишта које се планира додијелити корисницима до краја текуће године.

Увидом у раније достављени Извјештај¹³, констатовано је да је главни акценат у истом стављен на засијане површине. Будући да засијане површине представљају резултат свих мјера пољопривредне политике, податке о истим нисмо издвајали у дијелу Извјештаја који се односи само на мјере земљишне политике. Поред горе наведеног, у Извјештају је наведено да би

¹² Систем за наводњавање је изграђен на укупно 3.795 хектара и то у општинама/граду: Бијељина (1133 ha), Требиње (1700 ha), Братунац (480 ha), Пелагићево (202 ha) у Љубиње (280 ha).

¹³ Закључком Савјета министара БиХ са 10. сједнице одржане дана 30.06.2020. године, а поводом разматрања 15. тачке дневног реда о усвајању Информације о предузетим мјерама у области политике пољопривредног земљишта, усвојена је наведена Информација. Дописом Министарства спољне трговине и економских односа ова усвојена Информација је достављена ентитетским министарствима пољопривреде и Влади Брчко дистрикта БиХ, акт број 12-3-28-3408/20 од 07.10 2020. године ради припреме и израде ове Информације о предузетим мјерама у области политике пољопривредног земљишта.

вриједило приступити изради Секторске анализе — студије изводљивости за пољопривредно земљиште, те да се за израду исте обезбједе донаторска средства.

Развијање процеса неутралности деградације земљишта (LDN) - Активности на усвајању процеса достизања неутралности деградације земљишта у Републици Српској започеле су 2016. године. Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Српске заједно са другим владиним институцијама преузело је водећу улогу од самог почетка, препознајући његов значај. Активно учешће представника ентитетске владе, доносиоца одлука на локалном нивоу, пољопривредника, научних, стручних институција и невладиних организација у процесу LDN-а резултирало је свеобухватном анализом и идентификацијом недостатака и препрека у постојећем законодавству, расположивим подацима, могућим LDN циљевима и пројекцији адекватних земљишних мјера потребних за достизање неутралности деградације до 2030. године. Постојеће законодавство у Републици Српској, које се секторски и ресорно односи на земљиште, углавном инкорпорише одрживо управљање земљиштем, заштиту земљишта, рекултивацију и рехабилитацију у складу са његовом намјеном. Међутим, један од идентификованих изазова јесте неадекватна и недоследна примјена закона и подзаконских аката, као и постојећи систем контроле. Први корак ка дефинисању LDN циљева и адекватних мјера је била детаљна анализа доступних података и информација. Детаљном анализом идентификоване су приоритетна жаришта, са аспекта деградације земљишта: Лијевче поље, Семберија и Херцеговина. Након идентификације жаришних области, Влада Републике Српске је утврдила интерес да се настави са пројекцијом адекватних земљишних мјера и поступака потребних за достизање неутралности деградације до 2030. године.

Федерација БиХ

Познато је да Босна и Херцеговина (БиХ), а самим тим и Федерација Босне и Херцеговине (Федерација БиХ) има мало земљишта способног за интензивну пољопривредну производњу. У укупној структури, високо квалитетних земљишта од I до III бонитетне категорије има тек око 14% или 139.528 хектара. Узимајући у обзир чињеницу да је 84% територије Федерације БиХ са нагибом већим од 13%, а да је 40% земљишта плиће од 30 cm, односно 17% територије су врло плитка тла, указује да се дио земљишта може сврстати у категорију осјетљивог тла које захтијева додатну бригу, односно посебне начине коришћења. Да би употпунили слику о расположивости и „економском и еколошком капацитету“ земљишта, треба истаћи врло ниску расположивост ораница *per capita* од 0,17 ha што је веома забрињавајуће.

Земљиште на подручју Федерације БиХ је под сталним притиском и физичким нестајањем. Бројни проблеми у сектору земљишта су посљедица приватизације, транзиције, глобализације итд. Социо-економска ситуација и сива економија чине додатан притисак на земљиште, односно додатно угрожавају „економско-еколошки“ капацитет земљишта. То се највише огледа у прекомјерној експлоатацији минералних сировина, дрвета, те примјени неодрживих производних пракси у шумарству и пољопривреди. Рекултивација земљишта је запостављена, не постоји службена база података о овим активностима. Урбанизација и бесправна градња је видљива на ширем подручју Федерације БиХ. Системи мониторинга нису развијени, тако да не постоје егзактни индикатори о којим се привременим или трајним губицима земљишта ради. Сагласности за промјену намјене пољопривредног земљишта издају се без донесених просторних планова или интереса локалне заједнице и карти употребне вриједности земљишта. Просторни план на нивоу Федерације БиХ још увијек није усвојен. Посебан проблем представљају посљедице непланске и бесправне градње које доприносе појави клизишта, дивљих депонија, уништавању природних станишта и крајолика, те других облика деградације земљишта, што угрожава његове основне функције. Постојање минираних површина значајно утиче на коришћење земљишта уопштено, посебно пољопривредног, те успорава социо-економски развој подручја загађеног минама. Површине запуштеног земљишта се континуирано повећавају. Деградацијски процеси на овим подручјима су изражени у много смјерова, у смислу

девастације и деградације културолошког простора и аграрног амбијента ствараног неколико стотина година, губитка биодиверзитета успостављеног антропогеним утицајима, експонираности простора спонтаним природним догађањима, а нарочито ерозији и доминантној појави инвазивних култура, које у потпуности мијењају изглед простора. Климатске промјене, уз пожаре и поплаве, су такође фактор који посљедњих година знатно утиче на свеукупну пољопривредну производњу и систем управљања земљиштем.

Потребно је зауставити уочене негативне тенденције, које су карактеристичне за све транзицијске земље и успоставити рационално коришћење земљишта у овако сложеном тренутку друштвено-економског и политичког развоја. Ова појава је карактеристична за све транзицијске земље у развоју.

У циљу рјешавања проблема, Влада Федерације БиХ је усвојила врло важне документе попут „Средњорочне стратегије развоја пољопривредног сектора у Федерацији БиХ“, гдје се као један од оперативних циљева наводи и повећање нивоа искориштавања обрадивих површина, подизање нивоа ефикасности система мониторинга начина коришћења земљишта, ревитализација и очување пашњачких површина и сл. Додатно, Влада је усвојила и „Стратегију управљања пољопривредним земљиштем“, као и „Стратегију заштите животне средине“ гдје је један од постављених оперативних циљева унапређење квалитета земљишта враћањем функција деградираног земљишта или минимизирања утицаја који би се требао остварити путем, између осталог, мјере која се односи на припрему дугорочног плана поврата функција деградираног земљишта. Влада је такође усвојила и сет законских и подзаконских аката којим се штити земљиште, те спровела неколико кључних пројеката током којих су израђене основе за одрживо управљање земљиштем, попут пројекта „Вишенамјенског вредновања земљишта у Федерацији БиХ“.

Учешће у Пројекту неутрализације деградације земљишта (LDN)

Влада Федерације БиХ изразила је интерес да учествује у LDN процесу препознавши значај истог. Један од основних мотива за учешће је покретање кључних питања и проблема за рјешавање, увођење LDN-а као концепта у развојне политике и планирање, усмјеравање активности, подстицаја и инвестиција, развој индикатора за праћење и извјештавање, имплементација SDG циљева (15.3), јачање свијести о земљишним ресурсима, јачање капацитета, те јачање сарадње на регионалном и међународном нивоу. У Федерацији БиХ још увијек није дошло до интеграције највећег броја SDG циљева у друштвено-социјални и економски систем. На овоме највише раде УН-ове агенције. Кроз LDN процес спроведен у Федерацији БиХ, појачан је интерес кључних заинтересованих страна и доносиоца одлука по питању деградације земљишта, заштите земљишта и његовог одрживог управљања. Могућности за LDN се највише огледају кроз чињеницу да је усвојен државни Акциони програм за борбу против деградације земљишта и ублажавања посљедица суше у Босни и Херцеговини (NAP БиХ) који је основа за имплементацију дефинисаних стратешких и оперативних циљева, те иницирање ажурирања, припреме и усвајања закона у циљу интеграције LDN концепта.

У циљу започињања процеса, формирана је LDN радна група коју чине представници федералних, кантоналних институција, општина, НВО-а, академске заједнице и међународних организација. Током процеса одржани су бројни консултативни састанци са појединцима и институцијама, док је Радна група одржала укупно три радна састанка.

У процјењивању ЛДН-а, дефинисани су трендови и покретачи са фокусом на земљишни покривач/начин коришћења земљишта, динамику продуктивности земљишта и залихе органског карбона у тлу.

За анализу земљишног покривача и промјена на земљишном покривачу за Федерацију БиХ послужили су подаци CORINE базе података за 2000., 2006. и 2012. годину. Анализа је урађена за федерални и кантонални ниво. Матрица промјена (2000-2012) указује на значајно повећање

вјештачких површина у износу од 6.401 ha, углавном на рачун пољопривредних површина. Подаци о промјенама покривености показују и значајан прелазак шуме у сукцесију шумске вегетације (17.962 ha) при чему се око 85% укупног смањења односи се на сјечу шуме, док је око 12% смањења шума узроковано шумским пожарима. У исто вријеме дошло је до повећања површина под шумама за 10.898 ha. Овдје се углавном ради о постепеном преласку пољопривредних подручја, пашњака и напуштених подручја, као посљедице премјештања становништва услијед рата и напуштања руралних подручја, у сукцесију шумске вегетације, а затим и у шуме. У групној категорији Грмље, травнати биљни покров и области са оскудном вегетацијом евидентно је смањење од 13.000 ha што се односи на прелазак природних ливада и пашњака у вјештачке површине и прелазак сукцесије у шумске површине.

Анализа земљишног покривача и промјена на земљишном покривачу за Федерацију БиХ, која је урађена на основу података ЈРЦ, показује да је на подручју Федерације БиХ заступљено свих пет категорија динамике продуктивности земљишта. Смањење продуктивности идентификовано је на 11.400 ha, док су на 13.800 ha уочени рани знаци смањења. Површина која је са становишта продуктивности стабилна, али под стресом идентификована је на 410.500 ha. Стабилна продуктивност без стреса је на површини од 410.500 ha. Повећање продуктивности идентифицирано је на 2.066.400 ha. Овај индикатор релативно добро одражава динамику продуктивности у Федерацији БиХ. Најважнији покретачи у Федерацији БиХ који доводе до деградације земљишта су: миграција становништва и рурална депопулација, неимплементација политика и мјера за заштиту земљишта, индустријализација и ширење подручја под експлоатацијом минералних сировина, те стварање депонија јаловишног и другог материјала, неприлагођени пољопривредни системи, бесправна сјеча, застарјеле индустријске технологије које доводе до контаминације земљишта и климатске промјене.

Дефинисање почетног стања (baseline) био је велики изазов. LDN почетно стање дефинисано је на основу CORINE података, динамике промјене продуктивности коју је припремио JRC и података о органском карбону које је припремио ISRIC. Један од недостатака када је ријеч о овим сетовима података јесте њихова неповезаност, нпр. промјене у простору не прате адекватно промјене у продуктивности, као и карбону.

Активности у Брчко дистрикту БиХ - Одјељење за пољопривреду, шумарство и пољопривреду Владе Брчко кроз мјере подстицаја у пољопривреди Влада Брчко дистрикта БиХ настоји да олакша располагање пољопривредним земљиштем, стављањем запуштеног и државног пољопривредног земљишта у функцију производње.

FAO пројекат неутрализације деградације земљишта (Land Degradation Neutrality - LDN)

Најновији пројекат FAO који се односи на неутрализацију деградације земљишта (Land Degradation Neutrality - LDN) кроз јачање капацитета и успостављање Система за LDN мониторинг и извјештавање у Босни и Херцеговини како би се очували земљишни ресурси, заштитили екосистеми и обезбиједила пољопривредна производња, те обезбиједила стабилност производње хране на дужи временски рок. LDN GEF 7 (Global Environment Facility Trust Fund) пројектни концепт је фокусиран на ублажавање и побољшање стања деградације.

Имплементацијом овог пројекта се постиже значајан напредак за постизање напретка према више циљева одрживог развоја из усвојене "Агенде за одрживи развој 2030", UNCCD и УН-ов програма за животну средину, а која има за циљ промјену парадигме у политикама и пракси управљања земљиштем. То је јединствени приступ који уравнотежује очекивани губитак продуктивног земљишта с опоравком деградираних подручја. Стратешки ставља мјере за очување, одрживо управљање и обнављање земљишта у контекст планирања коришћења земљишта.

Будући да је земљиште количински одређено, све је већа конкуренција за контролу земљишних ресурса и капитализација токова робе и услуга са земље. То потенцијално може проузроковати

социјалну и политичку нестабилност и довести до сиромаштва, сукоба и миграција. Из тог разлога, имплементација LDN-а захтијева вишеструко дјеловање и планирање на свим нивоима власти, а посебно укључујући структуре управљања на локалном нивоу.

LDN GEF 7 пројектни концепт је фокусиран на ублажавање и побољшање стања деградације земљишта у држави, узимајући у обзир препоруке Акционог програма за борбу против деградације земљишта и ублажавање посљедица суше у земљи, а консултиран је и одобрен од стране ресорних ентитетских министарстава пољопривреде.

У новембру 2020. године започете су консултације за LDN GEF 7 пројектни концепт који је водио координатор FAO Програма у БиХ заједно са представницима свих надлежних институција у БиХ.

Конвенција Уједињених нација за борбу против дезертификације земљишта (UNCCD)

Босна и Херцеговина је 26. августа 2002. ратификовала Конвенцију Уједињених нација за борбу против дезертификације земљишта (UNCCD). Овај документ представља једини мултилатерални споразум о животној средини који за циљ има рјешавање деградације и дезертификације глобалне размјере којим се стране позивају да добровољно формулирају циљеве према постизању LDN-а и да их уврсте у акцијске програме (NAP). Глобални механизам (ГМ) успоставио је Програм помоћи странама у процесу дефинисања добровољно утврђених циљева за постизање LDN-а. Основа овог програма било је омогућавање земљама да одреде главни циљ LDN-а и утврде потребне придружене мјере за постизање неутралности деградације земљишта до 2030. године.

Реформа пољопривредног земљишта и мјере у области политике пољопривредног земљишта

Реализацијом овог пројекта анализираће се стање пољопривредног земљишта у Босни и Херцеговини с циљем да се донесу прописи који ће омогућити укрупњавање пољопривредног земљишта и смањење његове даље фрагментације, како би се повећала ефикасност и конкурентност пољопривредне производње. Реформу пољопривредног земљишта примјениле су све земље у транзицији како би касније постале пуноправне чланице Европске уније.

Кроз примјену адекватне реформе овај ресурс би се најбрже ставио у производну функцију, посебно за необрађено пољопривредно земљиште. Политике подстицаја које се односе на плаћања по хектару и које се у мањем обиму и неселективно спроводе у ентитетима, Брчко дистрикту и кантонима, директно утичу на величину земљишног посједа и као такве требају бити више планиране и примјењиване. Такав систем подршке пољопривредној производњи се у потпуности примјењује у Европској унији, а Босна и Херцеговина временом мора постепено ускладити системе подршке на свим нивоима са системом у ЕУ. Примјеном ове мјере доћи ће дугорочно до квалитетнијег рјешавања власничке структуре и регистрације носиоца пољопривредног газдинства са уносом свих релевантних података од којих ће и подаци о власништву, односно кориснику пољопривредног земљишта, бити ажурирани и имати примјену у даљим анализама и креирањима пољопривредне политике у БиХ.

Глобална пажња је усмјерена на појаву промјена намјене пољопривредног земљишта у непољопривредне сврхе (грађевинарство, енергетика, индустрија, инфраструктура). Ово је проблем који није само карактеристичан за Босну и Херцеговину, ово је питање о којем се све више говори и у Европи. Зато се на ову тему отварају и међународне расправе и општа је сагласност и тренд да пољопривредно земљиште треба да се правно заштити, са јасним титуларом власника и корисника пољопривредног земљишта и да му се да значај најважнијег производног фактора (инпута) у пољопривредној производњи.

Аспект свеукупне пољопривредне политике је неодвојив од аспекта политике земљишта у цјелини и реформи које је неопходно спровести у Босни и Херцеговини, укључујући и питање реституције.

8. БЕЗБЈЕДНОСТ ХРАНЕ, ЗАШТИТА ЗДРАВЉА БИЉА И ВЕТЕРИНАРСТВО

8.1. БЕЗБЈЕДНОСТ ХРАНЕ

Агенција за безбједност хране БиХ (у даљем тексту: Агенција) је у 2020. години предузимала припремне радње у циљу формирања Савјетодавног вијећа, Научног савјета и научних одбора у складу са чланом 54. тачка х) Закона о храни. Управни одбор је усвојио Одлуку о измјенама и допуни Статута и Одлуку о критеријумима за избор чланова Научног савјета и научних одбора. Припремљене су двије процјене ризика и 11 брзих процјена ризика које имају за циљ да на научно утемељен начин дају смјернице надлежним органима за предузимање одговарајућих мјера, као и информације потрошачима и другим заинтересованим странама о ризицима поријеклом из хране.

ЕУ RASFF (EU Rapid Alert System for Food and Feed) систем – Агенција је запримила укупно 13 ЕУ RASFF обавјештења о ризицима поријеклом из хране. Извршена је евалуација обавјештења, припремање и достављање обавјештења надлежним органима у бх. систему, запримање повратних информација, те сачињавање повратних информација за упућивање надлежној служби Европске комисије путем ЕУ RASFF. Агенција је током 2020. године редовно достављала извјештаје Европској комисији о предузетим мјерама од стране надлежних органа у БиХ који се путем апликације RASFF WINDOW, у оквиру система SANTE RASFF Европске комисије чини доступним свим чланицама RASFF мреже.

Обавјештења изван ЕУ RASFF система - Агенција је запримила укупно четири обавјештења изван ЕУ RASFF система која су достављена надлежним органима на даље поступање и предузимање одговарајућих мјера.

WHO/FAO INFOSAN мрежа - Од стране INFOSAN контакт тачке за хитне случајеве за БиХ, запримљено је 12 INFOSAN обавјештења која нису захтијевала поступање надлежних органа у БиХ.

Мониторинг хране – У сарадњи са надлежним органима БиХ и ентитета припремљен је и спроведен Програм праћења (мониторинг) остатака пестицида у и на храни биљног и животињског поријекла у 2020. години. Укупно је узорковано 195 узорака хране и сви су анализирани на присуство 183 активне материје. Од укупно 195 анализираних узорака, 131 узорак није садржавао остатке пестицида на нивоу квантификације, 64 узорака (32,82%) су садржавала остатке пестицида у/изнад нивоа квантификације. Један узорак је био неодговарајући (0,51%). Резултати анализа су обрађени користећи релевантну методологију, те је извршена процјена прехранбене акутне (краткотрајне) и хроничне (дуготрајне) изложености потрошача остацима пестицида.

Сарадња са лабораторијама - Агенција је и у 2020. години наставила сарадњу са лабораторијама за контролу хране у БиХ. На основу тренутно обрађених података о лабораторијским анализама хране у БиХ, узорковано је 8.621 узорак хране, од чега је неодговарајућих било 151 или 1,75% узорака. На основу података о лабораторијским анализама воде, у БиХ је у 2020. години узорковано 3.424 узорка воде. Од тог броја неодговарајућих је било 522 или 15,25% узорака. На подручју БиХ у 2020. години је регистровано укупно 191 случај оболијевања гдје је храна потврђена као узрок/пут преноса. Регистрована је једна епидемија *Salmonellosis* са укупно осам обољелих.

Регистар хране за посебне прехранбене потребе - У складу са одредбама Правилника о храни за посебне прехранбене потребе („Службени гласник БиХ“, број 72/11), Агенција води Регистар хране за посебне прехранбене потребе која је стављена на тржиште БиХ и који тренутно садржи основне податке о 225 производа који се налазе на тржишту БиХ, а спадају у једну од категорија хране за посебне прехранбене потребе.

Како би се обезбиједила благовремена и ефикасна имплементација новог законодавства у области безбједности хране, Агенција је користила понуђене капацитете различитих програма Европске уније и других међународних организација. Тако је уз подршку TAIEХ инструмента, путем онлајн платформе, организована експертска мисија на тему: „Координација лабораторија“.

Међународна сарадња – Сарадња са Европским ауторитетом за безбједност хране (EFSA)

У складу са претприступним обавезама, стручњаци из Босне и Херцеговине су и током 2020. године редовно учествовали на састанцима радних тијела Европске агенције за безбједност хране: Савјетодавно вијеће, Мрежа контакт тачака, научне мреже из области пестицида, контаминаната, генетски модификованих организама, добробити и здравља животиња, резидуа ветеринарских лијекова, антимикробне резистенције и комуникације ризика.

Кампања „Зауставите афричку свињску кугу“ - EFSA је, у току 2020. године, започела велику кампању с циљем подизања свијести јавности и пружања помоћи у заустављању ширења афричке свињске куге на подручју југоисточне Европе. Циљ информативне кампање, коју EFSA у Босни и Херцеговини спроводи у сарадњи са Агенцијом, је унаприједити знање о афричкој свињској куги. Усмјерена је на појединце и групе људи, као што су фармери и ловци који долазе у контакт с домаћим и дивљим свињама, ветеринарске организације, удружења пољопривредника, царински службеници, гранична полиција, локалне власти, туристички оператери и путници.

Препоруке потрошачима за превенцију COVID-19 - Због повећаног интереса потрошача да ли постоје докази да је храна извор или пут преноса коронавируса који је узроковао пандемију коронавируса COVID-19, преузета су и дистрибуисана мишљење EFSA у којем се наводи да досад нема доказа да је храна вјероватни извор или пут преноса вируса који је узроковао пандемију коронавируса.

COVID-19 и безбједност хране: Смјернице за компаније у прехранбеном сектору Агенција је израдила смјернице Свјетске здравствене организације *COVID-19 и безбједност хране: Смјернице за компаније у прехранбеном сектору*, у којима је појашњено оно што је до сада познато о COVID-19 и храни, те се нуде савјети како би се сачувало повјерење и увјереност потрошача да је храна безбједна.

FAO: 10 ствари које субјекти у пословању с храном требају да знају о безбједности хране и COVID-19 - Организација за храну и пољопривреду Уједињених нација на различите начине учествује у одговору на пандемију COVID-19, те поред осталог, пружа земљама савјете о политикама из своје надлежности, припрема и дијели смјернице и најбоље праксе о безбједности хране. У оквиру наведених активности припремљен је памфлет под називом „10 ствари које субјекти у пословању с храном требају да знају о безбједности хране и COVID-19“, чији превод је обезбиједила Агенција, те на тај начин исти учинила доступним заинтересованим странама у БиХ.

ICMSF: Не постоје документовани докази да је храна значајан извор и/или пут преноса вируса SARS-CoV-2 - Међународна комисија за микробиолошке спецификације за храну (International Commission on Microbiological Specifications for Foods, ICMSF) објавила је „Мишљење о SARS-CoV-2“.

2 и његовој вези са безбједношћу хране“, чији превод је обезбиједила Агенција, те на тај начин исто учинила доступним заинтересованим странама у БиХ.

Смањење контаминације хране са полицикличним ароматским угљоводоницима (PAU) из процеса димљења и директног сушења – Агенција је, у извјештајном периоду, израдила и смјернице *Код праксе за смањење контаминације хране са полицикличним ароматским угљиководоницима (PAU) из процеса димљења и директног сушења*. Наведене смјернице намијењене су за давање препорука националним органима и произвођачима у циљу спрјечавања и смањења контаминације хране PAU-ом у комерцијалним поступцима димљења и директног сушења. Потрошачи често диме храну користећи поступак директног димљења, док се сушење може радити директно или индиректно, нпр. на сунцу или у микроталасној пећници, због чега се смјернице такође могу да користе као основа за информисање потрошача.

IPA 2018 - у складу с Годишњим акцијским програмом IPA 2018 за Босну и Херцеговину, Агенција је, у сарадњи с Федералним министарством пољопривреде, водопривреде и шумарства, Министарством пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Српске и Одјељењем за пољопривреду, шумарство и водопривреду Брчко дистрикта БиХ, припремила *Twining fiche* за пројекат „Подршка ЕУ јачању капацитета и постепеном усклађивању сектора безбједности хране у БиХ с *acquis*-ом“ који одражава приоритете сектора безбједности хране у Босни и Херцеговини, а биће финансиран средствима ЕУ. Имплементација *Twining* пројекта, у складу с Уговором (број 2020/416-233) започела је доласком резидентног савјетника за *Twining* у Агенцију у септембру 2020. године. Средства предвиђена Годишњим акционим програмом IPA 2018 за Босну и Херцеговину усмјерена су на: *Изградњу институционалних капацитета, спровођење политика и усклађивање законодавства у области безбједности хране; Набавку опреме потребне за комплетирање активности у оквиру компоненте изградње институционалних капацитета (ICT опрема, софтвер и специфична опрема за прикупљање и обраду података)*.

Agricultural Competitiveness and Institutional Strengthening Project (ACIS) - Агенција је наставила активности на припреми пројекта „*Agricultural Competitiveness and Institutional Strengthening Project (ACIS)*“, који је планиран као наставак Пројекта пољопривреде и руралног развоја. Пројекат за циљ има успостављење информационог система безбједности хране у БиХ (FSIS) са акцентом на процјену и комуникацију ризика.

Прописи о храни

На приједлог Агенције у сарадњи с надлежним органима, Савјет министара БиХ донио је неколико прописа и то:

- Одлуку о оснивању Комисије за признавање природних минералних, природних изворских и стоних вода у Босни и Херцеговини („Службени гласник БиХ“, број 43/20);
- Одлуку о измјени Одлуке о овлашћеним тијелима за оцјењивање усаглашености за производе заштићене ознаке поријекла, заштићене ознаке географског поријекла и гарантовано традиционалног специјалитета („Службени гласник БиХ“, број 51/20).

Остали прописи: Одлука о именовању чланова Управног одбора Агенције за безбједност хране БиХ („Службени гласник БиХ“, број 47/20) и Одлука о измјени Одлуке о именовању чланова Управног одбора Агенције за безбједност хране Босне и Херцеговине (објављен у Службеном гласнику БиХ“, број 84/20)

Област генетски модификованих организама – Савјет за ГМО, у извјештајном периоду, одржао је укупно четири сједнице на којима је донесено седам мишљења по захтјеву субјекта у пословању са храном за животиње за издавање рјешења за обнову одобрења за стављање на тржиште БиХ ГМ хране за животиње. Агенција је на основу наведених мишљења донијела седам рјешења о обнови Рјешења о одобрењу за стављање на тржиште БиХ ГМ хране за животиње.

Савјет за ГМО је такође дао четири мишљења надлежним органима БиХ, ентитета и Брчко дистрикта БиХ, односно заинтересованим странама.

Комисија за признавање природних минералних, природних изворских и стоних вода у Босни и Херцеговини - У извјештајном периоду Савјет министара БиХ именовано је нови сазив Комисије, а Одлука о именовању објављена је у “Службеном гласнику БиХ”, број 43/20. Комисија је рјешавала 25 предмета за признавање природних минералних, природних изворских и стоних вода. Комисија је окончала 15 предмета и донијела Мишљења о признавању вода које се стављају на тржиште у Босни и Херцеговини. Све признате воде уписане су у Регистар Агенције. Ажурирана Листа признатих природних минералних, природних изворских вода и Попис стоних вода објављени су у “Службеном гласнику БиХ”, број 24/20. Агенција је, у сарадњи с Комисијом, припремила и донијела одговарајуће потврде, те пружила сву потребну техничку подршку произвођачима природних минералних и природних изворских вода произведених у БиХ с циљем наставка извоза на тржиште Републике Хрватске.

Комисија за регистрацију ознака поријекла, ознака географског поријекла и додјелу ознака гарантовано традиционалног специјалитета прехранбених производа у Босни и Херцеговини У извјештајном периоду Комисија је рјешавала четири захтјева за регистрацију прехранбених производа заштићеном ознаком поријекла, односно заштићеном ознаком географског поријекла. Након спроведених поступака, Агенција је, на приједлог Комисије, донијела рјешења, односно, једно рјешење за регистрацију прехранбеног производа заштићеном ознаком поријекла и три рјешења за регистрацију прехранбених производа заштићеном ознаком географског поријекла. Рјешења за наведене прехранбене производе су објављена у „Службеном гласнику БиХ“, број 36/20, док Агенција води Регистар прехранбених производа заштићених ознаком поријекла, односно Регистар прехранбених производа заштићених ознаком географског поријекла. У „Службеном гласнику БиХ“, број 58/20 објављена је Листа овлашћених тијела за оцјењивање усаглашености за производе заштићене ознаке поријекла, заштићене ознаке географског поријекла и гарантовано традиционалног специјалитета.

Управни одбор Агенције - На приједлог Агенције, Савјет министара БиХ, донио је Одлуку о именовању чланова Управног одбора Агенције за безбједност хране Босне и Херцеговине („Службени гласник БиХ“, број 47/20). Одржане су четири сједнице Управног одбора на којима је разматран и усвојен један пропис из области безбједности хране, утврђен је Програм рада Агенције за 2021. годину, те усвојена Одлука о измјени Одлуке о именовању чланова Управног одбора Агенције за безбједност хране Босне и Херцеговине и Пословник о измјенама и допунама Пословника о раду Управног одбора Агенције за безбједност хране Босне и Херцеговине. Такође је разматрана Информација о проблематици у вези с примјеном Правилника о пружању обавјештења потрошачима о храни („Службени гласник БиХ“, број 68/13) и раздвајањем производа биљног и животињског поријекла на полицама трговина и Информација о прописима за разматрање од стране Управног одбора.

Мрежа организација у области безбједности хране и хране за животиње - У складу с „Одлуком о успостављању Мреже организација у области безбједности хране и хране за животиње“, а на основу пријава на јавни позив Агенције, формирана је Мрежа организација у области безбједности хране и хране за животиње којој је досад приступило 16 института, завода и факултета. Мрежа се формира за потребе реализације задатака и пројеката делегираних и/или финансираних од стране међународних организација међу којима су EFSA, Европски центар за превенцију и контролу болести, Codex Alimentarius комисија, те друге међународне организације.

База експерата Агенције - Задаци Агенције обухваћају и пружање: научних савјета, те научне и техничке помоћи везано уз људску прехрану у вези са законодавством БиХ, као и помоћи у

комуникацији везано уз питања прехране у оквиру програма здравствене заштите у БиХ; научних мишљења о другим питањима везанима уз здравље и добробит животиња и здравље биља; научних мишљења о производима, укључујући храну и храну за животиње везано уз генетички модификоване организме. Имајући у виду да је за реализацију напријед наведених задатака Агенције неопходно активирати све расположиве научно-истраживачке потенцијале у БиХ – академску заједницу и остале независне експерте уско специјализоване за област безбједности хране, у ту сврху Агенција је формирала базу експерата, која се редовно ажурира.

Реализација закључака Савјета министара БиХ - У извјештајном периоду, Савјет министара БиХ задужио је Агенцију за реализацију 19 закључака, који су успјешно реализовани. Реализација закључака Савјета министара БиХ је приоритет у реализацији Агенције.

Током 2020. године у сегменту комуникације с потрошачима посредством средстава јавног информисања евидентирано је укупно 33 активности, међу којима су саопштења за јавност, изјаве за медије те писмени одговори на упите медија. У складу с начелом транспарентности, на интернет страници Агенције се благовремено објављују наведени садржаји (новости/саопштења - 52; прописи/јавне консултације - 2; јавне набавке - 21).

Одговори на посланичка и делегатска питања – Агенција је у току 2020. године припремила и доставила одговоре на девет питања постављених у оба дома Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине.

8.2. ЗАШТИТА ЗДРАВЉА БИЉА

Као редовни послови Управе у извјештајном периоду су и активности које произилазе на основу Протокола за обезбјеђивање фитосанитарних захтјева између Министарства спољне трговине и економских односа Босне и Херцеговине и Федералне службе за ветеринарски и фитосанитарни надзор Руске Федерације приликом међусобних испорука производа високог фитосанитарног ризика. Успостављени систем путем којег се свака пошиљка воћа и поврћа из Босне и Херцеговине најављује Руској Федерацији је и даље обавезујући. Путем службене имејл адресе Федералне службе за ветеринарски и фитосанитарни надзор, верификује се сваки фитосанитарни сертификат издат од стране фитосанитарних инспектора инспектората ентитета и Брчко дистрикта БиХ. Након првобитно уочених проблема по овом питању, унапређен је систем додатне провјере фитосанитарног сертификата путем којег је Управи додијељен приступ серверу са јединственим кодом за сваки фитосанитарни сертификат за који се тражи додатна провјера и исти је и даље оперативан.

Важно је напоменути да је Влада Републике Српске донијела Уредбу о евиденцији извозника воћа и поврћа у Руску Федерацију.

*(Овом уредбом детаљно су прописани услови за регистрацију и обавезе које морају да испуњавају извозници воћа и поврћа са високим фитосанитарним ризиком у Руску Федерацију, а у вези са одредбама Протокола за обезбјеђење фитосанитарних захтјева између Министарства спољне трговине и економских односа БиХ и Федералне службе за ветеринарски и фитосанитарни надзор (Руска Федерација) приликом међусобних испорука производа високог фитосанитарног ризика), чиме су поштрене мјере ко се може бавити извозом воћа и поврћа у Руску Федерацију. Напомињемо да је ова Уредба једина ове врсте која је донесена у цијелој БиХ. На основу Уредбе, успостављена је **Евиденција извозника воћа и поврћа у Руску Федерацију** и у исту су уписани само субјекти који испуњавају услове прописане Уредбом.*

Од осталих активности, а у складу са Уредбом, редовно се ради сљедеће:

- ажурирају се подаци о производњи, складиштењу и промету производа са високим фитосанитарним ризиком (воће и поврће) и евиденције за сваког произвођача од кога су откупљени ти производи, водећи посебно рачуна о: години производње воћа и поврћа, врсти и количини производње, датуму и количини откупљених и ускладиштених производа намијењених извозу у Руску Федерацију;
- врши се процјена производње код произвођача;
- ажурирају се подаци о мјестима гдје се воће и поврће производи, прерађује, складишти;
- обезбјеђује се сљедивост у свим фазама производње, складиштења и промета;
- ажурирају се евиденције о називу коришћеног хемијског средства и датуму извршеног чишћења или дезинфекције складишта, гајби, контејнера и превозног средства;
- редовно се врше визуелни прегледи на присуство штетних организама, нарочито оних који имају карантински статус за подручје Руске Федерације;
- врши се сузбијање штетних организама који могу угрозити биље, биљне производе и прописане објекте; и
- редовно се прате пошиљке и количина извезеног воћа, водећи рачуна о произведеним и пописаним количинама.

Ново законодавство Европске уније у погледу сљедивости за храну биљног поријекла и успостављање службених контрола које је ступило на снагу 14. децембра 2019. године је донијело велике промјене које ће утицати и на потребу измјена успостављеног законодавства у Босни и Херцеговини у овој области. Велики дио измјена се односи на захтјеве у производњи, али и приликом увоза и извоза, па ће се у складу са тим, домаћа регулатива морати врло брзо усклађивати са ЕУ регулативом. Домаћи прописи у области сљедивости хране биљног поријекла се морају ускладити са новим одредбама Уредбе (ЕУ) 2016/2031 и у фитосанитарном дијелу. У складу са наведеним, Управа је у првом кварталу текуће године покренула активности финализације израде Нацрта правилника о листама штетних организама, листама биља, биљних производа и регулисаних објеката („Службени гласник БиХ", број 48/13) (у даљем тексту: Правилник о листама) у складу са одредбама Сprovedбене уредбе Комисије (ЕУ) 2019/2072 од 28. новембра 2019. године. Нацрт правилника о листама припремљен је организовањем више радионица и састанака на којима су учествовали сви представници надлежних институција ентитета и Брчко дистрикта БиХ који су укључени у фитосанитарни систем Босне и Херцеговине и прошао је више кругова давања мишљења и консултација, па се очекује да ће упућивање Нацрта на усвајање Савјету министара БиХ бити реализовано већ у другом кварталу 2021. године.

У извјештајном периоду редовно се ажурира Сортна листа БиХ, такође су урађени нацрти правилника о трошковима у поступцима признавања сорти, службеног потврђивања и заштити права оплемењивача, Правилник о условима у погледу стручне, просторне и техничке оспособљености лабораторија, Правилник о узорковању и испитивању квалитета сјемена пољопривредног биља у БиХ, Правилник о коришћењу фармеровог сјемена, Правилник о садржају и начину вођења регистра у обављању послова заштите сорти и права оплемењивача у БиХ и достављени су надлежним органима ентитета и Брчко дистрикта БиХ на мишљење.

Управа, уз консултације са надлежним институцијама ентитета и Брчко дистрикта БиХ редовно усклађује Списак активних материја дозвољених за употребу у фитофармацеутским средствима у БиХ („Службени гласник БиХ", бр. 33/20, 49/20, 69/20). Измјене и допуне списка активних материја дозвољених за употребу у фитофармацеутским средствима су извршене у складу са измјенама и допунама списка у ЕУ и од великог су значаја у процесу регистрације и стављања у промет ФФС у БиХ.

На основу обавеза које произилазе из Закона о заштити здравља биља („Службени гласник БиХ",

број 23/03) инспекторати ентитета и Брчко дистрикта БиХ достављају Управи извјештаје, односно податке о броју прегледаних пошиљки, врсти робе (биље или фитофармацеутска средства или минерално ђубриво), количинама прегледаних роба и предузетим инспекцијским мјерама за робе које подлијежу обавезној фитосанитарној контроли при увозу у БиХ. Подаци се достављају у усаглашеној Excel табели на мјесечном нивоу за сваки гранични прелаз посебно. Управа обједињава податке и сачињава извјештаје на мјесечном, шестомјесечном и годишњем нивоу. Обједињене податке Управа користи за властите службене потребе и доставља их обједињене инспекторатима ентитета и Брчко дистрикта БиХ.

Поред горе наведених извјештаја, инспекторати ентитета и Брчко дистрикта БиХ достављају Управи и извјештаје и податке о другим спроведеним активностима из надлежности фитосанитарне инспекције у унутрашњем инспекцијском надзору.

Пројекти у фитосанитарној области

1. Пројекат са Чешком развојном агенцијом „Унапређење безбједности хране у БиХ“ у дијелу „Подршка успостављању функционалног система контроле пестицида и ђубрива, те интегралне заштите биља (Integrated Pest Management - IPM) – који је у току, а имплементира се у периоду 2018-2021. године. Укључени су сви надлежни органи и институције у области фитофармацеутских средстава и минералних ђубрива.
2. „Нове активности за подршку фитосанитарном сектору у БиХ у циљу усклађивања са стандардима ЕУ (РНУТО БиХ)“ - пројекат са Италијанском развојном агенцијом - 36 мјесеци, период имплементације јуни 2019. - мај 2022. је при крају друге године реализације и у исти су укључене овлашћене фитосанитарне лабораторије и фитосанитарна инспекција у области здравља биља.
3. *Twinning* пројекат IPA 2018 „Подршка ЕУ изградњи капацитета и постепеном усклађивању с правном тековином Уније у фитосанитарном сектору у БиХ“. Имплементација пројекта је почела у новембру 2020. године и трајаће 3 године.
4. IPA 2018 - набавка опреме за фитосанитарне инспекторе.

ЗАКОНОДАВНЕ АКТИВНОСТИ

Подзаконски акти усвојени у периоду јануар - децембар 2020. године

Редни број	Назив подзаконског акта	Пропис ЕУ са којима је пропис усаглашаван	Број службеног гласника у којем је објављен
1.	Програм посебног надзора (системске контроле) карантински штетних организама на кромпиру за 2020. годину	Пропис на нивоу БиХ	„Службени гласник БиХ“, број 30/20
2.	Списак активних материја дозвољених за употребу у фитофармацеутским средствима у БиХ	Спроведбена уредба 540/2011 којом се проводи Уредба 1107/2009 у вези списка одобрених активних материја са измјенама и допунама	„Службени гласник БиХ“, бр. 33/20, 49/29, 69/20 измјене и допуне листе које су ступиле на снагу дана 25.11.2020. године.

У Републици Српској у 2020. години су усвојени сљедећи прописи:

1. Листа регистрованих средстава за заштиту биља („Службени гласник Републике Српске“, број 104/20).

2. Програм посебног надзора карантинских штетних организама на кромпиру у Републици Српској у 2020. години („Службени гласник Републике Српске“, број 26/20).
3. Програм посебног надзора над присуством карантинских штетних организама на коштничавим воћкама на подручју Републике Српске у 2020. години („Службени гласник Републике Српске“, број 27/20).
4. Програм посебног надзора над присуством карантинских штетних организама у регистрованим расадницима у Републици Српској у 2020. години („Службени гласник Републике Српске“, број 36/20).
5. Програм посебног надзора присуством карантинског штетног организма *Erwinia amylovora* (Burrill) Winslow *et al.* – проузроковача бактериозне пламењаче јабучастих воћака на подручју Републике Српске у 2020. години („Службени гласник Републике Српске“, број 36/20).
6. Програм посебног надзора над присуством карантински штетног организма *Xylophilus ampelinus* (Panagoroulos) Willems *et al.* – проузроковача бактериозне пламењаче винове лозе на подручју Републике Српске у 2020. години („Службени гласник Републике Српске“, број 34/20).
7. Програм посебног надзора над присуством карантинског штетног организма *Monilinia fructicola* (Winter) Honey - проузроковача америчке смеђе трулежи плодова јабучастих и коштничавих воћака на подручју Републике Српске у 2020. години („Службени гласник Републике Српске“, број 38/20).
8. Програм посебног надзора над присуством карантински штетног организма *Acidovorax citrulli* (Schaad *et al.*) – проузроковача бактериозне мрљавости плодова лубенице на подручју Републике Српске у 2020. години („Службени гласник Републике Српске“, број 34/20).
9. Програм посебног надзора над присуством карантински штетног организма *Xylella fastidiosa* Wells *et al.* – проузроковача Пирсове болести на подручју Републике Српске у 2020. години („Службени гласник Републике Српске“, број 36/20).
10. Програм посебног надзора над присуством стабљикине нематодe *Ditylenchus dipsaci* у Републици Српској у 2020. години („Службени гласник Републике Српске“, број 36/20).
11. Програм посебног надзора над присуством карантински штетног организма Grapevine *flavescence dorée* phytoplasma, FD у Републици Српској у 2020. години („Службени гласник Републике Српске“, број 34/20).
12. Програм посебног надзора над присуством карантинских вируса на *Rubus* spp. у Републици Српској у 2020. години („Службени гласник Републике Српске“, број 34/20).
13. Програм посебног надзора над присуством карантински штетног организма *Alternaria mali* Roberts – проузроковача алтернаријске пјегавости јабуке на подручју Републике Српске у 2019. години („Службени гласник Републике Српске“, број 29/20).
14. Програм посебног надзора над присуством штетних инсеката у биљној производњи на подручју Републике Српске у 2020. години („Службени гласник Републике Српске“, број 29/20).
15. Програм посебног надзора присуством карантински штетног организма *Candidatus Liberibacter solanacearum* (Liefiting *et al.*) – проузроковача зебрасог чипса кромпира на подручју Републике Српске у 2020. години („Службени гласник Републике Српске“, број 33/20).
16. Програм посебног надзора над присуством *Phytophthora rubi* – проузроковача фитопторозе малине на подручју Републике Српске у 2020. години („Службени гласник Републике Српске“, број 34/20).
17. Програм посебног надзора над присуством карантински штетног организма *Candidatus Phytoplasma solani* (Stolbur phytoplasma) у Републици Српској у 2020. години („Службени гласник Републике Српске“, број 34/20).

18. Програм посебног надзора над присуством карантински штетних организама (*Impatiens necrotic spot tospovirus*, *Pepino mosaic virus* i *Tomato yellow leaf curl virus*) на подручју Републике Српске у 2020. години („Службени гласник Републике Српске“, број 36/20).
19. Програм посебног надзора над присуством нематода вектора вируса фамилије *Longidoridae* у Републици Српској у 2020. години („Службени гласник Републике Српске“, број 34/20).
20. Програм посебног надзора над присуством *Tomato spotted wilt virus*, *TSWV* у Републици Српској у 2020. години („Службени гласник Републике Српске“, број 34/20).
21. Правилник о мјерама за откривање, спрјечавања ширења и сузбијања штетног организма *Clavibacter Michiganensis* (smith) davis et al. spp. *sepedonicus* (spieckermann et kotthoff) davis et al., проузроковача прстенасте трулежи кромпира („Службени гласник Републике Српске“, број 71/20).
22. Програм мониторинга остатака средстава за заштиту биља за 2020. годину („Службени гласник Републике Српске“, број 89/20).

8.3. ВЕТЕРИНАРСТВО

Надлежни органи за ветеринарство у Босни и Херцеговини су:

- Канцеларија за ветеринарство Босне и Херцеговине (у даљем тексту: Канцеларија);
- Федерално министарство пољопривреде, водопривреде и шумарства (сектор за ветеринарство), Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Српске (ресор за ветеринарство), (у даљем тексту: надлежна ентитетска министарства);
- Одјељење за пољопривреду, шумарство и водопривреду Брчко дистрикта БиХ (Пододјељење за ветеринарство); и
- Федерална Управа за инспекцијске послове и кантоналне управе за инспекцијске послове, Републичка управа за инспекцијске послове Републике Српске и општинска одјељења за инспекцијске послове, као и Инспекторат Брчко дистрикта БиХ (у даљем тексту: надлежни инспекцијски органи).

У међународном промету контролу спроводи Одјељење граничне ветеринарске инспекције Канцеларије за ветеринарство БиХ, а у унутрашњем промету контрола је организована на нивоу надлежних ентитетских министарства и Брчко дистрикта БиХ и надлежних инспекцијских органа. У процедурама доношења свих законских и подзаконских аката као и у имплементацији пројеката учествују: Канцеларија, надлежна ентитетска министарства и Одјељење за пољопривреду Брчко дистрикта БиХ.

Усклађивање законодавства

У току 2020. године настављене су активности по питању израде и доношења прописа. У извјештајном периоду у Службеном гласнику БиХ објављени су сљедећи прописи:

Прописи које је МСТЕО донијело на приједлог Канцеларије за ветеринарство БиХ:

- Одлука о допунама Одлуке о ветеринарском сертификату о здравственом стању животиња и пошилики животињског поријекла у унутрашњем и међународном промету („Службени гласник БиХ“, број 16/20 од 6.3.2020.).

Прописи које је Канцеларија за ветеринарство БиХ донијела:

- Програм мјера здравствене заштите животиња и њиховог спровођења у 2020. години (“Службени гласник БиХ“, број 22/20 од 17.4.2020.);

- Одлука о усвајању плана службених контрола млијека и производа од млијека за извоз у Европску унију за 2020. годину (“Службени гласник БиХ”, број 22/20 од 17.4.2020.); и
- Упутство о спровођењу плана праћења и контроле резидуа за 2020. годину (“Службени гласник БиХ”, број 52/20 од 21.8.2020.).

Активности по питању здравља и добробити животиња

Имплементација *Twinning* пројекта: „ЕУ подршка изградњи капацитета и постепеном приближавању *acquis*-у у сектору за ветеринарство у БиХ“ започела је 01.09.2020. године у предвиђеном трајању од четири године којим је планирана евалуација статуса легислативе из области здравља животиња, укључујући усклађеност са новом ЕУ легислативом (Закон о здрављу животиња), као и ревидирање легислативе у области добробити животиња, те наставак активности везано за нуспроизводе животињског поријекла. Такође, у сарадњи са другим *Twinning* пројектима планирано је усаглашавање легислативе у области службених контрола. Након разматрања ситуације, као и спроведене мисије Европске комисије у БиХ за помоћ у доношењу одлуке о престанку вакцинације против болести класична куга свиња, Влада Републике Српске је донијела Одлуку о престанку вакцинације од 31.12.2019. године, а Влада Брчко дистрикта БиХ од 01.05.2020. године. У Федерацији БиХ се још увијек чека на доношење ове одлуке, односно вакцинација се на подручју Федерације и даље спроводи. Престанак вакцинације био је дуго разматран, а с обзиром да су ову мјеру донијеле и све остале земље у региону, те да се одавно договарао регионални приступ овој мјери и БиХ је предузела потребне активности.

У току 2020. године планиран је наставак вакцинације малих преживара уз обавезно обиљежавање из средстава пројекта IPA 2018. Иако је планирано да ће пројекат бити оперативан од почетка године, Канцеларија је обавијештена од стране Делегације ЕУ у БиХ да се, с обзиром на насталу ситуацију са COVID-19 пандемијом те процедуром набавке, испорука вакцина и ушних маркица не може очекивати прије краја првог квартала 2021. године. Будући да је за адекватну контролу и сузбијање бруцелозе неопходно на вријеме започети са спровођењем мјера, Канцеларија је покушавала обезбиједити средства за спровођење ове мјере, међутим без обзира на уложени напор средства за набавку вакцина и ушних маркица нису обезбјеђена за 2020. годину.

На терен је дистрибуисан дио вакцина које су неискоришћене из претходне године, а чији рок употребе је био до краја августа 2020. године. У вези са наведеним на терен је дистрибуисано 110.363 доза вакцина, од чега 77.513 на подручју Федерације Босне и Херцеговине, 29.850 на подручју Републике Српске и 3.000 на подручју Брчко дистрикта Босне и Херцеговине.

У протеклих 5 година, појава болести утврђена је како слиједи:

2015		2016		2017		2018		2019	
Број жаришта	Број случајева	Број жаришта	Број случајева	Број жаришта	Број случајева	Број жаришта	Број случајева	Број жаришта	Број случајева
Бруцелоза говеда									
37	49	61	104	63	187	95	206	62	112
Бруцелоза оваца и коза									
66	755	87	485	58	552	189	1402	52	393

У протеклом периоду остварени су значајни резултати на смањењу броја обољелих људи и животиња, те постоји забринутост да би услјед кашњења и недостатка средстава у 2020. години могло доћи до поновног повећања броја случајева и жаришта болести, због чега је наставак мјера безуслован приоритет.

Када је у питању бруцелоза говеда, Канцеларија је у сарадњи са надлежним органима ентитета обезбиједила наставак мониторинга код говеда старијих од 12 мјесеци.

Појава бјеснила пријављена је на подручју општине Сребреница 29.05.2020. године код једног дворишног пса који није претходно вакцинисан. Болест је потврђена FAT тестом. Болест је први пут утврђена на подручју БиХ након 5 година. У Босни и Херцеговини вакцинација паса је обавезна, док је задња кампања оралне вакцинације лисица спроведена у прољеће 2018. године. Наставак оралне вакцинације је био планиран у јесен 2019. године али је услјед процедура набавке помјерен за прољеће 2020. године, што је такође пролонгирано услјед пандемије COVID-19 и других административних процедура, укључујући неповољне временске услове, па је у наредном периоду планиран почетак кампање у јесен 2020. Надлежни органи су предузели све прописане мјере уз обавезну вакцинацију претходно невакцинисаних животиња, зонирање, уклањање лешева убијених/угинулих животиња, те мјере појачаног надзора и одстрела код дивљих животиња. У периоду спровођења мјера, на подручју општина Братунац и Сребреница одстријељено је 7 лисица, ухваћено 24 напуштена пса и вакцинисано 275 паса и мачака. Жариште бјеснила је службено затворено 3.9.2020. године. Након спроведених свих прописаних мјера и чињенице да није било нових потврђених случајева, службено су обавјештени Свјетска организација за здравље животиња (OIE), Европска комисија и сусједне земље.

Обиљежавање и контрола кретања животиња

Агенција за обиљежавање животиња континуирано штампа идентификационе ушне маркице за говеда и доставља их ветеринарским организацијама. У 2020. години је одштампано и испоручено 80.062 идентификационе ушне маркице за обиљежавање говеда (62.750 редовних ушних маркица и 17.312 замјенских ушних маркица), издато је 83.902 пасоша за животиње (говеда) и издато 2.018 сертификата о регистрованим имањима. У току 2020. године извршено је обиљежено 213.014 оваца и 8.169 коза.

У Агенцији за обиљежавање животиња је извршен циклус провјере мониторинга бруцелозе говеда у 2020. години у складу са „Упутством о спровођењу мониторинга на присуство бруцелозе код говеда у Босни и Херцеговини у 2020. години“, као и исправке и корекције утврђених грешака у току обраде узорака. Након извршеног свеукупног уноса, провјера и корекција достављених образаца сачињен је Извјештај у коме је констатовано да је укупно запримљено 24.071 образац на којима је било евидентирано 134.273 животиње које се налазе на 21.815 имања, од којих је укупно 124.239 животиња испунило услове након извршене ревизије. Број животиња који у моменту обраде и саме ревизије достављених образаца није испуњавао услове је 10.034.

С циљем унапређења система идентификације и контроле кретања животиња у склопу Информационог система Агенције за обиљежавање животиња, покренут је модул за идентификацију кућних љубимаца (паса, мачака и питомих вретица). У 2020. години укупно је у ДБП-у (Државна база података) регистровано 45.599 кућних љубимаца (43.450 паса и 2.149 мачака), од чега је микрочиповано 37.523 кућна љубимца и издато 31.654 пасоша за кућне љубимце.

У циљу обезбјеђивања имплементације прописа, Агенција за обиљежавање животиња у континуитету организује обуке за ветеринаре и ветеринарске инспекторе у БиХ. У 2020. години одржано је шест обука на тему „Приступ и коришћење базе података Агенције за обиљежавање животиња“ на којим је присуствовало 59 ветеринара и ветеринарских инспектора који наведену обуку нису завршили у претходном периоду. По успостављању модула за идентификацију кућних љубимаца приступило се одржавању обука на тему „Приступ и коришћење апликације за идентификацију кућних љубимаца“, гдје је у 2020. години укупно одржано шест обука на

којима је присуствовало 60 ветеринара и ветеринарских инспектора. Такође, у 2020. године одржана је и једна обука намијењена спољним корисницима на тему „Приступ извјештајима из апликације - екстерна апликација“ којој је присуствовало 30 ветеринара и ветеринарских инспектора. Наведене обуке се настављају одржавати у континуитету.

Свим учесницима који су прошли обуке додјељени су приступни линкови, шифре и лозинке, уз корисничка упутства у којима су дефинисани сви кораци приступању и раду у апликацијама ДБП-а.

План праћења резидуа ветеринарских лијекова

Једна од значајних реализованих активности Канцеларије за ветеринарство БиХ у складу са Законом о ветеринарству у Босни и Херцеговини („Службени гласник БиХ“, број 34/02) и Одлуком о праћењу резидуа одређених твари у живим животињама и у производима животињског поријекла („Службени гласник БиХ“, бр. 1/04, 40/09 и 44/11) јесте имплементација Плана праћења и контроле резидуа за 2020. годину за Босну и Херцеговину. С тим у вези, План праћења и контроле резидуа за 2020. годину је достављен DG SANTE Европске комисије, а потом су спроведене све активности неопходне за имплементацију Плана, односно расподела броја узорака у сарадњи с надлежним органима ентитета и Брчко дистрикта БиХ који ће се контролисати на резидуе одређених супстанци, извршен је избор лабораторија у склопу јавне набавке лабораторијских услуга за вршење одређених тестирања, те је донесена годишње Упутство о спровођењу плана праћења резидуа. Реализација Плана праћења и контроле резидуа за 2020. годину према броју планираних и извршених тестирања на резидуе забрањених твари, ветеринарских лијекова и контаминаната код појединих врста животиња и у производима животињског поријекла износи 92%. На непотпуно испуњење Плана до краја 2020. године утицало је стање пандемије вируса COVID-19, те је потребно напоменути да се План проводи до краја марта 2021. године што ће омогућити побољшање степена реализације.

Активности у области јачање капацитета за извоз живих животиња и производа животињског поријекла из БиХ

У 2020. години настављен је континуиран извоз роба које су одобрене за извоз на тржиште земаља Европске уније. Такође, покренута је иницијатива за извоз у Европску унију од стране седам објеката од којих су три одобрена за извоз, један је одбијен а за три објекта још траје поступак рјешавања статуса за одобрење.

У 2020. години укупан број рјешења о непостојању ветеринарско-здравствених сметњи за увоз животиња и роба анималног поријекла у БиХ је 1.067 предмета, а укупан број рјешења о упису објеката у Регистар Канцеларије за ветеринарство БиХ је 353 предмета. Укупан број издатих ветеринарских сертификата за извоз животиња и роба животињског поријекла из Босне и Херцеговине за 2020. годину је 12.856. Укупан број рјешења о непостојању ветеринарско-здравствених сметњи за увоз и провоз пошилики роба које подлијежу ветеринарско-здравственој контроли ветеринарских лијекова у 2020. години је био 136.

9. ОРГАНСКА ПРОИЗВОДЊА, ПРАВНИ ОКВИР И УСЛОВИ ЗА ИЗВОЗ ОРГАНСКИХ ПРОИЗВОДА

9.1. Значај и перспектива органске производње

Органска производња има за циљ производњу хране користећи природне ресурсе и процесе. Подстиче одговорно коришћење енергије и природних ресурса, одржавање биодиверзитета, очување еколошке равнотеже, побољшање плодности тла и очување квалитета воде.

Прописи Европске уније о органској производњи креирани су тако да пруже поуздану и јасну подршку производњи органских производа у цијелој ЕУ, с циљем задовољења повећане потражње потрошача за поузданим органским производима, а истовремено пружа регулирано тржиште за произвођаче, дистрибутере и трговце.

Сектор органске производње има врло важну улогу у постизању ЕУ циљева представљених у Европском зеленом споразуму (European Green Deal) и стратешком документу „Farm to Fork and Biodiversity Strategies”. Приоритет Европске комисије је обезбиједити да сектор органске производње има добро регулисане предуслове и функционалан правни оквир.

Органска производња је једна од кључних области у транзицији коју води ЕУ ка одрживом прехранбеном сектору и бољој заштити биолошке разноврсности. Постављен је циљ од 25% пољопривредног земљишта у органском узгоју до 2030. године у ЕУ, што је подржано одговарајућим политикама и правним оквиром.

Европска комисија је фокусирана на подстицање и понуде и потражње за органским производима у складу са циљевима Зеленог споразума. Да би се подстакла потражња, политика промовирања органске производње ЕУ биће један од инструмената за промовирање органских производа на унутрашњем тржишту ЕУ као и у трећим земљама.

Органску производњу подржава и Заједничка пољопривредна политика (Common Agricultural Policy - CAP) која помаже у постизању одрживости производње и потрошње хране, док истовремено доприноси заштити природе и поништава пропадање екосистема. Производњом органских производа се одговара на растуће друштвене захтјеве за квалитетном храном, произведеном на природан начин са високим стандардима заштите животне средине, биолошке разноврсности и добробити животиња.

Европска унија је својим политикама и стратегијама поставила за циљ заустављање губитка биолошке разноврсности у Европи и широм свијета и трансформисање прехранбених система у глобалне стандарде за конкурентну одрживост, заштиту здравља људи и планете, као и средстава за живот свих актера у ланцу производње и потрошње хране.

Законодавство Европске уније

Органска производња је брзо растући сектор што је директна посљедица повећаног интереса потрошача за органским производима. Као одговор на изазове које доноси повећање интензивности у сектору органске производње, а како би се обезбиједио ефикасан правни оквир, ЕУ је донијела нову Уредбу 2018/848. Због сложености и важности примјене секундарног законодавства које је у припреми, Комисија је предложила, као прелазни период, једну годину за ступања на снагу Уредбе, и то од 1. јануара 2021. до 1. јануара 2022. године.

Нова легислатива о органској производњи односи се прије свега на јачање контролног система; помоћ мањим пољопривредницима у преласку на органску производњу, на правила о увозним органским производима (како би се обезбиједило да су органски производи у ЕУ и трећих земаља истог стандарда) те већи асортиман органских производа.

Акциони план ЕУ за будућност органских производа, између осталог, подстиче и понуду и потражњу за органским производима и подстиче сарадњу са трећим земљама у покушају повећања могућности за увознике и извознике органске хране у, и из Европске уније и развој електронског система сертификације за увоз.

Основне ЕУ уредбе за органску пољопривредну производњу су следеће:

- Уредба Савјета (ЕЦ) број 834/2007 о органској производњи и обиљежавању органских производа;
- Уредба Комисије (ЕЦ) број 889/2008 - о детаљним правилима за спровођење Уредбе Савјета (ЕЗ) број 834/2007 о органској производњи и обиљежавању органских производа с обзиром на органску производњу, обиљежавање и контролу (обје на снази од 2009);
- Уредба Комисије (ЕЦ) број 1235/2008, о детаљним правилима за спровођење Уредбе Савјета (ЕЗ) број 834/2007 с обзиром на режиме за увоз органских производа из трећих земаља;
- Уредба Комисије (ЕЦ) број 271/2010 о измјени Уредбе (ЕЗ) број 889/2008 о детаљним правилима за спровођење Уредбе Савјета (ЕЦ) број 834/2007 у погледу ознаке органске производње Европске уније;
- Уредба Комисије (ЕУ) 2018/848 Европског парламента и Савјета од 30. маја 2018. о органској производњи и обиљежавању органских производа те стављању ван снаге Уредбе Савјета (ЕЗ) број 834/2007 (ступа на снагу 2022. године); и
- Сprovedбена уредба Комисије (ЕУ) 2020/25 од 13. јануара 2020. о измјени и исправци Уредбе (ЕЗ) број 1235/2008 о детаљним правилима за спровођење Уредбе Савјета (ЕЗ) број 834/2007 с обзиром на режиме за увоз органских производа из трећих земаља.

Уредбом Комисије (ЕУ) 2018/848 подстиче се одрживи развој органске производње у ЕУ и настоји се обезбиједити поштена конкуренција за пољопривреднике и предузетнике, спрјечавање превара и непоштених поступака те побољшање повјерења потрошача у органске производе.

Према овој Уредби, сви органски производи који се увозе у ЕУ морају да имају одговарајућу електронску потврду о инспекцији а којима се управља путем система TRACES. Захваљујући овим правилима купци који купују производ који носи ЕУ органски лого могу бити сигурни да ће добити исти квалитет производа широм ЕУ.

Органски производи из земаља које нису чланице ЕУ могу се дистрибуисати на тржиште ЕУ само ако су произведени и ако је инспекцијска контрола спроведена под условима који су идентични или еквивалентни онима који се примјењују у органској производњи у ЕУ. Правилима уведеним 2007. године, контролним органима (сертификацијским органима) из земаља које нису чланице ЕУ, омогућено је да буду директно надлежне за издавање сертификата и надгледане од стране Европске комисије и земаља ЕУ. Овим је омогућено Европској комисији да врши надзор и праћење увоза органских производа.

Билатерални споразум је уобичајени начин признавања трећих земаља од стране Европске комисије у сарадњи са државама чланицама. При томе, Комисија уз подршку држава чланица, надзире производњу и контролу органских производа што мора бити у складу са циљевима и начелима ЕУ легислативе за ову област, али није нужно да се производе на исти начин.

Босна и Херцеговина није потписница билатералног споразума о признавању трећих земаља од стране Европске комисије, али прописи о увозу обезбјеђују да се могу увозити и органски производи из трећих земаља које још нису постигли билатерални споразум са ЕУ, чиме је и органским пољопривредним произвођачима из Босне и Херцеговине омогућено да и даље извозе на европско тржиште. Европска комисија је прописала да производ који се производи и контролише на исти начин као у ЕУ може имати слободан приступ на заједничко тржиште ЕУ. Контролни органи који намјеравају да предузму такве контроле морају да буду одобрени од стране Комисије и држава чланица ЕУ за ову сврху. Њихов надзор је директна дужност Комисије у сарадњи са државама чланицама.

Уредба Комисије (ЕУ) 2018/848 Европског парламента и Савјета од 30. маја 2018. о органској производњи и обиљежавању органских производа те стављању ван снаге Уредбе Савјета (ЕЗ) број 834/2007, а која ступа на снагу 2022. године, између осталог дефинише признавање

еквивалента трећих земаља кроз трговинске уговоре, а Европска унија ће започети са примјењивањем пет година након ступања на снагу ове Уредбе, тј. од 2026. године (с обзиром да је ступање на снагу пролонгирано за годину дана).

Сертификацијска тијела

Чланом 46. Уредбе прописани су услови за признавање сертификацијских тијела и контролних установа надлежних за обављање контрола и издавање сертификата у трећим земљама а примјењује се од 17. јуна 2018. године. Сва сертификацијска тијела призната од Европске комисије налазе се у Анексу IV Уредбе 1235/2008. За Босну и Херцеговину то су:

1. "Agreco R.F. Göderz GmbH", Виценхаузен, Њемачка
2. „Albinspekt“ ‘Rr. Kavajes’, Тирана, Албанија
3. "Bio.inspecta AG", Ackerstrasse, 5070, Фрик, Швајцарска
4. "Ecocert SA" "IMOSwiss AG", Швајцарска (Ecocert Balkan д.о.о. Земун – Србија)
5. "LACON GmbH", Офенбург, Њемачка
6. "ORSER", Санкаја-Анкара-Турска
7. "Organic Control System", Суботица, Србија
8. "Органска контрола", Крањчевићева 15, 71 000 Сарајево, Босна и Херцеговина
9. "Control Union Certifications", Зволе, Холандија
10. "DQS Polska sp. z o.o." Пољска
11. "Ecogruppo Italia", Катанија, Италија

Активна сертификацијска тијела у Босни и Херцеговини су Органска контрола из БиХ и "Ecocert" из Србије. Они обављају сертификацију органске производње у Босни и Херцеговини или увоз органских производа на подручју БиХ и признати су у складу са Анексом IV Уредбе 1235/2008.

У Републици Српској у 2020. години, на основу Закона о органској производњи („Службени гласник Републике Српске“, број 12/13) за контролу и сертификацију једино је била овлашћена контролна организација "Organic Control System" Суботица, Србија са пословном јединицом на територији Републике Српске. Наведена контролна организација има одобрење од стране Европске комисије за сертификацију органских производа у Србији, Црној Гори, Босни и Херцеговини (са кодом за БиХ БА-БИО-162) и Македонији. Такође, наведено контролно тијело је акредитовано за обављање послова сертификације производа у органској производњи од стране Акредитационог тијела Србије у складу са стандардом ISO/IEC 17065. „OCS“ је члан ЕОСС (European Organic Certifiers Council) и IFOAM (International Federation of Organic Agriculture Movements).

„Органска контрола“ је једино сертификацијско тијело са сједиштем у Босни и Херцеговини а поред територије БиХ може сертифицивати органске производе произведене на подручју Србије и Црне Горе. Призната је од стране Европске комисије као овлашћено контролно тијело за сертификацију органских производа намијењених извозу на тржиште Европске уније и овлашћено је за контролу непрерађених биљних производа и прерађених пољопривредно-прехранбених производа за исхрану животиња.

9.2. Законодавство у Босни и Херцеговини

На нивоу Босне и Херцеговине не постоји регулатива за органску производњу. Надлежна ентитетска министарства пољопривреде су усвојила законодавство којим се регулише област органске производње, и унапређују регулативу за органску производњу доношењем

подзаконских аката, док Брчко дистрикт БиХ ову област нема уређену. Предметно законодавство се усклађује за законодавством ЕУ.

У Федерацији БиХ на снази је Закон о пољопривредној органској производњи („Службене новине ФБиХ“, број 72/16) и Правилник за органску биљну и сточарску производњу („Службене новине ФБиХ“, број 14/18).

Додатно, у Федерацији БиХ у припреми је неколико правилника који ће значајније уредити ову област.

У Републици Српској на снази је Закон о органској производњи Републике Српске („Службени Гласник РС“, број 12/13) као и сљедећи подзаконски акти:

- Правилник о условима за рад контролних организација и начину вршења контроле у поступку органске производње;
- Правилник о технолошким поступцима прераде у органској производњи;
- Правилник о методама органске, биљне и сточарске производње и периоду конверзије;
- Правилник о садржини, обрасцу и начину вођења евиденције у органској производњи;
- Правилник о условима и начину складиштења, превозу и стављању у промет органских производа;
- Правилник о обиљежавању органских производа („Службени Гласник РС“, број 93/20); и
- Правилник о поступку издавања потврде за органске производе из увоза („Службени Гласник РС“, број 24/20).

9.3. Органска производња у Босни и Херцеговини с аспекта ЕУ интеграција

Узимајући у обзир све горе наведено и определијеленост БиХ за приступ ЕУ, разумљиво је да Европска комисија континуирано дужи низ година, кроз извјештаје о напретку, истиче потребу убрзаног регулисања овог сегмента пољопривреде.

Саопштење Комисије Европском парламенту, Савјету, Европском економском и социјалном одбору и Одбору региона у „Извјештају о Босни и Херцеговини за 2020.“ наводи да „Што се тиче органске производње, земља тек треба да припреми и усвоји закон на државном нивоу који прописује *acquis* ЕУ и накнадно обезбиједи да се регулаторни оквири на различитим нивоима власти ускладе с њим. Мјере подршке и даље се неравномјерно спроводе у цијелој земљи.“ У извјештају/кључним порукама са четвртог састанка Пододбора за пољопривреду и рибарство између ЕУ и Босне и Херцеговине (16.06.2020.) такође се истиче потреба хармонизације овог дијела *acquis*-а са регулативом на државном нивоу коју треба усвојити.

Препознавајући велики потенцијал и изузетну перспективу сектора органске производње у БиХ, а поштујући препоруке ЕУ с циљем испуњавања правног критеријума за приступање ЕУ, Савјет министара Босне и Херцеговине је на 12. сједници (јули 2020. године) усвојило закључке који се односе на легислативу органске производње. Задужило је Министарство спољне трговине и економских односа Босне и Херцеговине да, у сарадњи са надлежним органима ентитета и Брчко дистрикта те Дирекцијом за европске интеграције, изврши и достави свеобухватну анализу постојећих прописа за органску производњу у Босни и Херцеговини са законодавством Европске уније, као и међусобне усклађености ентитетских прописа.

Повољне природне предиспозиције Босне и Херцеговине које омогућавају добру и квалитетну органску производњу, те политике ЕУ које интензивно подржавају развој органске производње која је у БиХ углавном извозно оријентисана, чине идеалне предуслове за развој органске производње, али и одрживо повећање дохотка становништва у руралним подручјима. Почетак примјене нове легислативе која се односи на обавезу признавања еквивалента трећих земаља

кроз трговинске уговоре (до краја 2025. године) захтијева одговорну реакцију надлежних институција у Босни и Херцеговини по питању усклађивања постојећег законодавства у области органске производње јер неажурност и одгађање преузимања *acquis*-а и успостављања система контрола може довести до обустављања извоза на најзначајније тржиште за бх. произвођаче. Додатно, потпуно нови аспект на производњу хране у глобалу, показала је пандемија вируса COVID-19. Снабдијевање квалитетном храном је постало врло осјетљив и значајан сегмент и са аспекта здравља људи.

10. РИБАРСТВО

10.1. Активности на усклађивању домаћег законодавства и спровођењу *acquis*-а за област рибарства и аквакултуре

Рибарство је у ЕУ једно од најважнијих питања и овом Поглављу 13. *acquis*-а је посвећено веома много пажње. Регулативу у ЕУ која се односи на рибарство чине прописи који не захтијевају преузимање у законодавство чланица, али захтијевају увођење мјера за припрему надлежних институција и пословних субјеката за учешће у Заједничкој политици рибарства ЕУ (ЗПР). Обим, циљеви и начела ЗПР-а су утврђени основном Уредбом о Заједничкој политици рибарства (Уредба Европског парламента и Савјета (ЕУ) број 1380/2013). ЗПР прописује правила за очување морских биолошких ресурса, ограничење утицаја рибарства на животну средину и услове за приступ водама и ресурсима. Такође, обухвата и заједничку организацију тржишта за рибарске и производе аквакултуре, структурну политику са њеним фондом (Европски фонд за поморство и рибарство), посебна правила за управљање капацитетима рибарске флоте, правила за контролу активности рибарства и спровођење тих правила. ЗПР промовише мјере које се заснивају на провјереним научним савјетима и представља оквир за прикупљање, управљање и употребу релевантних података. Посебне мјере управљања за одрживо искориштавање рибљег фонда у Медитеранском мору су утврђене Уредбом (ЕЗ) 1967/2006 (Медитеранска уредба), док су посебне мјере за рибарски фонд и рибарство утврђене у дјелокругу релевантних регионалних организација за управљање рибарством, тј. GFCM-а¹⁴ и ICCAT-а¹⁵. Посебна правила се примјењују за управљање неким врстама рибарског фонда, као што је европска јегуља (Уредба ЕЗ број 1100/2007). Што се тиче управљања ресурсима и рибарском флотом, *acquis* ЕУ садржи прецизна правила за усклађивање капацитета за риболов како би се обезбиједила равнотежа између флота и залиха рибе, као и мјерење снаге мотора и тонаже пловила. Од држава чланица се захтјева да прикупљају и ажурирају податке везане за рибарски капацитет за посебан регистар рибарске флоте, у складу са Уредбом Комисије (ЕЗ) број 26/2004. За инспекције и контроле су углавном надлежне државе чланице које морају обезбиједити административни капацитет за ефикасно спровођење, у складу са правним оквиром ЕУ успостављеним Уредбом Савјета (ЕЗ) број 1224/2009 којом се између осталог одређују детаљна правила за регистрацију и извјештавање о улову, те за рад система за праћење пловила заснованог на сателитској технологији. Уредба (ЕУ) број 508/2014 прописује одредбе за Европски фонд за поморство и рибарство (EMFF) о финансијској подршци за спровођење Заједничке политике рибарства, релевантним мјерама које се односе на право мора, о одрживом развоју области рибарства и аквакултуре и о слатководном риболову, те о мјерама у оквиру Интегрисане поморске политике. Да би приступиле EMFF-у, државе чланице ЕУ морају да израде и усвоје Оквирни стратешки документ и Оперативни програм (ОП). Државе чланице такође морају да имају потребно административно руководство и контролне капацитете како би обезбиједиле правилну и ефикасну примјену ОП-а. *Acquis* који се односи на тржишну политику је дефинисан Уредбом (ЕУ) број 1379/2013 Европског парламента и Савјета и прописује правила о професионалним

¹⁴ General Fisheries Commission for the Mediterranean

¹⁵ International Commission for the Conservation of Atlantic Tunas

организацијама, заједничким тржишним стандардима, информацијама за потрошаче, правилима конкуренције и информацијама о тржишту. Поред оштрих правила за државну помоћ, *acquis* садржи и посебна правила о државној помоћи која се односе на сектор рибарства и аквакултуре. ЕУ има искључиву надлежност у области очувања морских биолошких ресурса и због тога је једна од уговорних страна бројних међународних уговора и чланица бројних организација. Прије приступања потребно је усвојити или поништити постојеће уговоре и конвенције о рибарству са трећим земљама или међународним организацијама.

Колико је област рибарства важна за ЕУ види се и из најновијих преговора ЕУ са Великом Британијом око питања *Brexit*. Зато ће и у преговорима са Босном и Херцеговином Европска комисија инсистирати на овим питањима, због хармонизације прописа свих чланица ЕУ у овој области, иако се у БиХ не чини да ова питања могу имати приоритет, бар када се сагледавају економски индикатори који се односе на ову област, она ће свакако морати бити дио свеобухватне агенде која се односи на преговоре са ЕУ, па и око ових питања. Зато ће активности на усклађивању домаћег законодавства и спровођењу *acquis*-а за област рибарства и аквакултуре бити један од важнијих дијелова ове агенде и као полазни оквир за дјеловање надлежних институција у БиХ у наредном периоду.

У аналитичком извјештају Европске комисије за 2020. годину се истиче да је Босна и Херцеговина у раној фази припреме на пољу рибарства и позива се на усвајање оквирног стратешког документа рибарства за цијелу земљу и његово ефикасно спровођење у цијелој земљи, те на побољшање административних структура и јачање институционалних капацитети за управљање и контролу риболовних активности на свим нивоима власти. Аналитички извјештај такође напомиње да правила произашла из закона који се тренутно спроводе нису усклађена у цијелој земљи и да недостају неки важни дијелови законодавних мјера, укључујући оне који се односе на управљање ресурсима и флотом. Извјештај наводи да БиХ нема регистар флоте, као ни посебне структурне акције за рибарство.

Члан 96. Споразума о стабилизацији и придруживању тражи утврђивање узајамно корисних области од заједничког интереса у свјетлу сарадње БиХ и ЕУ у области рибарства, узимајући у обзир приоритетне области које се односе на правну тековину Заједнице, укључујући поштивање међународне обавезе која се тиче правила управљања и очувања рибарских ресурса Међународне и регионалне организације за рибарство. Од изузетног значаја је примјена свих регулатива ЕУ из ове области чиме смо се обавезали и кроз примјену Споразума о стабилизацији и придруживању, члан 96. којим су се стране обавезале да ће испитати могућност утврђивања области од заједничког интереса у сектору рибарства. У оквиру сарадње посебно ће се водити рачуна о приоритетима правне тековине (*acquis*-а) Заједнице у области рибарства, укључујући поштивање међународних обавеза које се тичу правила међународних и регионалних риболовних организација о управљању и очувању рибљих ресурса.

Препоруке ЕУ дате у Пододбору за ССП за пољопривреду и рибарство траже усвајање оквирног програмског стратешког документа и акционог плана за рибарство и аквакултуру за цијелу земљу, уз успостављање управљања флотом и побољшање институционалних капацитета за спровођење закона у складу с ЗПП-ом. Разговор о риболовним ресурсима у унутрашњим и морским водама кључан је за постизање циљева Стратегије биолошке разноврсности ЕУ за 2030. годину, која предвиђа обнављање доброг еколошког стања морског система и слатководног екосистема и природних функција ријека, као једну од мјера спровођења за постизање обавеза ЕУ о биолошкој разноврсности до 2030.

Европски зелени споразум (European Green Deal) потврђује да су пољопривредници и рибари кључни за управљање транзицијом економије ЕУ ка одрживом расту. Стога је јачање њихових напора у борби против климатских промјена, заштите животне средине и очувања биолошке

разноврсности од кључне важности, заједно са законодавним промјенама унутар Заједничке рибарске политике у ЕУ (ЗРП-а). Акција је у складу са секторским приступом јер се бави главним критеријумима за увођење секторског приступа. Акција резултира развојем стратешког програмског оквира, јача власничке и институционалне капацитете за имплементацију секторских политика, промовише ефикасну координацију међу институцијама у сектору на свим нивоима власти, промовише ефикасну координацију са донаторима и осталим учесницима. Поред тога, дјеловање резултира бољим планирањем буџета и кроз иницијативе за праћење и процјену изградње капацитета, оно поставља основу за успостављање оквира за мјерење учинка у сектору рибарства.

Не треба занемарити чињеницу да је БиХ и поморска земља што јој даје прилику да користи и расположиве квоте које се односе на улов морске рибе, односно да те квоте уступи другим земљама или пловилима под заставом Босне и Херцеговине. Могућности за нове инвестиције у овој области као и имплементацију међународних пројеката наговјештене су кроз усвајање тзв. „хигијенског пакета“, посебно правилника који се односе на примјену одредби у овој области: Правилник о хигијени хране животињског поријекла („Службени гласник БиХ, број 103/12) и Правилник о организацији службених контрола производа животињског поријекла намијењених исхрани људи („Службени гласник БиХ, број 103/12).

10.2. Приближавање ЕУ у области рибарства

Претходно наведени прописи, иако су дјелимично усклађени са Директивом 92/43/ЕЕЗ о очувању природних станишта је један од услова за хармонизацију прописа из области рибарства, јер с аспекта приближавања Босне и Херцеговине Европској унији рибарство и аквакултура су области на које се примјењује *acquis* из Поглавља 13. и члан 96. Споразума о стабилизацији и придруживању (ССП), посебно онај дио рибарства који се односи на улов и узгој морске рибе, те заштиту рибљег фонда од нелегалног, непријављеног и нерегулисаног улову рибе као и одрживог развоја аквакултуре која се односи на сам узгој рибе, како при ријечним токовима и језерима тако и у мору.

У том циљу МСТЕО БиХ је као координатор ТАИЕХ догађаја (радионица) за област пољопривреде и рибарства, затражило техничку помоћ од ТАИЕХ-а, те су биле одобрени и реализовани догађаји у периоду 2013-2020., за сљедеће области рибарства:

- Експертска мисија: Мапа пута усклађивања ЕУ легислативе из области рибарства - Сарајево од 4-8. новембра 2013.;
- ТАИЕХ радионица „Упоредни преглед рибарске политике ЕУ са њеном примјеном (са аспекта приближавања Босне и Херцеговине ЕУ интеграцијама у области рибарства)“ - Сарајево, 23-24. мај 2016.;
- ТАИЕХ експертска мисија „Техничка помоћ за израду акционог плана у области рибарства (са аспекта приближавања Босне и Херцеговине ЕУ интеграцијама у области рибарства)“ - Сарајево, 22-25. мај 2017.;
- ТАИЕХ експертска мисија „Одрживо рибарство (са аспекта приближавања Босне и Херцеговине ЕУ интеграцијама у области рибарства)“ - Сарајево, 4-8. септембар 2017.;
- ТАИЕХ Радионица о илегалном, нерегулисаном рибарству - Подгорица, 19-20. фебруар 2018.;
- ТАИЕХ експертска мисија: „Прикупљање података из области рибарства - развој методологије за процјену рибљег фонда (рибље основе) те регистрацију и контролу рибарских пловила“, Сарајево 22-26. јануар 2018.;
- ТАИЕХ радионица „Одрживо рибарство“ са циљем да се пружи подршка босанскохерцеговачким службеницима из надлежних институција на свим нивоима у бољем разумијевању модерних система и стандарда из области аквакултуре, заснованих

на примјерима из ЕУ-а (са аспекта приближавања Босне и Херцеговине ЕУ интеграцијама у области рибарства) - Сарајево, 4-5. марта 2020.

Када говоримо о усклађивању законодавства у области рибарства онда говоримо, прије свега, о надлежностима и начину (модалитету) за усклађивање овог законодавства гдје кључну улогу имају ентитети, док се припремне активности на изради акционог плана за хармонизацију легислативе односе на координисање међународне техничке помоћи које би могле допринијети у што бољем сагледавању неопходних активности. На основу препорука и закључака са одржаних ТАИЕХ догађаја из области рибарства и аквакултуре сљедеће приоритетне активности су:

1. примјена законодавства ЕУ о рибарству ради усклађивања домаћег законодавства с релевантним ЕУ законодавством с аспекта приближавања Босне и Херцеговине ЕУ у овој области.
2. Одрживо рибарство (аквакултура) - проширење знања из релевантних аспеката из области аквакултуре с аспекта приближавања Босне и Херцеговине ЕУ интеграцијама и израда оквирног програмског документа за аквакултури и рибарство у Босни и Херцеговини.
3. Прикупљање података у области рибарства - развој методологије процјене рибљих залиха (рибарска основа) и регистрација и контрола рибарских пловила.

Испуњавањем ових услова Босна и Херцеговина ће имати могућност коришћења међународних фондова, посебно оних из ЕУ, који ће отворити приступ инвестиционим фондовима за област рибарства и аквакултуре.

С тим у вези Босна и Херцеговина већ активно учествује у изради Стратегије ЕУ за Јадранско-јонски регион (EUSAIR). До сада је одржано укупно дванаест састанку Радне групе TSG 1 и овај XII састанак је одржан онлајн 7. децембра 2020. Развојни приоритети, идеје и приједлози Стратегије за Јадранско-јонски регион (EUSAIR) су подјељени на:

- Стуб 1 – Плави раст (морско рибарство, аквакултура, плава технологија, управљање и услуге поморства и мора); и
- Стуб 2 - Повезивање региона (поморски промет, интермодална повезаност са залеђем, енергетске мреже).

О свим активностима у вези са рибарством редовно се информира Савјет министара Босне и Херцеговине.

10.3. Рибарство као приоритет развоја у БиХ

Босна и Херцеговина има веома дугу традицију у узгоју слатководне рибе – пастрмке и шарана с обзиром на значајно водно богатство које чини седам водних сливова, велики број ријечних и планинских језера те подземних вода. Риба и производи од рибе су један од важнијих производа анималног поријекла у којима Босна и Херцеговина има компаративне предности и ови производи се могу извозити на захтјевно ЕУ тржиште. Имајући у виду природне потенцијале, радну снагу, модерне технологије као и сталну тржишну потражњу, рибарство као грана пољопривреде има потребе за додатним јачањем, прије свега креирањем специфичних политика, функционалних мјера подршке и повећањем подстицаја када је у питању узгој рибе, коришћење међународних фондова (прије свега ЕУ), те стварање повољнијег пословног амбијента за домаћа и страна улагања у ову област.

Услијед појачаних ефеката промјене климе, рибарски сектор у протеклом периоду, а посебно од 2014. године, трпи знатну материјалну штету узроковану поплавама, мразом и сушом, што је утицало на пад производње рибе и повећање цијене производње, нарочито производње шарана. Распоживи подаци и анализе показују да би овај сектор требало додатно подстицати и ослободити га неких дажбина, а прије свих високих водопривредних накнада како би рибарство постала конкурентна грана и добра основа за економски раст (запошљавање).

Капацитети за производњу и експлоатацију рибе у БиХ, водно богатство, хидролошки као и еколошки услови, те физикално-хемијска својства водотока, изузетно развијена технологија, како узгоја, тако и прераде рибе, традиција у узгоју и производњи рибе као и константан раст извоза рибе, представљају изузетне предуслове за повећање извозних квота за рибу и рибље производе.

Стога, ову област је потребно и програмски припремити како би се ефекти значајно побољшали и како би Босна и Херцеговина могла да производи и извози значајне количине рибе, прије свега слатководне гдје постоје велики потенцијали, посебно извоз на ЕУ тржиште, што се не би могло рећи за морску рибу.

10.4. Административни капацитети

Побољшање административне структуре и јачање институционалних капацитета се одвија на ентитетском нивоу, а у Федерацији БиХ и на нивоу кантоналних управа. Води се рачуна о редовној и административној попуњености радних мјеста, квалитетној обуци особља које се односе на управне организације и инспекцијски надзор. Основна карактеристика је да су управне организације (законодавни органи) институционално, буџетски и по надлежностима раздвојени (независни) што је и основни принцип када се ове активности спроводе у пракси. Тако, једни институционални надлежни органи доносе прописе (надлежна министарства и владе), док их други спроводе (инспекције). Обавезе које се односе на преузимање законодавства које произлази из Заједничке рибарске политике ЕУ-а се разматрају кроз различите програмске активности које су на располагању БиХ. Тако нпр. још увијек се одржавају и траже нове могућности техничке помоћи како би се урадио План за преузимање ЕУ легислативе у овој области. Недостаје дугорочна техничка помоћ и искуства земаља која су успјешно примијениле овакав вид техничке помоћи.

10.4.1. Надлежности и законодавство у области рибарства и аквакултуре у Босни и Херцеговини

Надлежност за пољопривредну производњу (укључујући и узгој рибе), као и управљање природним ресурсима, (укључујући и управљање водама) је у надлежности ентитета и Брчко дистрикта БиХ, а у Федерацији БиХ, надлежност и управљање природним ресурсима и пољопривредном производњом је додијелена и кантонима. У Федерацији Босне и Херцеговине је на снази Закон о слатководном рибарству („Службени лист ФБиХ“, број 64, 2004), а нови Нацрт закона о рибарству је још увијек у парламентарној процедури. Постојећи Закон третира област коришћења риболовних вода, риболова, аквакултуре, заштите риба, рибочуварску службу, управни надзор и казнене одредбе.

У Републици Српској на снази је Закон о рибарству („Службени гласник РС“, број 72/2012), док је у Брчко дистрикту на снази Закон о слатководном рибарству („Службени лист БД“, број 35, 2005). На основу Закона о министарствима и другим органима управе Босне и Херцеговине („Службени гласник БиХ“, бр. 5/03, 42/03, 26/04, 42/04, 45/06, 88/07, 35/09, 59/09 и 103/09) Министарство спољне трговине и економских односа БиХ задужено је, између осталог, и за област пољопривреде: „Министарство је надлежно и за обављање послова и задатака из надлежности БиХ који се односе на дефинисање политике, основних принципа, координисање дјелатности и усклађивање планова ентитетских органа власти и институција на међународном плану у областима пољопривреде, енергетике, заштита околине, развој и коришћење природних ресурса, и туризма“ и на основу Закона о пољопривреди, исхрани и руралном развоју Босне и Херцеговине („Службени гласник БиХ“, број 50/08) МСТЕО „дефинише оквир агроекономских политика, у сарадњи с надлежним ентитетским и органима Брчко дистрикта Босне и Херцеговине“.

Чланом 2. Закона о пољопривреди, исхрани и руралном развоју Босне и Херцеговине, дефинисано је да Сектор пољопривреде, прехране и руралног развоја, између осталог, обухвата рибарство и рибље производе. Министарство спољне трговине и економских односа је у оквиру својих надлежности предузело одређене активности на сагледавању ове проблематике, имајући у виду да је ова област са аспекта пољопривредне политике и управљања природним ресурсима, укључујући и политику рибарства, у искључивој надлежности ентитета и Брчко дистрикта БиХ. Додатно, у Федерацији БиХ област рибарства и инспекције је и у надлежности кантона.

10.5. Сарадња са међународним организацијама

Сарадња са EUROFISH-ом

Босна и Херцеговина је започела сарадњу са EUROFISH-ом у октобру 2014. године на иницијативу представника БиХ (Амбасада БиХ у Копенхагену, Данска) и представника EUROFISH магазина када је предложено да се у Магазину EUROFISH објави чланак о рибарству у Босни и Херцеговини. Тако су у два наврата објављени чланци: у јануару 2015. године и фебруару 2018. године под радним називом: Перспективе развоја рибарства у Босни и Херцеговини и извозни потенцијали за рибу и производе од рибе.

На Годишњој скупштини EUROFISH-а одржаној у јануару 2019. године договорена је сарадња за техничку помоћ. У априлу 2019. године договорен је заједнички модуларни приступ израде оквирног стратешког документа под називом „Програм развоја аквакултуре и рибарства у Босни и Херцеговини“ у којем активно учествују представници ентитета, Брчко дистрикта БиХ и Министарства спољне трговине и економских односа као координатора.

У септембру 2019. године од стране EUROFISH-а достављен је оквирни преглед/садржај активности које ће бити обрађене овим документом.

Током 2020. године Министарство, заједно са ентитетским надлежним органима, је разматрало нацрт документа који је доставио EUROFISH са посебним документима за сваки ниво власти. Ови документи су у фази разматрања.

Сарадња у оквиру EUSAIR-а

У оквиру Јадранско-јонске иницијативе (EUSAIR) дјелује Радна група у оквиру Стуба 1 за коју су задужене земље-координатори: Грчка и Црна Гора, а учествују, поред наведених координатора и БиХ, Албанија, Хрватска, Италија, Словенија и Србија. Стуб 1 се фокусира на три теме:

Тема 1 – Плава технологија (развој технологија које не нарушавају природну околину, посебно у подручју Медитерана);

Тема 2 - Рибарство и аквакултура; и

Тема 3 – Поморство и управљање у области поморства и услужних дјелатности.

Специфични циљеви за овај Стуб су промовисање истраживања и пословних могућности у области „плаве економије“, размјена стручњака из академске заједнице и бизнисмена из пословне заједнице у областима које су више везане за развој нових технологија а које су базиране на морским ресурсима, а може се рачунати и на друге развојне пројекте, у зависности колико смо присутни на овим тематским састанцима и заговарамо и наше интересе који не морају бити искључиво везани за развој поморства и приобалног подручја (приморја), јер у ширем контексту значајна су и залеђа, гдје би се развој и ових подручја могао комбиновати са коришћењем ЕУ фондова за рурални развој са најављеним фондовима из EUSAIR-а.

Са једним новим стратешким приступом и конкретним пројектним активностима омогућило би се да, и ови региони из залеђа приморја, могу преко тржишта (развој туризма – Стуб 4), развоја путне инфраструктуре (развој транспорта и комуникација – Стуб 2), заштите околиша – Стуб 3, учествовати у припреми пројеката како би се добила подршка за финансирање, а све у контексту Босне и Херцеговине као поморске и медитеранске земље, а не само брдско-планинске и континенталне.

Босна и Херцеговина активно учествује у изради Стратегије ЕУ за Јадранско-јонски регион (EUSAIR). До сада је одржано девет састанку Радне групе TSG и XII састанак је одржан онлајн 07.12. 2020. године.

Сарадња са FAO GFCM

У области морског рибарства и аквакултуре, БиХ у својству неуговорне чланице, (није званично потписан уговор са FAO GFCM) сарађује са Општом комисијом за рибарство Медитерана (FAO GFCM) те настоји постепено у процесу хармонизације законодавства преузети релевантне одредбе које ова организација доноси а у циљу хармонизације са одредбама Заједничке рибарске политике ЕУ. Као резултат сарадње са УН FAO GFCM и АдриаМед пројектом урађена је анализа јединог постојећег Закона о морском рибарству Херцеговачко-неретванског кантона („Народне новине ХНК“, бр. 2/98, 4/00 и 7/04), коју је припремио FAO GFCM (јуни 2018), коју је МСТЕО прослиједило релевантним инситуцијама на анализу и очитовање.

Министарство пољопривреде ХНК је доставило своје изјашњење које ће се у склопу редовног извјештавања према GFCM-у доставити овој организацији у циљу наставка активности на припреми новог Закона о морском рибарству и аквакултуру који ће бити усклађен са ЗРП-ом (Заједничка рибарска политика ЕУ) и одлукама GFCM-а. Истовремено, наставља се сарадња са АдриаМед пројектом у погледу техничке подршке научним институцијама и администрацији.

10.6. Наредне активности

Наставак активности око усклађивања законодавства у области рибарства у Босни и Херцеговини захтијева свеобухватни приступ који је већ покренут израдом Програма интегрисања. Детаљан план активности за сваку фазу израде Програма интегрисања је, на основу Методологије, припремила Дирекција за европске интеграције, у сарадњи са координирајућим институцијама за европске интеграције на свим нивоима власти у БиХ. Комисија за европске интеграције ће по завршетку сваке фазе израде Програма интегрисања бити информисана од стране Секретаријата Комисије за европске интеграције о реализованим активностима у сваком од поглавља те проблемима и евентуалним застојима у раду.

Програм интегрисања обухвата плански период од четири године. Првобитно је било замишљено да овај Програм обухвати период 2021-2024., међутим због одређених кашњења, укључујући и ситуацију око COVIDA-19, а и због временског периода који је потребан за израду и усвајање овог Програма, потребно је да се предвиди и пролонгирање ових активност за једну годину како би Програм интегрисања обухватио период 2022-2025.

11. ЕВРОПСКЕ ИНТЕГРАЦИЈЕ И МЕЂУНАРОДНА САРАДЊА

11.1. Примјена Споразума о стабилизацији и придруживању и Додатног протокола

Босна и Херцеговина и Европска унија, редовно, једном годишње, а у складу са претходно усаглашеним распоредом одржавања састанака заједничких органа, припремају организацију и одржавање састанака за надзор спровођења Споразума о стабилизацији и придруживању (ССП). Четврти по реду састанак Пододбора за пољопривреду и рибарство је због пандемије узроковане вирусом COVID-19, одржан путем онлајн платформе, 16. јуна 2020. године. Током састанка размијењене су информације о стању у пољопривредном сектору и мјерама које су предузете како би се ублажиле посљедице пандемије COVID-19, те размотрила најважнија питања која се односе на усклађивање законодавства у областима пољопривреде и руралног развоја, рибарства, безбједности хране, ветеринарства и фитосанитарних питања. У припремном дијелу организације састанка, размијењене су трговинске статистике о пољопривредним и производима рибарства између Европске уније и Босне и Херцеговине, као и актуелне политике подстицаја пољопривреде и руралног развоја у Босни и Херцеговини и Европској унији.

Након одржаног састанка, Европска комисија је посебно скренула пажњу на потребу спровођења пољопривредног пописа, редовном извјештавању о напретку у погледу Закона о вину на државном нивоу и Закона о органском узгоју на државном нивоу.

Европска комисија је упозната са тренутним стањем у области рибарства у погледу израде стратешког документа Програма развоја аквакултуре и рибарства и о Акционом плану за усклађивање с прописима ЕУ у овој области (нпр. усклађивање с Уредбом о Заједничкој организацији тржишта, оквир за прикупљање података, као и најновије информације о статусу државног плана за управљање рибарском флотом).

У области безбједности хране, ветеринарске и фитосанитарне политике скренута је пажња на достављање информација о вакцинацији и мјерама за боље сузбијање болести животиња и достављање информација о избијању бјеснила. Исказана је важност да Босна и Херцеговина информише Европску унију о статусу усклађивања с новим ЕУ прописом о здрављу биљака и захтјевима службених контрола, те о свим другим релевантним дешавањима везаним за израду Закона о здрављу биљака и службеним контролама у цијелој земљи.

11.2. Централноевропски споразум о слободној трговини (СЕФТА)

Када је у питању имплементација Централноевропског споразума о слободној трговини (СЕФТА 2006 Споразум) те одредбама које се односе на област пољопривреде и санитарна и фитосанитарна питања у оквиру Пододбор за пољопривреду и СПС током 2020. године исте су реализоване током предсједавања Републике Молдавија.

Основне активности и приоритети предсједавања које су планиране у једногодишњем периоду дефинисани су усаглашеним Програмом рада предсједавања за 2020. годину. Приједлогом Програма рада, Република Молдавија је потврдила наставак и континуитет рада на активностима започетим у претходним годинама од стране својих претходника, али и представила неке нове активности како би обезбиједила испуњавање својих циљева. Исто тако, због изазова насталих због пандемије COVID-19, спроведене су одређене активности као одговор на новонасталу ситуацију, прије свега успостављање зелених коридора у контексту функционисања заједничког регионалног тржишта.

У оквиру предсједавања у 2020. години одржан је 14. састанак СЕФТА Пододбора за пољопривреду и СПС који је због ситуација са COVID-19 пандемијом одржан 19. новембра 2020. године у онлајн формату.

Кључне активности о којима се разговарало на састанку су: презентација имплементације и утицаја Одлуке о олакшавању трговине воћем и поврћем, имплементација техничке инфраструктуре за електронску размјену прекограничних података између СЕФТА земаља - СЕФТА

TRACES¹⁶ система (TRACES – Trade Control and Expert System) у контексту имплементације Додатног протокола 5, начини одговора CEFTA чланица на кризу изазвану пандемијом COVID-19, усклађивање радног времена на граничним прелазима CEFTA страна и сл.

Када је у питању Одлука о олакшавању трговине воћем и поврћем, почетком године на завршној конференцији под називом “Подршка олакшавању трговине између земаља CEFTA-е” која је одржана 25. фебруара 2020. године у Тивту, Заједнички одбор CEFTA-е донио је Одлуку о олакшавању трговине воћем и поврћем. Одлуком су дефинисана стриктна правила која су усаглашена са правилима ЕУ, а која су предвидљива за привреднике и олакшавају промет робе. Савјет министара Босне и Херцеговине, на 23. сједници одржаној 29.12.2020. године, је размотрио и усвојио Извјештај са специјалног састанка CEFTA Заједничког одбора Споразума о измени и приступању Централноевропском споразуму о слободној трговини (Споразум CEFTA 2006). Уз Извјештај је усвојена и Одлука о олакшавању трговине воћем и поврћем, број 06-3-05-3819-2/20 од 26.11.2020. године.

У контексту одговора на кризу изазвану пандемијом COVID-19 те у циљу олакшавања промета роба између CEFTA страна у новонасталој ситуацији узроковане пандемијом, на приједлог Секретаријата CEFTA-е, Савјета за регионалну сарадњу и Европске комисије започете су активности на креирању листе виталних производа и пописа граничних прелаза отворених за теретни транспорт, као и могућих трговинских мјера које ће побољшати проток роба и обезбиједити снабдјевеност тржишта, прије свега храном и медицинским средствима. С тим у вези, Министарство спољне трговине и економских односа БиХ је у сарадњи са ентитетским министарствима надлежним за пољопривреду и трговину израдило листу неопходних намирница, а у сарадњи са Министарством цивилних послова БиХ, ентитетским министарствима здравства и Агенцијом за лијекове БиХ листу приоритетних лијекова и других медицинских средстава. Производи са поменутих листе на одређеним граничним прелазима између земаља CEFTA-е третирају се кроз тзв. зелену приоритетну траку, чиме се омогућава лакши и бржи промет роба у новонасталој ситуацији. Систем зелених трака је постао оперативан већ 13. априла 2020. године. Секретаријат CEFTA-е је задужен да омогући електронско обавјештавање о доласку камиона који превозе основну робу, примјеном нужне надоградње Система електронске размјене података (SEED) а на основу договореног пописа робе.

У 2021. години Црна Гора ће преузети предсједавање Споразумом CEFTA 2006, те Подбором за пољопривреду и СПС.

11.3. Међународни споразуми/меморандуми о сарадњи у области пољопривреде и руралног развоја

Примарни циљ покретања процедура и закључивање споразума/меморандума је стална потреба за унапређењем и проширењем свеукупне међусобне сарадње, повећањем обима трговине, а са земљама са којима се дијели заједнички циљ, придруживање Европској унији, сарадња и размјена искустава у области усклађивања законодавства са правном тековином Европске уније, те коришћења фондова Европске уније за пољопривреду и рурални развој.

¹⁶ TRACES је вишејезична мрежна платформа Европске комисије за санитарне и фитосанитарне сертификате потребна за увоз животиња, животињских производа, хране и хране за животиње неживотињског поријекла и биљака у Европску унију, у који је укључено преко 40 000 корисника из око 85 земаља свијета. Овим се олакшава размјена података, информација и докумената између свих страна укључених у трговину, те поједностављују и убрзавају административни поступци контролних органа.

Активности у оквиру Споразума између Министарства спољне трговине и економских односа Босне и Херцеговине и Министарства хране, пољопривреде и сточарства Републике Турске о сарадњи у области пољопривреде и руралног развоја

Споразум између Министарства спољне трговине и економских односа Босне и Херцеговине и Министарства хране, пољопривреде и сточарства Републике Турске о сарадњи у области пољопривреде и руралног развоја закључен је у Анкари 27. јуна 2012. године.

Чланом 3. Споразума, а у сврху координације активности, развоја међусобне сарадње и испуњавања циљева постављених у Споразуму, дефинисано је и успостављање Управног комитета за пољопривреду, који ће се састајати на годишњој основи. Тако је Други састанак Управног комитета за пољопривреду између Босне и Херцеговине и Републике Турске одржан 27. новембра 2020. године коришћењем онлајн платформе. На састанку је наглашена важност пољопривредног сектора за обје земље, потреба јачања постојеће сарадње у области пољопривреде и побољшања билатералне трговине. Стране су такође нагласиле важност унапређења сарадње у различитим областима пољопривреде: сарадње на пољу здравља животиња и трговине робом животињског поријекла, сарадње у области здравља биљака, сарадње у области рибарства, руралног развоја, итд. Додатно, стране су се сложиле да се појача сарадња између ветеринарских лабораторија у дијагностиковању болести животиња, као и да се ојача трговина производима животињског поријекла. Исто тако, наглашена је потреба за унапређење сарадње фитосанитарних лабораторија у дијагностиковању штетних организама и болести, те сарадња у области безбједности хране.

11.4. Имплементација међународних пројеката

У сектору Пољопривреда и рурални развој у складу са висином улагања највећи донатори/кредитори у 2020. години били су: Европска унија, Сједињене Америчке Државе, Краљевина Шведска, Република Чешка, Република Италија и Међународна организација за храну и пољопривреду при Уједињеним нацијама (УН FAO) - као донатори, а Међународни фонд за развој пољопривреде (IFAD) – као кредитор.

	Назив пројекта	Финансирање - кофинансирање	Период	Вриједност (EUR)
1.	Програм развоја руралне конкурентности (RCDP)	IFAD, кредит	2015-2022.	54.290.000
2.	Подршка Европске уније за конкурентност пољопривреде и рурални развој у Босни и Херцеговини IPA 2018 – EU4Agri	ЕУ	2020-2024.	32.000.000
3.	Конкурентност и иновације: Локалне развојне стратегије IPA 2016 – EU4Business	ЕУ/GIZ	2018-2022.	16.100.000
4.	USAID/Sweden FARMA II	USAID/Шведска	2016-2021.	15.973.000
5.	Унапређење система безбједности хране у Босни и Херцеговини	Р. Чешка/CzDA	2018-2021.	2.000.000

6.	Нове активности за подршку фитосанитарном сектору у Босни и Херцеговини у циљу усклађивања са стандардима ЕУ-а (РНУТО-БиХ)	Република Италија	2019-2022.	1.198.400
7.	Јачање извозног потенцијала и побољшање конкурентности пољопривредних произвођача у БиХ - вакцинација малих преживара против бруцелозе	Краљевина Шведска/SIDA	2016-2020.	922.232
8.	Спремност на одговор у случају појаве афричке свињске куге на Балкану	FAO	2019-2020.	460.100
9.	Подршка традиционалној производњи ливањског сира	Р. Чешка/CzDA	2015-2020.	396.667
10.	Партнерство за развој агробизниса	USAID/приватн и сектор	2015-2020.	373.190
11.	Подршка унапређењу националног система надзора над биљним штетним организмима и система фитосанитарног сертификавања	FAO	2019-2020.	357.000
12.	Смањење ризика од катастрофа за одрживи развој	FAO	2019-2021.	173.000
13.	Јачање капацитета приватног и јавног сектора у приоритетним ланцима вриједности	FAO	2019-2021.	139.400

Планирање и координација донаторске помоћи

Министарство спољне трговине и економских односа БиХ обезбјеђује планирање и координацију међународне помоћи на нивоу БиХ што с једне стране подразумева координацију интереса релевантних актера унутар земље, а са друге стране координацију активности донатора у овом сектору. Додатно, један од критеријума секторског приступа у оквиру IPA-е управо захтјева постојање секторске структуре за координацију донатора и израде Годишњег извјештаја о донаторској помоћи за дати сектор. У 2020. години Радна група је, у сарадњи са TAIEХ¹⁷ координатором за пољопривреду, била посебно активна код програмирања техничке помоћи Европске комисије и инструмента за размјену информација која је доступна у оквиру Генералног директората Европске комисије за политику сусједства и преговоре о проширењу (DG NEAR) за сљедећу годину.

12. МЈЕРЕ И ПРИОРИТЕТИ У ОБЛАСТИ ПОЉОПРИВРЕДЕ, ИСХРАНЕ И РУРАЛНОГ РАЗВОЈА ЗА 2021. ГОДИНУ

Према Мишљењу Европске комисије о захтјеву Босне и Херцеговине за чланство у Европској унији, земља је у раној фази припремљености у области пољопривреде и руралног развоја и неопходно је да значајно унаприједи административне капацитете у овој области и успостави

¹⁷ Technical Assistance and Information Exchange

фундаменталне инструменте и институције за учешће у Заједничкој пољопривредној политици (ЗПП).

Када је ријеч о безбједности хране, ветеринарске и фитосанитарне политике, достигнут је одређен ниво припремљености али је потребно додатно ускладити системе службених ветеринарских и фитосанитарних контрола са правилима ЕУ, побољшати институционално уређење како би се избјегло преклапање надлежности, те ојачати ланац контроле и координације.

У области рибарства, Босна и Херцеговина је у раној фази припремљености. У предстојећем периоду потребно је израдити усклађен цјелодржавни документ политике рибарства и ефикасно га спровести у цијелој земљи у складу са ЕУ *acquis*-ем. Неопходно је побољшати административне структуре и ојачати институционалне капацитете за управљање и контролу рибарских активности у складу са обавезама из заједничке рибарске политике Европске уније, те успоставити и водити регистар флоте. Такође, потребно је ускладити методологију за прикупљање података о риби и рибљим производима у цијелој земљи и успоставити релевантне статистике.

Активности које су кључне за напредак Босне и Херцеговине у европским интеграцијама и спровођењу реформи везане су за мјере и приоритете од који су најважније:

- правно усклађивање, преузимање и имплементацију прописа са правном тековином Европске уније;
- усклађивање пољопривредних политика и политика руралног развоја у Босни и Херцеговини са заједничком пољопривредном политиком Европске уније;
- испуњавање услова за коришћење претприступних фондова Европске уније за пољопривреду и рурални развој;
- достизање потребног нивоа стандарда квалитета и безбједности хране за несметану трговину пољопривредним производима и извоз свих роба животињског поријекла на тржиште Европске уније; и
- изградња и јачање институционалних капацитета;

Приоритетна област за спровођење реформи је законодавство. У овој области је планирано усвајање:

- Закона о измјени и допуни Закона о храни;
- Закона о измјени и допуни Закона о ветеринарству;
- Закона о измјени Закона о пољопривреди, исхрани и руралном развоју Босне и Херцеговине;
- Закона о вину;
- унапређење регулаторног окружења за органску производњу за развој и јачање органске производње у Босни и Херцеговини;
- унапређење законодавства у области морског рибарства и аквакултуре;
- побољшање регулаторног оквира за контролу увоза хране;
- преузимања правне тековине Европске уније у области пољопривреде и руралног развоја, ветеринарства, безбједности хране и заштите здравља биља, након израде и усвајања свеукупног Програма усвајања ЕУ *acquis*-а за Босну и Херцеговину (NPAА).

За усклађивање пољопривредне политике и политике руралног развоја, потребно је:

- ефикасна реализација Стратешког плана руралног развоја Босне и Херцеговине – Оквирни документ (2018-2021);

- израда новог оквирног стратешког документа за период после 2021. године (2021-2027);
- побољшање услова спољнотрговинског пословања и заштите домаће производње, прије свега јачањем конкурентности примарне пољопривреде и прехранбене производње;
- постепено хармонизовати мјере подршке у пољопривреди;
- ускладити мјере руралног развоја у оквиру постојећег програма субвенција у ентитетима и Брчко дистрикту БиХ и развити мјере руралног развоја у складу са ЕУ мјерама;
- подстицати усвајање стандарда квалитета и јачање конкурентности произвођача кроз усклађивање мјера подршке на цијелој територији, било да су то субвенције за произвођаче или грантови за инвестиције;
- ускладити законодавство које регулише директна плаћања на свим нивоима власти надлежних за субвенционисање пољопривреде у БиХ и постепено их усагласити са ЕУ правилима;
- започети са успостављањем организација заједничког тржишта уз јачање административних капацитета и припреми регулаторног оквира у складу са *acquis*-ем.
- побољшати ефикасност коришћења и нивоа заштите расположивих пољопривредних ресурса;
- иницирати потписивање и реализацију билатералних споразума за унапређење сарадње и трговине, а посебно споразума који се односе на унапређење и проширење међусобне сарадње у оквиру процеса приступања Европској унији у дијелу усклађивања законодавства са правном тековином ЕУ и коришћење европских фондова за пољопривреду и рурални развој; и
- изградња капацитета за суочавање са природним катастрофама у циљу повећавања нивоа спремности за спрјечавање и заштиту од ванредних ситуација које могу утицати на пољопривредни сектор (поплаве, суша и др.).

У испуњавању услова за коришћење претприступних фондова Европске уније за пољопривреду и рурални развој, потребно је:

- израдити и усвојити нови оквирни стратешки документ усклађен са периодом програмирања у ЕУ;
- формирати Управљачко тијело задужено за реализацију IPARD Програма;
- успоставити и акредитовати систем за плаћање; и
- израдити и усвојити Програм IPARD.

За изградњу и јачање институционалних капацитета у сектору пољопривреде, исхране, руралног развоја и рибарства, потребно је:

- унаприједити пољопривредну статистику кроз развој Пољопривредног информационог система обезбјеђењем процеса хармонизације Регистра пољопривредних газдинстава и Регистра клијената;
- спровести попис пољопривреде;
- ојачати способности за аналитику спроведених политика, стратегија, програма и мјера;
- интензивирати активности на успостављању система мониторинга и евалуације у сектору пољопривреде, исхране и руралног развоја;
- наставити активности на успостављању и развоју Мреже рачуноводствених података пољопривредних газдинстава и започети активности на успостављању Пољопривредно - тржишног информационог система;
- побољшати административне капацитете и ресурсе у пољопривреди у циљу боље припремљености и постепеног приближавања Заједничкој пољопривредној политици Европске уније;

- институционално и административно ојачати капацитете система службене контроле хране и хране за животиње, укључујући и граничне контролне тачке;
- ојачати институционалне и административне капацитете, посебно капацитете фитосанитарних инспектора за службене контроле унутрашњег тржишта;
- усвојити програм за развој рибарства и аквакултуре и усклађивање законодавства са *acquis*-ем;
- ускладити методологију за прикупљање података везаних за рибу и производе рибарства у цијелој држави, те утврдити релевантне статистичке податке;
- унаприједити базу за усклађивање трговинске статистике за пољопривредне и рибарске производе са системом у ЕУ;
- успоставити систем за управљање и контролу риболовних активности у складу са Заједничком рибарском политиком ЕУ. Такође, успоставити и управљати Регистром флоте те прикупљати податке о улову и истовару по врстама риболова; и
- започети са успостављањем Интегрисаног система администрације и контроле (IACS) и Система за идентификацију земљишних парцела (LPIS), кључних елемената за управљање и контролу средствима у оквиру Заједничке пољопривредне политике (ЗПП)

У циљу достизања стандарда и испуњавања услова за извоз хране потребно је:

- ускладити системе службених ветеринарских и фитосанитарних контрола са правилима ЕУ;
- унаприједити институционалне капацитете у оквиру постојећих надлежности;
- ојачати ланац контроле и координације и елиминисати преклапање надлежности; и
- организовати и спровести обуке за субјекте у пословању храном по стандардима ЕУ о контроли квалитета;
- увести међулабораторијска упоредна испитивања, повећати њихове административне капацитете, а посебно капацитете инспекцијских служби и лабораторија;
- убрзати припреме за референтне лабораторије у земљи;
- увећати акредитације лабораторијских метода које се користе за хигијенску, ветеринарску и фитосанитарну контролу и анализу хране и хране за животиње;
- усвојити шему сјемена OECD-а, прије свега за пољопривредно сјеме и шумски материјал;
- израдити и усвојити прописе и мјере за увођење тржишних стандарда квалитета у складу са европским и OECD стандардима (тржишни стандарди за воће и поврће, житарице, месо и млијеко...) односно са стандардима организације заједничког тржишта ЕУ;
- у области рибарства убрзати активности на усклађивању домаћег законодавства које уређује ову област и уложити додатне напоре у спровођењу *acquis*-а за област аквакултуре.
- одржавати вакцинацију све док се бјеснило не искоријени.

Активним укључивањем и ангажманом надлежних институција на свим нивоима власти у Босни и Херцеговини као и осталих заинтересованих учесника у пољопривредном сектору у БиХ и уз техничку подршку Европске комисије, може се одговорити на тржишне и конкурентске изазове, али и испуњавање великих захтјева у процесу интеграција и стицања чланства Европске уније.